

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Rekisterinpitäjän velvoitteet henkilötietojen käsittelyssä kunnallishallinnon näkökulmasta - EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutukset

Kröger, Jarmo

2015 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Rekisterinpitäjän velvoitteet henkilötietojen käsittelyssä kunnallis- hallinnon näkökulmasta - EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutukset

Kröger Jarmo
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2015

Jarmo Kröger

Rekisterinpitäjän velvoitteet henkilötietojen käsittelyssä kunnallishallinnon näkökulmasta - EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutukset

Vuosi 2015 Sivumäärä 89

Yhteiskunnan muutokset ja digitalisaatio ovat muuttaneet tarpeita yksityisyyden suojan sekä henkilötietojen käsittelyn huolehtimisesta. Teknologinen kehitys sekä globalisoituminen ovat ohjanneet ihmiset sekä organisaatiot toimimaan aiempaa enemmän henkilötietoja tuottaen sekä niitä hyödyntäen. Henkilötietojen sähköisestä hyödyntämisestä on tullut aidosti yksilöä eri tavoin tukevia palveluja tuottavaa mutta samalla henkilötietoja hyödynnetään yritysten liiketoiminnan osana. Muuttuneiden yksityisyyden suojan ja henkilötietojen käsittelyn tarpeen pohjalta Euroopan komissio on antanut ehdotuksen (KOM(2012) 11 final) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus), joka on tarkoitus hyväksyä vuoden 2015 aikana tai viimeistään vuoden 2016 alussa. Tietosuoja-asetusehdotuksella pyritään vastaamaan Euroopan unionin jäsenmaiden tietosuojalainsäädännön ajanmukaisuuteen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa ohjaavan Suomen kansallisen lainsäädännön suhdetta valmisteilla olevaan Euroopan unionin komission ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. Voimassa olevan lainsäädännön osalta tarkasteltavaa on erityisesti henkilötietolaki (523/1999). Tarkastelua tehtiin kunnallishallinnon rekisterinpitäjän ja rekisterinpitäjää koskevien velvoitteiden näkökulmasta, mutta opinnäytetyössä sivuttiin rekisterinpitäjän velvoitteita myös yleisellä tasolla. Opinnäytetyössä selvitettiin lainopillista vertailua tekemällä, minkälaisia muutoksia EU:n tietosuoja-asetusehdotus on tuomassa rekisterinpitäjän velvoitteisiin henkilötietojen käsittelyssä.

Voimaan tullessaan EU:n tietosuoja-asetusehdotus tuo muutoksia nykyiseen Eurooppalaiseen tietosuojasääntelyyn. Periaatteellisella tasolla käsitys henkilötietojen omistajuudesta on kääntymässä rekisterinpitäjältä yksilölle itselleen. Tietosuoja-asetusehdotuksen yhtenä lähtöajatuksena on ollut vahvistaa yksilöiden mahdollisuutta ja oikeutta valvoa tehokkaammin omia henkilötietojaan ja niiden käsittelyä. Tämä ajatusmalli kulkee läpi asetusehdotuksen säännösten ja asettaa rekisterinpitäjälle uudenlaisia velvoitteita. Rekisterinpitäjän toiminnan läpinäkyvyyttä lisätään ja avoimuutta sekä aktiivista ja ennakoivaa roolia korostetaan samalla, kun rekisteröidyn mahdollisuuksia omien oikeuksiensa toteuttamiseen kasvatetaan.

Asiasanat: perusoikeudet, yksityisyyden suoja, henkilötietojen suoja, tietosuoja

Jarmo Kröger

The registrar obligations of the processing of personal data from the perspective of municipal government - the effects of the EU General Data Protection Regulation

Year 2015 Pages 89

Digitalization and the changes taking place in society have changed the need for the protection of privacy as well as taking care of the processing of personal data. Technological progress and globalization have guided people and organizations to produce and utilize more and more personal data. The exploitation of personal data electronically is increasingly creating services that truly support an individual in different ways, but at the same time personal information is utilized as part of the company's business. Due to changes in the need to protect privacy and personal data processing, the European Commission has issued a proposal for a regulation of the European parliament and the council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation), which is to be adopted in 2015 or at the latest in early 2016. The proposed regulation on personal data protection aims to make the data protection legislation of the European Union member states up-to-date.

The aim of the thesis was to investigate the Finnish national legislation on privacy and the protection of protection of personal data and its relationship to the European Commission's proposal for a European Parliament and Council regulation on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. As regards the existing legislation, in particular the Personal Data Act (523/1999) is considered. The examination was made from the point of view of the municipal government registrar and the registrar's obligations, but the thesis also touched on registrar obligations on a general level. By legal comparison, the thesis studied what kinds of changes the EU Data Protection Regulation proposal will bring to registrar obligations in processing of personal data.

The entry into force of the EU Data Protection Regulation proposal will bring changes to the current European data protection regulation. Conceptually, the perception of personal data ownership is turning from the controller to the individual him/herself. One of the basic ideas of the proposed privacy regulation has been to strengthen individuals' possibility and right to control their personal data and how it is treated. This line of thought runs through the provisions of the proposed regulation and sets a new range of obligations on the registrar. The transparency of the registrar will be increased and openness as well as an active and proactive role is emphasized while the individuals' possibilities to implement their own rights are increased.

Keywords: fundamental rights, protection of privacy, personal data protection, privacy

Lakiluettelo

Arkistolaki 831/1994

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 95/46/EY

Hallintolaki 434/2003

Henkilötietolaki 523/1999

Kuntalaki 410/2015

Laki eräiden radiotaajuuksien huutokaupoista 462/2009

Laki eräiden suojauksen purkujärjestelmien kieltämisestä 1117/2001

Laki kunnallisista viranhaltijoista 304/2003

Laki lapsipornografian levittämisen estotoimista 1068/2006

Laki radiotaajuuksista ja telelaitteista 1015/2001

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007

Laki Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta 969/1995

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 13/2003

laki sähköisestä lääkemääräyksestä 61/2007

Laki televisio- ja radiotoiminnasta 744/1998

Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 389/1994

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004

Suomen perustuslaki 731/1999

Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi 97/66/EY

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 516/2004

Tietoyhteiskuntakaari 917/2014

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 1129/2014

Viestintämarkkinalaki 393/2003

Verkkotunnuslaki 228/2003

Lyhenneluettelo

EIS - Euroopan ihmisoikeussopimus

EU - Euroopan unioni

EY - Euroopan yhteisöt

OECD - Organisation for European Economic Cooperation

SEUT - Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto

Sisällys

1	Johdanto.....	8
1.1	Opinnäytetyön rajaukset.....	10
1.2	Yleistä opinnäytetyöstä	10
2	Opinnäytetyössä käytetyt tutkimusmenetelmät.....	11
2.1	Oikeusdogmatiikka tutkimusmenetelmänä	11
2.2	Oikeuslähteet sekä etusija- ja käyttöjärjestyssäännöt.....	12
2.3	Tietosuojanormiston kehityksen tarkastelusta yleisesti.....	14
2.4	Eettisyys ja luotettavuus oikeustieteellisessä opinnäytetyössä.....	15
3	Yksityisyyden suoja perusoikeutena	15
3.1	Suomen perustuslaki.....	16
3.1.1	Perusoikeudet.....	17
3.1.2	Henkilökohtaiset vapausoikeudet	18
3.2	Yksityisyyden suojan käsite	19
3.3	Yksityisyyden suoja perustuslakiuudistuksessa.....	21
4	Euroopan unionin keskeinen tietosuojalainsäädäntö	22
4.1	Euroopan unionin tietosuojadirektiivi	23
4.2	Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi	24
4.3	Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistaminen	25
5	Keskeinen kansallinen lainsäädäntö yksityisyyden ja henkilötietojen suojan osalta. 27	
5.1	Julkisuusperiaate sekä viranomaisen toiminnan julkisuus	28
5.2	Hyvä hallinto	30
5.3	Henkilötietolaki	32
5.4	Laki yksityisyyden suojasta työelämässä	34
5.5	Tietoyhteiskuntakaari	34
5.6	Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa	35
6	Rekisterinpitäjän veloitteet henkilötietojen käsittelyssä sekä EU:n tietosuojasetuksen edellyttämät muutokset	36
6.1	Rekisterinpitäjä	36
6.2	Henkilötietojen käsittelyn yleiset periaatteet	37
6.2.1	Läpinäkyvyysperiaatteesta	38
6.2.2	Huolellisuusvelvoite.....	39
6.2.3	Henkilötietojen käsittelyn suunnittelu	41
6.2.4	Käyttötarkoitussidonnaisuus ja tarpeellisuusvaatimus	43
6.2.5	Henkilötietojen virheettömyysvaatimus	45
6.3	Rekisterinpitäjän oikeus henkilötietojen käsittelyyn	47
7	Rekisterinpitäjän informaatiovelvollisuus henkilötietojen käsittelyssä	49
7.1	Voimassa olevan lainsäädännön näkökulma	49

7.2	EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen näkökulma.....	51
7.3	Huomioita.....	55
7.4	Tietoturvaloukkauksista ilmoittaminen	55
7.5	Rekisteriseloste.....	56
7.6	Ilmoitusvelvollisuus valvovalle viranomaiselle	59
8	Tietojen tarkastaminen, korjaaminen ja poistaminen rekisterinpitäjän kannalta ...	62
8.1	Tarkastusoikeus.....	63
8.2	Tietojen korjaaminen ja poistaminen	64
8.3	Käsittelyn kieltäminen osana rekisterinpitäjän velvoitteita	67
9	Henkilötietojen käsittelyn turvaaminen ja tietojen suojaaminen.....	67
9.1	Henkilötietojen siirtäminen toiseen maahan.....	71
10	Tietosuojavastaava	74
11	Johtopäätökset	79
11.1	Muutoskehityksestä henkilötietojen käsittelyssä	80
11.2	EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen tuomia muutoksia.....	81
	Lähteet	84
	Kuviot..	89

1 Johdanto

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaava ohjaavan lainsäädännön suhdetta valmisteilla olevaan Euroopan unionin komission ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (KOM 2012 11 final). Myöhemmin opinnäytetyössä asetuksesta käytetään nimitystä EU:n tietosuoja-asetusehdotus. Tarkastelua tehdään erityisesti kunnallishallinnon rekisterinpitäjän ja rekisterinpitäjää koskevien velvoitteiden näkökulmasta, mutta opinnäytetyössä sivutaan rekisterinpitäjän velvoitteita myös yleisellä tasolla. Opinnäytetyössä henkilötietojen käsittelyn rekisterinpitäjälle tuomien velvoitteiden tarkastelua tehdään voimassa olevan kansallisen lainsäädännön rekisterinpitäjälle asettamien vaatimusten pohjalta. Lisäksi opinnäytetyössä tarkastellaan Euroopan unionin tietosuoja-asetuksen mukanaan tuomia velvoitteita jäsenmaille sekä niiden merkitystä ja suhdetta voimassa olevaan Suomen kansalliseen lainsäädäntöön. Opinnäytetyössä arvioidaan, tuoko Euroopan unionin tietosuoja-asetusehdotuksen sisältö vaikutuksia kansallisella tasolla rekisterinpitäjän velvoitteisiin. Opinnäytetyössä tehtävän vertailun tavoitteena on selvittää, minkälaisia muutoksia kunnallishallinnon rekisterinpitäjää koskevissa velvoitteissa komission ehdotus edellyttää vai säilyvätkö rekisterinpitäjän velvoitteet nykylainsäädännön kaltaisina.

Tekniikan nopea kehitys ja globalisoituminen ovat mullistaneet meitä ympäröivän maailman ja tuoneet mukanaan uusia haasteita myös henkilötietojen suojaamiselle.¹ Yksityiskohtaisen sääntelyn lisäksi tietosuojalainsäädännön kehittämisen taustalla on muuttuvan yksityisyyden suojan käsite ja tätä kautta tietosuojan näkökulma. Nykyaikaisen tekniikan avulla ihmiset voivat ennennäkemättömän helposti jakaa ja levittää tietoa käyttäytymisestään ja mieltymyksistään jopa maailmanlaajuisesti.² Ihmisten avoin käyttäytyminen verkkoympäristöissä ja henkilökohtaisten tietojen jakaminen digitalisaation kehityksen myötä muokkaa yksityisyyden suojan rajoja.

Valtioneuvoston asetuksen ammattikorkeakouluista (1129/2014) 5 §:n mukaan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena on muun muassa antaa laajat ja syvälliset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot tutkinnon suorittajalle toimia työelämässä kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä. Opinnäytetyön yksi tavoite on oikeuslähteiden kautta selvittää, miten rekisterinpitäjä, etenkin kunnallishallinnossa, tulisi menetellä henkilötietojen käsittelyn ja siten yksityisyyden suojan osalta sekä viranomaisen toiminnan julkisuuden osalta, jotta lainedellyttämät velvoitetasot toteutuisivat. Opinnäyte-

¹ KOM (2010) 609, lopullinen, 2.

² KOM (2010) 609, lopullinen, 2.

työssä tehtävä oikeudellinen selvitys edistää laajalti työelämän edellyttämän syvällisen asiantuntemuksen hankkimista käsiteltävästä aiheesta. Vallitsevan lainsäädännön tuntemus, voimassa olevien lakien keskinäisten riippuvuuksien ymmärtäminen sekä uudistuvan lainsäädännön huomioon ottaminen ovat perusedellytyksiä johtamis- ja kehittämistehtävissä. Yksityisyyden ja henkilötietojen tietosuojaan aiheeseen liittyvä asiantuntemus on korostumassa entistään tietoyhteiskunnan muutosten mukana.

Tieto on noussut yhteiskunnassa entistä keskeisempään rooliin. Tietoa on tosin aina ollut eri muodoissa olemassa, mutta nyky-yhteiskunnassamme tietoon perustuva toiminta ja tiedon tehokas hyödyntäminen ovat nousseet keskeisiksi huomioitaviksi asioiksi erilaisia palveluja ja toimintoja kehitettäessä.³ Suomalaisessa yhteiskunnassa julkisten palvelujen avoimuudella ja läpinäkyvyydellä on merkittävä arvopohjainen rooli. Suomessa viranomaisen toiminnan julkisuutta ohjaa vahvasti lainsäädäntö. Viranomaisen toiminnan julkisuuden periaatteet ovat kirjattu jo Suomen perustuslakiin (731/1999), jonka 12 §:ssä määritellään julkisuusperiaate. Tiedon ja tiedolla johtamisen nouseminen entistä merkittävämpään rooliin asettaa samalla myös julkiset organisaation uudenlaisten haasteiden eteen. Tiedon tulisi olla avointa ja hyödynnettävää, mutta yksityisyyden suoja on edelleen vahva ja yksilöllinen asia, joka on kyettävä huomioimaan julkisuusvaatimusten rinnalla. Toisaalta samalla, kun tiedon avoimuuden ja hyödynnettävyyden vaatimukset muuttuvat, voidaan esittää olettamus, että samalla muokkautuvat myös ihmisten käsitykset yksityisyydestä. Euroopan Unionin tietosuoja-asetusehdotus pyrkii määrittämään yhtenäiset henkilötietojen suojan vaatimukset koko EU:n alueelle. Asetusehdotus painottaa muun muassa henkilötietojen käsittelyn ennakkosuunnittelua sekä läpinäkyvyyttä ja avoimuutta.⁴ Isona periaatteellisenä muutoksena asetusehdotuksessa on tavoitteena varmistaa jatkossa, että henkilöt tietävät itse, mihin antavat suostumuksen tietojensa käsittelyyn liittyen. Käsitys tiedon omistajuudesta on muuttumassa entistä enemmän yksilölähtöiseksi.⁵

³ Voutilainen 2012, 5.

⁴ KOM (2010) 609, lopullinen, 6.

⁵ Ks. Tarkemmin KOM (2010) 609, lopullinen, 2.1.3, kaksi tärkeää edellytystä, joiden avulla voidaan varmistaa yksilöiden korkea tietosuoja, on rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn rajoittaminen vain alkuperäiseen tarkoitukseen (periaate, jonka mukaan tietoja on kerättävä mahdollisimman vähän) ja rekisteröityjen mahdollisuus valvoa omia tietojaan.

1.1 Opinnäytetyön rajaukset

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää yksityisyyttä ja tietosuojaa ohjaavan kansallisen lainsäädännön suhdetta EU:n tietosuoja-asetusehdotukseen. Tarkastelua rajataan siten, että pääasiallinen vertailu tehdään kunnallishallinnon rekisterinpitäjän näkökulmasta ja rekisterinpitäjää koskevien velvoitteiden osalta. Tarkastelussa pyritään ottamaan kunnallishallinnon rekisterinpitäjän osalta ne velvoitteet, joita kunnalliselle viranomaiselle on henkilötietojen käsittelyyn vaikuttaen osoitettu. Tarkastelunäkökulma rajataan koskemaan rekisterinpitäjän velvoitteita, eikä opinnäytetyössä käsitellä rekisteröidyn oikeuksia muuten kuin rekisterinpitäjän velvoitteiden yhteydessä.

Opinnäytetyön keskeisenä käsitteenä oleva yksityisyyden suoja määritellään tarvittavissa määrin perusoikeustarkastelun kautta. Vaikka työn tavoite on selvittää rekisterinpitäjän velvoitteita ja niissä mahdollisesti tapahtuvia muutoksia uudistuvan lainsäädännön mukana, kaiken tietosuojaa ohjaavan lainsäädännön perusajatuksena on kuitenkin yksityisyyden suojaaminen. Tähän liittyvät myös rekisterinpitäjää koskevat lakivelvoitteet ja niillä toteutettavat tavoitteet.

Opinnäytetyön tarkastelunäkökulma rajataan kunnallishallinnon toiminnan julkisuutta ja henkilötietojen tietosuojaa koskevaan tarkasteluun rekisterinpitäjänä eikä opinnäytetyössä käsitellä kunnallista hallintomenettelyä muuten kuin soveltuvin osin. Opinnäytetyössä ei oteta myöskään kantaa julkisuuden tai henkilötietojen suojan teknisen ympäristön resursseihin tai järjestelmävaatimuksiin yksityiskohtaisella tasolla muuten kuin lainsäädännön asettamien vaatimusten tarkasteluna.

1.2 Yleistä opinnäytetyöstä

Opinnäytetyön alussa kolmannessa luvussa tarkastellaan yksityisyyden ja henkilötietojen suojan teoreettista perustaa ja yksityisyyden suojaa käsitteenä. Kappaleessa perehdytään yksityisyyden suojan perustuslailliseen kehikseen ja perusoikeudelliseen asemaan. Tarkastelussa on kohteena tarvittavin osin Suomen peruslain kehittyminen nykymuotoonsa sekä perusoikeuksien muodostuminen yksityisyyden suojan kannalta. Opinnäytetyön neljännen luvun osalta yksityisyyden ja henkilötietojen suojan tarkastelu kohdentuu Euroopan unionin (EU) keskeiseen tietosuojalainsäädäntöön sen nykymuodossaan. Tarkastelussa sivutaan EU:n tietosuojalainsäädännön kehityskohtia ja keskeisiä yksityisyyden ja henkilötietojen suojan sääntelyyn vaikuttavia sopimuksia. Viidennessä luvussa kootaan yleisluontoisesti Suomessa voimassa oleva keskeinen kansallinen tietosuojasääntely.

Opinnäytetyön 6 - 10 luvuissa syvennyttään kansallisen lainsäädännön sekä EU:n tietosuojasetuksen rekisterinpitäjälle asettamien velvoitteiden ja henkilötietojen käsittelyn yleisten periaatteiden selvittämiseen ja vertailuun. Tarkastelussa selvitetään, tuoko tietosuojasetus ehdotus muutoksia rekisterinpitäjän velvoitteisiin, erityisesti kunnallishallinnon toimijan osalta. Opinnäytetyön lopussa todetaan voimassa olevan lainsäädännön ja tietosuojasetusehdotuksen vertailun johtopäätökset muutosten vaikutuksista rekisterinpitäjän velvoitteisiin.

2 Opinnäytetyössä käytetyt tutkimusmenetelmät

Oikeustieteellisten tutkimusmenetelmien keskeisimmän osa-alueet ovat lainoppi eli oikeusdogmaattinen tutkimus, oikeushistoria, oikeussosiologia, oikeusfilosofia ja vertaileva oikeustiede.⁶ Edellä mainittuja tutkimusmetodeja on mahdollisuus myös yhdistellä tarkasteltavasta näkökulmasta riippuen. Lainopillisen tutkimuksen yhteydessä tarkasteluun liittyy usein myös piirteitä oikeuspoliittisista näkökulmista. Oikeuspoliittisessa tutkimuksessa tarkastellaan yhteiskunnallista tavoiteasetantaa ja oikeudellisen näkökulman omaavaa suunnittelua.⁷

2.1 Oikeusdogmatiikka tutkimusmenetelmänä

Opinnäytetyö on perusluonteeltaan lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Oikeusdogmatiikka rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan, ja näitä lähteitä se käyttää etusija- ja käyttöjärjestysääntöjen osoittamassa järjestyksessä.⁸ Oikeusdogmatiikassa tulkitaan ja systematisoidaan voimassa olevaa oikeutta sitoutuen tiettyihin kansallisiin yhteisiin käsityksiin oikeuden ontologiasta, epistemologiasta ja metodologiasta, joita nitoo yhteen ajatus oikeuslähteopista eli oikeudellisten lähteiden käyttö- ja päättelysäännöistä.⁹ Säästösten tulkinta tai normien soveltaminen käytäntöön ei ole mekaaninen, yksikäsitteisiä sääntöjä noudattava prosessi. Se on sananmukaisesti harkintaa tai oikeammin punnintaa.¹⁰ Oikeusdogmatiikka systematisoi, analysoi, tulkitsee ja esittää oikeuslähteisiin tai oikeudellisiin oppirakennelmiin pohjautuvaa perusteltua kritiikkiä.¹¹ Lainoppi eli oikeusdogmatiikka kysyy vastausta siihen, miten oikeusjärjestyksen mukaan asioiden pitäisi olla.¹²

⁶ Husa - Mutanen - Pohjolainen 2008, 19.

⁷ Husa - Mutanen - Pohjolainen 2008, 19.

⁸ Husa - Mutanen - Pohjolainen 2008, 20.

⁹ Husa, Oikeusfilosofia oikeusvertailuna.

¹⁰ Aarnio 2006, 237.

¹¹ Jyränki - Husa 2012, 73.

¹² Jyränki - Husa 2012, 73.

Opinnäytetyön keskeinen tarkoitus on selvittää voimassa olevan kansallisen lainsäädännön asettamat vaatimukset yksityisyyden ja henkilötietojen suojalle kunnallishallinnon rekisterinpitäjän velvoitteiden osalta. Lainsäädäntöä tarkasteltaessa lakien käyttö ja etusijajärjestys muotoutuu opinnäytetyössäni ilmeiseksi, sillä yksityisyyden suojaa sekä viranomaistoimijaa edustavia kunnallishallintoja ohjaavat viranomaiselle asetetut avoimuus ja julkisuusvaatimukset säädetään Suomen perustuslaista alkaen. Perustuslaillisten periaatteiden toteuttamiseksi viranomaisen toiminnan julkisuutta sekä yksityisen suojan näkökulmaa varten on säädetty yleislakeja sekä velvoittavia erillislakeja. Osa opinnäytetyössä tehtävästä perustuu oikeustieteen yleiseen kirjallisuuteen sekä oikeudenalan syventäviin kirjallisuuslähteisiin. Kirjallisuuslähteitä tutkimalla on tarkoitus analysoida ja tutkia tieteenalan erityiskysymyksiä kotimaisen tutkimuskirjallisuuden avulla.¹³

2.2 Oikeuslähteet sekä etusija- ja käyttöjärjestysäännöt

Oikeustieteen tutkimuksessa ja erityisesti oikeusdogmaattisessa menetelmässä oikeuslähdeopilla on merkittävä rooli.¹⁴ Tarkasteltaessa eri oikeusnormeja ne voivat keskenään ristiriidassa, mutta ristiriitaa voidaan välttää oikeanlaisella tulkinnalla.¹⁵ Oikeusnormeja pyritään asettamaan sen kaltaiseen järjestykseen, jossa normit ovat sopusoinnussa toistensa kanssa ja normien välillä ei synny ristiriitoja.¹⁶ Ristiriitojen välttäminen voi kuitenkin olla haastavaa johtuen moninaisesta ja eri aikakausiin perustuvasta normien säätämisestä. Kaikkia ristiriitoja ei kyetä ennakoivasti huomioimaan, joten oikeusjärjestyksen yhteyteen syntyy toisinaan ristiriitaisuuksia.¹⁷ Tämän vuoksi lainsäädännön tulkintaa helpottavaksi tekijäksi on muodostettu sääntöjä, joilla ristiriitaisuuksia pyritään ratkaisemaan.¹⁸

Säännöt normiristiriitojen välttämiseksi

- Eriasteiset yleisnormit: ylempinasteinen normi syrjäyttää tulkintatilanteessa alemmanasteisen.
- Uusi laki/vanha laki: samanasteisten normien ristiriitatilanteessa uudempi normi syrjäyttää vanhemman.
- Erityislaki/yleislaki: samanasteisten normien ristiriitatilanteessa erityissäännös syrjäyttää yleissäännöksen.
- Yksittäisnormi/yleisnormi: ristiriita poistetaan muutoksenhaun käsittelyn yhteydessä.

Kuva 1 Säännöt normiristiriitojen välttämiseksi (Husa - Pohjolainen 2014, 21 mukailen)

¹³ Itä-Suomen yliopisto. Ohjeita oikeustieteiden kirjallisten töiden laadintaan lukuvuonna 2013-2014, 4.

¹⁴ Husa - Mutanen - Pohjolainen 2008, 32.

¹⁵ Hirvonen 2011, 40.

¹⁶ Husa - Pohjolainen 2014, 20.

¹⁷ Husa - Pohjolainen 2014, 21.

¹⁸ Husa - Pohjolainen 2014, 21.

Oikeuslähdenormit määrittävät myös oikeuslähteiden hierarkian, etusijajärjestyksen ja painoarvot eli niiden käyttöperiaatteet.¹⁹ Tämän hierarkian ja etusijajärjestyksen tuntemisella on merkittävä rooli vertailtaessa ja tulkittaessa voimassaolevaa lainsäädäntöä. Suomen oikeusjärjestyksen rakenne muodostuu kolmesta niin sanotusta perustasosta: taso 1, kansainväliset sopimukset ja EU:n primaarioikeus, taso 2, valtiosääntö (Suomen perustuslaki ja muut valtiosääntönormit) ja taso 3, muut lait ja asetukset sekä EU:n sekundaarinormisto.²⁰

Oikeuslähdeoppiin on perinteisesti tiivistynyt lakimieskunnan ja oikeusyhteisön näkemys hyvästä perustelutavasta.²¹ Laajasti ymmärrettyinä oikeuslähteillä tarkoitetaan juridisiin tulkintaperusteisiin kuuluvia ryhmiä, jotka ovat: laki, systemaattiset näkökulmat, maantapa, lainsäätäjän tarkoitus ja lain ratio, tuomioistuinratkaisut, oikeusvertailevat argumentit, oikeushistorialliset argumentit sekä oikeustiede.²² Raimo Siltalan on puolestaan muotoillut oikeusalueet seuraavalla tavalla: Eurooppaoikeudellinen normisto, Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus, Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuista ilmenevät yleiset oikeusohjeet, kansallinen lainsäädäntö, tavanomainen oikeus eli maantapa, lainvalmisteluaineisto, prejuridikaatit eli tuomioistuinratkaisut, muu aineisto, lainopillinen kirjallisuus, muut tulkintaperusteet.²³

Muodollisessa eli formaalissa oikeuslähdeopissa keskeiset oikeuslähteet ovat lait, lainvalmistelutyöt ja tuomioistuinratkaisut. Auktoriteettilähteet eli virallislähteet saavat tukea niiden taustalla olevista instituutioista.²⁴ Opinnäytetyössä käytetään pohjana oikeuslähteiden perinteistä skandinaavista luokittelua, jossa oikeuslähteet jaetaan kolmeen ryhmään: vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin, heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin ja sallittuihin oikeuslähteisiin.²⁵ Oikeuslähteen vahva velvoittavuus merkitsee sitä, että julkisen vallan käytössä lähteen ilmaisemaa normia on noudatettava virkavastuun uhalla. Oikeuslähteen heikolla velvoittavuudella tarkoitetaan sitä, että lähteen ilmaiseman normin sivuuttamisesta ei seuraa virkavirhesanktiota. Sallittuja ovat sellaiset oikeuslähteet, joita voidaan käyttää, kun velvoittavista oikeuslähteistä saatavan tiedon avulla ei voida päätyä tulkintaratkaisuun.²⁶

¹⁹ Hirvonen 2011, 41.

²⁰ Husa - Pohjolainen 2014, 23.

²¹ Karhu 2003, 789-807

²² Aarnio 1989, 2018.

²³ Siltala 2001, Johdatus oikeusteoriaan ja oikeushistoriaan.

²⁴ Hirvonen 2011, 42.

²⁵ Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto. Tutkimuksen eri tasojen teoreettinen aines.

²⁶ Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto. Tutkimuksen eri tasojen teoreettinen aines.

2.3 Tietosuojanormiston kehityksen tarkastelusta yleisesti

Opinnäytetyössä tarkasteltavana on voimassa olevan henkilötietojen suojaa sääntelevän lainsäädännön suhde uudistettavaan tietosuojalainsäädäntöön. Tarkastelun tulevaisuusaspektiin liittyen on perusteltua sivuta tarvittavin osin myös voimassa olevan lainsäädännön muodostumiseen ja historiasta periytyvää taustaa. Lainsäädännön kehittymisen näkökulma ja sen tarkempi tarkastelu auttavat ymmärtämään nykytilannetta ja lainsäädäntöuudistusten kehitysmuutoksia. Tämän tarkastelun kautta on mahdollista päästä laintulkinnassa laajanäköisempiin johtopäätöksiin. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota lakien valmistelutöiden perusteluihin, joiden sisällöissä huomioidaan merkittävimmät lainvalmisteluun vaikuttaneet muutostekijät. Nämä muutostekijät voivat sisältää havaintoja tarkasteltavien toimintaympäristöjen kehityksestä.

Nopeasti muuttuvassa maailmassa, jossa oikeuslähteiden kirjo on entistä runsaampi, oikeudellisten ongelmien tunnistaminen, hahmottaminen ja perusteltu ratkaiseminen edellyttää valmiuksia, joita oikeushistorian kaltaiset tarkastelutavat voivat tarjota.²⁷ Tietosuojalainsäädännön kehittymisen kannalta oikeushistoriaa sivuavassa tarkastelussa on huomioitava eri maiden ja kulttuurien vaikutukset lainsäädännön kehittymisessä. Opinnäytetyössä tarkasteltavana ovat erityisesti Suomen kansalliset lait mutta yhtä lailla Euroopan unionin jäsenmaita velvoittava tietosuojasääntely. Euroopan unionin jäsenmaiden välisessä lainsäädännössä on eroja toisiinsa nähden. Jäsenmaiden kansalliset oikeusjärjestykset ovat muotoutuneet historian saatossa eri tavoin erilaisista lähtökohdista. Nämä näkökulmat vaikuttavat vahvasti myös jäsenmaita yhteisesti velvoittamien säädösten muodostumiseen. Euroopan unionin yksi tavoite on lainsäädännön harmonisointi jäsenmaiden kesken. Tämä pätee myös uudistuvaan EU:n tietosuoja-asetukseen. Oikeushistorian näkökulmasta onkin merkittävää, minkälaiset Eurooppalaiset sekä globaalit kehityssuunnat ovat vaikuttaneet siihen, miten sisältö tietosuoja-asetusehdotuksen taustalla on muotoutunut erityisesti perussopimus- ja perusoikeustasoilla.

Eurooppalaistuminen ja kansainvälistyminen antavat aiempaa enemmän merkitystä oikeusvertaileville näkökohdille, joiden avulla Eurooppaoikeuden ymmärtäminen, tulkitseminen ja soveltaminen helpottuvat. Oikeusvertailun hyödyntäminen sekä lainsäätämistoiminnassa että tuomioistuinten tulkintatoiminnassa ovat Euroopassa voimistuneet koko 2000-luvun ajan.²⁸ Opinnäytetyössä tarkasteltavana olevan oikeudenalan yhteiskunnalliset muutokset ovat ajassa muutostarpeita. Yksityisyyden käsite on voimakkaassa muutoksessa globaalien sosiaalisuuden ja kiihtyvän digitalisoitumisen myötä.

²⁷ Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Oikeushistoria.

²⁸ Husa - Pohjolainen 2014, 37.

2.4 Eettisyys ja luotettavuus oikeustieteellisessä opinnäytetyössä

Opinnäytetyön yhteydessä on arvioitava myös työn eettistä näkökulmaa sekä työn luotettavuuden osoittamista. Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöllä tuotetaan monenlaista informaatiota ja opinnäytetyön tekijä voi vaikuttaa oleellisella tavalla informaation luonteeseen.²⁹ Eettisesti hyvä opinnäytetyö edellyttää, että työn toteuttamisessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä.³⁰ Opinnäytetyön oikeusdogmaattinen näkökulma korostaa työn eettisyyttä siinä mielessä, että lainsäädännön kehittymistä ja sen vaikutuksia arvioitaessa vaikutetaan monilla eri tavoin ihmisiä ohjaavaan lainsäädäntöön ja sen tulkintoihin. Eettisenä lähtökohtana opinnäytetyissä tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen.³¹ Tämä näkökulma sisältyy erityisesti tarkasteluun yksityisyyden ja henkilötietojen suojasta.

Oikeudellisen opinnäytetyön tavoitteena ei useinkaan ole ihmislähtöinen arvopohjainen tarkastelu. Erityisesti tämä korostuu oikeusdogmaatiikassa. Tutkittaessa lainsäädäntöä lainopillisesti voidaan tulkintaa kuitenkin ohjata näkökulmavalinnoilla. Eettisestä näkökulmasta opinnäytetyössä tehtävä tarkastelu tulee perustua ainoastaan kirjottujen lakien ja niiden säätämisasiakirjojen tietoihin, jotta tutkimuksen luotettavuus varmistetaan.

3 Yksityisyyden suoja perusoikeutena

Yksityisyyden suoja kuuluu Suomessa perustuslailla suojattuihin oikeuksiin. Henkilötietojen suoja ja yksityiselämän kunnioittaminen ovat merkittäviä perusoikeudellisia oikeuksia. Henkilötietojen suoja tai tietosuojaa on varsin vakiintuneesti ymmärretty osaksi yksityiselämän suojaa. Yksityisyyden suoja on ymmärrettävä tietosuojaa ja viranomaisen toiminnan julkisuutta koskevan normiston peruskäsitteenä. Yksityisyyden suoja on perusoikeudellinen suojattava arvo. Yksityisyyden suojan, kuten monen muunkin perusoikeuden osalta, perusoikeuden haltijana on pääsääntöisesti yksilö.³² Tässä luvussa tarkastellaan yksityisyyden suojaa käsitteenä sekä perusoikeutena. Tarkasteltavana on myös Suomen perustuslain ja perusoikeuksien kehityminen yksityisyyden ja henkilötietojen suojan näkökulmasta. Perustuslakia ja perusoikeuksia käsitellään siinä laajuudessa, että yksityisyyden suoja voidaan ymmärtää riittävän laajasti.

²⁹ Lötjönen (toim.). Pietarinen. Tutkijan ammattietiikka, Kohta 1.5.

³⁰ Hirsjärvi - Remes - Sajavaara 2009, 23.

³¹ Hirsjärvi - Remes - Sajavaara 2009, 25.

³² Jyränki 2000, 286.

3.1 Suomen perustuslaki

Oikeusvaltiossa kansalaisten perusoikeuksista säädetään lailla. Perustuslaki on kaiken lainsäädännön ja julkisen vallan käytön perusta, jossa erityisesti perusoikeussäännösten kautta säännellään julkisen vallan koneiston toimintaa sekä Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevien henkilöiden yhteiskunnallisia suhteita.³³ Suomen nykyinen perustuslaki astui voimaan 1.3.2000.

Suomen perustuslain 1 §:n 2 momentissa on kirjattu kolme valtiosääntömme taustalla olevaa perustavanlaatuaista arvoa: ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapauden ja oikeuksien turvaaminen sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa. Tämä ilmaisee yleisellä tasolla Suomen tasavaltaisen valtiosäännön peruseriaatteet.³⁴

Perustuslaista löytyvät suomalaisen kansanvallan keskeisimmät pelisäännöt, arvot ja periaatteet.³⁵ Perustuslain yhteydessä puhutaan laajemmin myös valtiosääntöoikeudesta, jonka sisällä käsiteltävien perus- ja ihmisoikeuksien lisäksi säädetään myös ylimpien valtioneelinten tehtäviä, toimivaltasuhteita ja valintaan päätöksentekomenettelyitä. Valtiosääntöoikeus sääntelee siis yksilöiden oikeusasemaa sekä julkisen vallan käytön perusteista. Tästä kokonaisuudesta käytetään nimitystä perusoikeusjärjestelmä. Näillä säädöksillä on merkittävä rooli yksityisyyden suojan muodostumisessa sekä niissä periaatteissa, joilla perusoikeuksia voidaan rajoittaa.³⁶

Valtiosääntöoikeus on aiemmin ollut perusajatukseltaan hyvin kansallislähtöistä, mutta yhteiskunnan muutokset ovat muokanneet ja tuoneet sääntelyyn yhä enemmän yhtäläisyyttä Euroopan unionin normiston ja kansainvälisten ihmisoikeusnormistojen kanssa. Samaan tapaan kuin kansalliset perustuslait vaikuttavat Euroopan unionin jäsenvaltioissa, unionin omat perussopimukset luovat oikeudellisen perustan ja puitteet unionin toiminnalle ja sen toimielimille.³⁷ Oikeusjärjestys, perusoikeusjärjestelmä mukaan lukien, ovat kokonaisuudessaan heijastuma yhteiskunnassa vallitsevista kehityssuunnista. Tarkasteltaessa yksityiskohtaisemman lainsäädännön, kuten tässä opinnäytetyössä yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn nykytilaa ja kehitystä, on tämä oikeusnormiston kehityspiirre huomioitava. Erityisesti Euroopan unionin normiston kehitys on vaikuttanut sen jäsenmaiden kansallisen lakikehityksen suuntiin. Tämä piirre on nähtävissä myös henkilötietojen suojaa koskevissa säädöksissä sekä Euroopan unionin normistossa että sen jäsenmaiden kansallisessa tietosuojalainsäädännössä.

³³ Jyränki - Husa 2012, 68.

³⁴ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen 2011, 1. perusoikeusjärjestelmä

³⁵ Oikeusministeriö 2014. Perustuslaki.

³⁶ Husa - Pohjolainen 2014, 45.

³⁷ Jyränki - Husa 2012, 71.

Suomessa valtiosäännön ydinosat, perusoikeudet mukaan lukien, ovat kirjattuna Suomen perustuslaissa. Monet keskeiset ihmisten perusoikeuksia sääntelevät tarkennukset on kuitenkin viety tavallisiin lakeihin.³⁸

Suomen valtiosääntöoikeudellinen normisto on viime vuosien aikana käynyt läpi perustavanlaatuisen uudistusprosessin. Tämä uudistustyö kiteytyi perustuslain kokonaisuudistuksen toteutumiseen. Eduskunta hyväksyi Suomen perustuslain 4.6.1999, se vahvistettiin 11.6.1999 ja tuli voimaan 1.3.2000.³⁹ Suomen perustuslain muutostarpeita on tunnustettu itsenäisen Suomen aikana useissa eri vaiheissa, mutta perusoikeuskirjaukset ovat pysyneet lähes muuttumattomina yli 70 vuotta. Tänä aikana kansainväliset ihmisoikeusasiakirjat ja eurooppalainen valtiosääntökehitys oli osaltaan mennyt kehityksessä eteenpäin.⁴⁰ Nykyisen perustuslakimme osalta Hallituksen esityksen eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi mukaisesti valtiosäännön uudistaminen on ollut Suomessa vireillä lähes yhtäjaksoisesti 1970-luvun alusta alkaen.⁴¹ 2000 - luvun taitteen perustuslakiuudistuksen päätavoite voidaan ilmaista yleisesti siten, että se tähtäsi Suomen perustuslakien yhtenäistämiseen ja ajanmukaistamiseen. Kyse oli suurelta osin silloisten perustuslakien uudelleenkirjoittamisesta yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.⁴² Perustuslakiuudistuksen tavoitteena oli myös vastata 2000 - luvun ensimmäisten vuosikymmenten tarpeisiin.⁴³

3.1.1 Perusoikeudet

Suomen perustuslain 12 §:ssä säädetty yksilön vapauden ja oikeuksien turvaamisen peruseriaate korostaa perusoikeuksien keskeistä asemaa maamme valtiosäännössä.⁴⁴ Perusoikeuksilla tarkoitetaan yksilölle perustuslaissa turvattuja oikeuksia, jotka ilmaisevat yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä perusarvoja.⁴⁵ Perusoikeus on yksilölle Suomen perustuslaissa määritelty perustavanlaatuinen oikeus⁴⁶, joista säädetään lain 2. luvussa. Vain perustavanlaatuisia ja erityisen tärkeitä oikeuksia sisältävät oikeudet ovat perusoikeuksia. Perusoikeuksiin sisältyy lisäksi vaade oikeuksien yleisyydestä, sillä niiden tulee olla kaikille periaatteessa yhdenvertaisesti kuuluvia.⁴⁷ Tämän lisäksi perusoikeuksille on ominaista korotettu muodollinen lainvoima

³⁸ Husa - Pohjolainen 2014, 47.

³⁹ Viljanen 2001, 1.1.

⁴⁰ HE 309/1993 vp, 5.

⁴¹ HE 1/1998 vp, 5.

⁴² HE 1/1998 vp, 30.

⁴³ HE 1/1998 vp, 30.

⁴⁴ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen 2011, 1.

⁴⁵ Eduskunnan oikeusasiamies 2015, Perusoikeudet.

⁴⁶ Neuvonen 2014, 31.

⁴⁷ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen 2011, 1.

ja niillä on hierarkkisesti ylempi asema tavallisiin lakeihin nähden.⁴⁸ Suomen kansallista perusoikeussuojaamme täydentävät kansainväliset, Suomea velvoittavat, ihmisoikeussopimukset.⁴⁹

Suomalaiseen perusoikeusjärjestelmään sisältyy kansainvälisessäkin vertailussa hyvin kattava ja nykyaikainen perusoikeusnormisto.⁵⁰ Perusoikeudet Suomen perustuslain 2. luvun mukaisesti ovat yhdenvertaisuus, oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, liikkumisvapaus, yksityiselämän suoja, uskonnon ja omantunnon vapaus, sananvapaus ja julkisuus, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, vaali- ja osallistumisoikeudet, omaisuuden suoja, sivistykselliset oikeudet, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, oikeus työhön ja elinkeinovapaus, oikeus sosiaaliturvaan, vastuu ympäristöstä sekä oikeusturva ja perusoikeuksien turvaaminen. Perusoikeuden suojan kohde Suomen oikeuskäytännössä on pääasiallisesti ihminen.⁵¹ Perusoikeudet turvaavat yksilön vapautta julkisen vallan perusteettomalta puuttumisilta. Perusoikeusuudistuksella on vahvistettu Suomea sitovien ihmisoikeussopimusten asemaa oikeusjärjestelmässämme.⁵² Perusoikeudet vahvistetaan kansallisessa valtiosäännössä ja ihmisoikeudet vastaavasti kansainvälisissä sopimuksissa.⁵³

3.1.2 Henkilökohtaiset vapausoikeudet

Perusoikeusuudistuksessa otettiin lähtökohdaksi perusoikeusjärjestelmän yhtenäisyys, joten Suomessa perusoikeuksien luokittelulla eri perusoikeusryhmiin ei ole kovin suurta oikeudellista merkitystä.⁵⁴ Vuoden 1995 perusoikeuksien kokonaisuudistukseen johtaneessa valmistelutyössä käytettiin ajattelun kehikkona seuraavan tyyppistä, muissakin yhteyksissä varsin yleisesti omaksuttua nelijaottelua: vapausoikeudet ja oikeusturva, taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, tasa-arvoisuusoikeudet sekä osallistumisoikeudet.⁵⁵ Henkilökohtaiset vapausoikeudet ja oikeusturva muodostavat perusoikeuksien kehityshistoriassa niin sanotun ensimmäisen sukupolven. Nykypäivän vapausoikeusajattelu perustuu siihen, että ihmisillä nähdään olevan oikeuksia, joihin julkinen valta ei saa puuttua.⁵⁶ Tämän kaltaisille vapausoikeuksille on tunnusomaista se, että niillä on merkitystä suurimmalta osin yksilön kannalta.

⁴⁸ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen 2011, 1.

⁴⁹ Ojanen 2003, 1.

⁵⁰ Ojanen 2003, 28.

⁵¹ Ks. Tarkemmin Neuvonen 2014, 33, Joissakin tapauksissa ja joidenkin oikeuksien osalta oikeushenkilö voi nauttia perusoikeussuojaa myös suoraan, kuten esimerkiksi viestintäyhtiö sananvapausuojaa.

⁵² Pahlman 2007, 2.2.4.

⁵³ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen 2011, 1.

⁵⁴ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen 2011, 1.

⁵⁵ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen 2011, 1.

⁵⁶ Husa - Pohjolainen 2014, 141.

Monet Suomen perustuslaissa määritellyt perusoikeudet on liitettävissä näihin vapausoikeuksiin. Tähän ryhmään on luettavissa myös perustuslain 10 §:ssä säädetty yksityiselämän suoja. Yksityiselämän suojan keskeisenä ajatuksena on, että jokaisella on oikeus omaan yksityiselämäänsä ilman, että viranomainen tai muu ulkopuolinen taho aiheettomasti siihen puuttuu.⁵⁷

3.2 Yksityisyyden suojan käsite

Yksityisyyden suoja on peruskäsite käsiteltäessä henkilötietojen suojaa koskevaa lainsäädäntöä. Periaate, jonka mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan, on vahvistettu Lissabonin sopimuksen myötä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä SEUT-sopimus, 16 artiklan 1 kohdassa.⁵⁸ Lisäksi Lissabonin sopimuksen myötä on otettu käyttöön SEUT-sopimuksen 16 artiklan 2 kohdassa vahvistettu erityinen oikeusperusta, jonka nojalla voidaan antaa henkilötietojen suojaa koskevia sääntöjä. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklassa vahvistetaan, että henkilötietojen suoja on perusoikeus.⁵⁹ Henkilötietojen suoja sisältää vahvan yhteyden kansainväliseen ja kansalliseen perusoikeudelliseen yksityiselämän suojaan ja tätä kautta yksityisyyden suojaan henkilötietojen osalta.

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta, jonka mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu, sekä henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Suojan kohteena on siis kaikkiaan neljä oikeuskohdetta, jotka ovat yksityiselämä, kunnia, kotirauha sekä henkilötiedot.⁶⁰ Kaikkien neljän suojattavan oikeuskohteen voi katsoa toteutua erikseen sekä yhdessä, mutta henkilötietojen suojalla katetaan lähinnä arkaluoteiset tiedot, jotka koskevat yksilöä.⁶¹ Mainitun perusoikeuden suojaamat eri elementit ovat kuitenkin limittäin toistensa kanssa.⁶² Kokonaisuudesta muodostuu käsite yksityisyyden suoja. Yksityisyyden suojaa käsiteltäessä on todettava, että kyseessä on perusoikeus, joka pääasiallisesti koskettaa yksilöä. Yleisesti ottaen perusoikeuksien haltijana säännönmukaisesti yksilö.⁶³

Yksityisyyden suoja voidaan nykytarkoituksessaan pitää melko uutena käsitteenä. Suomessa lainsäätäjän huomio kiinnittyi yksityisyyden suojan nykymuotoiseen tarkasteluun 1970-luvun alkupuolella.⁶⁴ Kansainvälisessä kehityksessä OECD hyväksyi vuonna 1980 yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa koskevan tietosuojasuosituksen. Euroopan neuvostossa yksityisyyden suojan riittävyttä selvitettiin niin ikään 1970-luvun alkupuolella. Tämän perustella annettiin

⁵⁷ Husa - Pohjolainen 2014, 152.

⁵⁸ Ks. Tarkemmin SEUT 16 artikla 1, jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan.

⁵⁹ KOM (2012) 11 final, 3.

⁶⁰ Jyränki 200, 301.

⁶¹ Jyränki 200, 301 - 302.

⁶² Jyränki - Husa 2012, 418.

⁶³ Jyränki 2000, 286.

⁶⁴ Neuvonen 2014, 15-16.

päätöslauselmia, joilla tarkennettiin EIS 8 artiklan⁶⁵ soveltuvuutta. Euroopan neuvoston tietosuojasopimus (SopS 36/1992) tuli voimaan vuonna 1985.⁶⁶ Euroopassa ja tätä kautta Suomessa yhdet merkittävimmistä tietosuojaan vaikuttaneista tekijöistä ovat olleet EU:n henkilötietodirektiivin (95/46/EY) ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin (97/66/EY) voimaan tulot.

Oikeudellista yksityisyyden suojaa turvaavat perus- ja ihmisoikeudet. Näistä kaikkein merkittävimpänä voidaan todeta olevan yksityiselämän suoja, joka on kirjattu jo Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999) 8 artiklaan.⁶⁷ Yksityisyyden suojan kaltaiset oikeudet ja niin sanottu aatteet on tarkoituksenmukaista erotella sen mukaisesti, kuinka ne on turvattu ja miten niiden sisältö määräytyy.⁶⁸ Käsitettä yksityiselämän suoja ei ole pystytty määrittelemään täysin yksiselitteisesti. Perustuslain 10 §:n 1 momentissa yksityiselämän suojaa käytetään aluksi yleisenä käsitteenä, mutta myöhemmässä kohdassa se rinnastetaan kunniaan ja kotirauhaan.⁶⁹ Riku Neuvonen jaottelee yksityisyyden suojan neljään osaan: yksityisyyden suoja aatteena ja aatteen historiana, ihmisoikeutena, perusoikeutena ja yksityisyyden suojan tosiasiallisena toteutumisenä.⁷⁰

Yksityisyyden suoja on perusoikeus, joka määritellään Suomen perustuslaissa. Perustuslain toisen luvun 10 §:ssä säädetään, että jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Varsinaisesti henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Suomen lainsäädännössä yksityisyyden suojaa koskevat keskeiset lait ovat henkilötietolaki (523/1999), laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) sekä tietoyhteiskuntakaari (917/2014). Lisäksi Perustuslain toisen luvun 10 §:n toisessa momentissa säädetään, että kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Yksityisyyden suojalla on kokonaisuudessaan voimakas perustuslaillinen määritelmä. Yksityisyyden suoja ei tyhjenny perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojaan, mutta pykälään sisältyy useita normeja, jotka turvaavat, rajoittavat ja asettavat velvollisuuden edistää yksityisyyden suojan kokonaisuuteen kuuluvia oikeuksia.⁷¹ Käsitteenä yksityiselämän suoja on hallituksen esityksessä (309/1993) määritelty henkilön yksityistä piiriä koskevaksi yleiseksi käsitteeksi.⁷²

⁶⁵ EIS 8 artikla

⁶⁶ Neuvonen 2014, 17.

⁶⁷ Neuvonen 2014, 23.

⁶⁸ Neuvonen 2014, 23.

⁶⁹ Nyssölä 2009, 20.

⁷⁰ Neuvonen 2014, 23.

⁷¹ Neuvonen 2014, 36-37.

⁷² HE 309/1993 vp, 53.

Yksityiselämän suoja	Henkilötietojen suoja
<ul style="list-style-type: none"> • Perhe-elämä ja ihmissuhteet • Terveys • Koti, vapaa-aika • Viestinnän luottamuksellisuus • Yksityiselämää koskevien tietojen ja levittämisen suoja • Tiedon ja sen sisällön merkitykset 	<ul style="list-style-type: none"> • Kohdistuu henkilötietoihin • Kerääminen, tallentaminen • Käsitteleminen, yhdistäminen • Luovuttaminen, siirtäminen • Tiedon sisältö itsessään ei ole ratkaiseva - liittyy henkilöön

Kuva 2 Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja (Tiilikka - Pitkänen - Warna 2013, 24 mukailen)

3.3 Yksityisyyden suoja perustuslakiuudistuksessa

Suomen perustuslakien perusoikeuksia koskevat säännökset uudistettiin vuonna 1995. Voimassa olevan Perustuslain 10 § vastaa sisällöllisesti vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä uudistettua hallitusmuodon 8 §:ää.⁷³ Hallituksen esityksen eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta mukaisesti perusoikeuksien kokoamisella yhden perustuslain alle haluttiin täsmentää Suomen perusoikeusjärjestelmää, laajentaa henkilöllistä soveltamisalaa ja lisätä perustuslain suojan piiriin useita uusia perusoikeuksia.⁷⁴ Lisäksi tuolloin nähtiin, että useimpien valtioiden perustuslakiin sisältyy jonkinlainen perusoikeussäännöstö. Hallituksen esityksessä todetaan, että Suomen perusoikeusjärjestelmä oli vanhentunut verrattaessa sitä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja toisen maailmansodan jälkeiseen eurooppalaiseen valtiosääntökehitykseen.⁷⁵

Hallituksen esityksen mukaan perusoikeusuudistus pyrki määrittämään yksilön ja julkisen vallan suhteet sekä suomalaisen yhteiskunnan perustavanlaatuiset arvot nykytilaa ja näköpiirissä olevaa tulevaisuutta silmällä pitäen.⁷⁶ Perusoikeussäännökset osoittavat julkisen vallan valtiotähtöisiä tehtäviä ja rajoittavat julkisen vallan käyttöä yksilön oikeuksien hyväksi. Ne luovat puitteita lainsäätäjän ja muiden julkisen vallan käyttäjien toiminnalle. Perusoikeusuudistuksen yhteydessä perustuslakiin otettiin yksityiselämän suoja koskeva 8 §. Hallituksen esityksen mukaan yksityiselämän suojan lähtökohtana on⁷⁷, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Perustuslain 8 §:n ensimmäisen momentti sisältää myös erityisen tietosuojaa koskevan säännöksen, jonka mukaan henkilötietojen suojasta säädetään

⁷³ Hallberg - Karapuu - Ojanen - Scheinin - Tuori - Viljanen. 2011. Yksityiselämän suoja.

⁷⁴ HE 309/1993 vp, 2.3

⁷⁵ HE 309/1993 vp, 2.3.

⁷⁶ HE 309/1993 vp, 3.1.

⁷⁷ HE 309/1993 vp, 1.1.

lailla. Säännös viittaa tarpeeseen lainsäädännöllisesti turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä. Säännös ei viittaa pelkästään silloiseen henkilörekisterilakiin (471/1987), vaan edellyttää ylipäätään lainsäädännöllisiä järjestelyjä henkilötietojen suojasta. Tietyn tasovaatimuksen henkilötietojen suoja koskevalle lainsäädännölle asettaa nykyisin Euroopan neuvoston piirissä hyväksytty yksilöiden suojelua henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä koskeva yleissopimus (SopS 35 ja 36/92).

4 Euroopan unionin keskeinen tietosuojalainsäädäntö

Tässä luvussa käsitellään keskeistä Euroopan unionin henkilötietojen suojaa ohjaavaa lainsäädäntöä. Käsiteltävänä ovat erityisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (tietosuojadirektiivi) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/58/EY henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi).

Eurooppaoikeudella tarkoitetaan Euroopan unionin sekä Euroopan neuvoston normistoa, jossa pääosin on kysymyksessä ihmisoikeuksia suojaavat sopimukset ja asiakirjat.⁷⁸ Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä vallitsee velvoite edistää tosiasiallista yhteistyötä ja jäsenmaiden välistä integraatiota. SEU 4(3) artiklaan on sisällytetyn yhteistyön periaatteen mukaisesti unionin ja jäsenvaltioiden tulee kunnioittaa ja avustaa toisiaan perussopimuksista johtuvien tehtävien täyttämässä. Sen mukaan jäsenvaltioiden tulee toteuttaa kaikki toimenpiteet, jotka ovat aiheellisia perussopimuksista tai unionin toimielinten säädöksistä johtuvien velvoitteiden täyttämisen varmistamiseksi. Näin jäsenvaltioiden tulee aktiivisesti pyrkiä helpottamaan EU:n päämäärän toteuttamista.⁷⁹

Euroopan unionin tasolla yksityis- ja perhe-elämän sekä henkilötietojen suojasta on säädetty jo Euroopan unionin perusoikeuskirjassa 7 sekä 8 artiklassa⁸⁰. Viimeisten vuosikymmenien aikana on Euroopan unionissa kiinnitetty huomiota erityisesti henkilötietojen siirtämisen joustavuuteen eri maiden välillä. Tämä on edellyttänyt tietosuojalainsäädännön osalta pyrkimyksiä

⁷⁸ Ojanen 2010, 4.

⁷⁹ Raitio 2013, 4.1.1

⁸⁰ Ks. Tarkemmin KOM(2012) 11, lopullinen, 7 - 8 artikla, jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. Riippumaton viranomainen valvoo näiden sääntöjen noudattamista.

harmonisoida lainsäädäntöä kansainvälisellä tasolla.⁸¹ Nykyisen Eurooppalaisen tietosuojalainsäädännön keskeisinä kehitysaskelina voidaan todeta taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestön (OECD) tietosuojasuosituksen antamisen vuonna 1980.⁸² Suositus sisältää muun muassa henkilötietojen keräämistä ja laatua, rekisteröidyn tarkastusoikeutta, tietoturvaa ja kansainvälistä tiedonsiirtoa koskevia yleisperiaatteita, jotka valtioiden tulisi järjestää lainsäädännössään.

Direktiivit ovat Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston antamia lainsäädäntöohjeita. Direktiivien kansallinen täytäntöönpano, eli niin sanottu implementointi, tapahtuu kansallisella lainsäädännöllä.⁸³ Euroopan unionin jäsenvaltioiden kannalta keskeisimmät tietosuojaa määrittelevät direktiivit ovat tietosuojadirektiivi sekä sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi. Näiden lisäksi EU:n tasolla on annettu runsaasti erilaisia suosituksia sekä sopimuksia, joilla on eriasteisia vaikutuksia jäsenmaiden kansallisiin lakeihin.

4.1 Euroopan unionin tietosuojadirektiivi

Euroopan unionin nykyisen tietosuojalainsäädännön keskeinen säädös, direktiivi 95/46/EY, annettiin vuonna 1995. Direktiivi muodostaa Euroopan tasolla henkilötietojen suojaamiselle säädetyn vähimmäistason. Direktiivi säädettiin siten, että se velvoitti Euroopan unionin jäsenmaita saattamaan kansallinen lainsäädäntö vastaamaan direktiivin sisältöä. Näin ollen direktiivi ei muidenkaan direktiivien tapaan ole ollut suoraan EU:n jäsenvaltioissa sovellettavaa oikeutta.⁸⁴ Direktiivin myötä on otettu käyttöön oikeudellinen kehys, jonka tarkoituksena on ollut luoda tasapaino korkeatasoisen yksityisyyden suojan ja henkilötietojen vapaan liikkuvuuden välillä Euroopan unionissa.

Tietosuojadirektiivissä vahvistetaan tiukat rajat henkilötietojen keruulle ja käytölle sekä kehoitetaan perustamaan kuhunkin jäsenvaltioon riippumaton kansallinen elin, joka vastaa henkilötietojen valvonnasta ja kaikesta siihen liittyvästä käsittelystä.⁸⁵ Suomessa tästä valvonnasta vastaa tietosuojavaltuutettu. Kyseistä direktiiviä sovelletaan automatisoituun tietojenkäsittelyyn (esimerkiksi tietokoneella oleviin asiakasrekistereihin) sekä sellaisten tietojen manuaaliseen käsittelyyn, jotka sisältyvät tai joiden on tarkoitus sisältyä paperiasiakirjoihin.⁸⁶

⁸¹ Korhonen 2003, 93.

⁸² Recommendation of the Council concerning Guidelines governing the Protection of Privacy and Transborder Flows of the Personal Data 23.8.1980

⁸³ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2015. Kansainväliset normit ja ohjeet.

⁸⁴ Nyssölä 2009, 25.

⁸⁵ EUR-Lex, Henkilötietojen suojelu, l14012, tiivistelmä.

⁸⁶ EUR-Lex, Henkilötietojen suojelu, l14012, tiivistelmä.

Direktiivillä esitettiin sen säätämisvaiheessa kaksi keskeistä tavoitetta. Ensimmäinen tavoite oli suojata tietosuojaa koskeva perusoikeus. Toisena tavoitteena oli taata henkilötietojen vapaa liikkuvuus jäsenvaltioiden välillä.⁸⁷ Direktiivin tarkoituksena on siis ollut yhdenmukaistaa Euroopan unionin jäsenmaiden lainsäädäntöä ja samalla poistaa liikkumisvapautta rajoittavia esteitä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että unionin jäsenvaltio ei saa estää henkilötietojen siirtämistä jäsenvaltiosta toiseen yksityisyyden suojaan liittyvistä syistä.⁸⁸

Direktiivillä on ollut tarkoitus suojella yksilöiden henkilötietojen käsittelyyn liittyviä oikeuksia ja vapauksia vahvistamalla pääperiaatteet, joilla voidaan määrittää käsittelyjen laillisuus ja tietojen laatua koskevat periaatteet.⁸⁹ Suomen kansallisessa lainsäädännössä tietosuojadirektiivin vaatimukset on huomioitu pääasiallisesti henkilötietolaissa.

4.2 Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi, 2002/58/EY, on annettu vuonna 2002. Direktiivillä on ohjattu henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi) koskevaa lainsäädäntöä. Direktiivissä määritetään säännöt, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyn turvallisuuden varmistamista, henkilötietojen tietoturvaloukkauksista ilmoittamista ja viestinnän luottamuksellisuuden takaamista.⁹⁰ Siinä myös kielletään ei-toivottu suoramarkkinointi, johon käyttäjä ei ole antanut suostumustaan.⁹¹

Mainitussa direktiivissä on pyritty tietosuojadirektiivin tapaan kunnioittamaan perusoikeuksia sekä noudattamaan erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa⁹² tunnustettuja periaatteita. Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivissä on pyritty erityisesti varmistamaan perusoikeuskirjan 7 artiklan yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamisesta sekä 8 artiklassa henkilötietojen suojasta vahvistettujen oikeuksien täysimääräinen kunnioittaminen.⁹³ Suomen kansallinen lainsäädäntö saatettiin vastaamaan tätä direktiiviä sähköisen viestinnän tietosuojalailla (516/2004), joka tuli voimaan 1.9.2004. Myöhemmin laki on kumottu tietoyhteiskuntakaaren ja siihen liittyvien asetusten tullessa voimaan vuoden 2015 alusta.

⁸⁷ KOM (2012), 11, final, 1.

⁸⁸ Nyyssölä 2009, 26.

⁸⁹ EUR-Lex, Henkilötietojen suojelu, l14012, tiivistelmä.

⁹⁰ EUR-Lex, Tietosuoja sähköisen viestinnän alalla, L24120, direktiivin tarkoitus.

⁹¹ EUR-Lex, Tietosuoja sähköisen viestinnän alalla, L24120, direktiivin tarkoitus.

⁹² Euroopan unionin perusoikeuskirja 2000/C 364/01

⁹³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/58/EY, 2.

4.3 Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistaminen

Euroopan komissio antoi marraskuussa 2010 tiedonannon (KOM 2011 160 final) kattavasta lähestymistavasta henkilötietojen suojaan Euroopan unionissa. Tämän jälkeen, vuoden 2012 alussa, komissio antoi ehdotuksen yleiseksi tietosuoja-asetukseksi (KOM 2012 11 final) ja tietosuojadirektiiviksi (KOM 2012 10 final). Komission ehdotuksen tavoitteena on luoda Euroopan unionille ajanmukainen, vahva, yhtenäinen ja kattava tietosuojakehys. Lisäksi ehdotuksen tavoitteena on parantaa luottamusta online-palveluihin ja näin edistää EU:n digitaalista sisämarkkinoiden kehittämistä.⁹⁴

Teknologian nopea kehitys on tuonut henkilötietojen suojeluun uusia haasteita. Tietoja jaetaan ja kerätään nyt paljon suuremmassa mittakaavassa kuin ennen. Henkilötietoja kerätään yhä kehittyneemmin keinoin, joita on entistä vaikeampi havaita.⁹⁵ Teknologian kehityksen ansiosta sekä yksityiset yritykset että viranomaiset voivat käyttää toiminnassaan henkilötietoja ennennäkemättömän laajasti. Myös yksityiset ihmiset saattavat yhä useammin henkilötietojaan julkisuuteen maailmanlaajuisesti. Teknologia on mullistanut sekä talouden että sosiaalisen elämän.⁹⁶

Nykyisen tietosuojakehityksen⁹⁷ tavoitteet ja periaatteet ovat edelleen päteviä. Sen avulla ei kuitenkaan ole pystytty estämään henkilötietojen suojan täytäntöönpanon hajanaisuutta eri puolilla unionia, eikä myöskään oikeudellista epävarmuutta tai sitä laajalle levinnyttä näkemystä, jonka mukaan erityisesti verkkoympäristössä toimimiseen liittyy huomattavia riskejä. Tietosuojauudistuksen selvitystöiden yhteydessä havaittiin ongelmakohtia, joihin liittyy erityisiä haasteita. Näitä ovat muun muassa: uuden tekniikan vaikutusten huomioon ottaminen, tietosuojan sisämarkkinaulottuvuuden lujittaminen, globalisaation huomioon ottaminen ja kansainvälisten tiedonsiirtojen parantaminen, tietosuoja sääntöjen täytäntöönpanon valvonnan tehostaminen institutionaalisia järjestelyjä lujittamalla sekä tietosuojalainsäädännön johdonmukaisuuden parantaminen.⁹⁸

Edellä mainittujen huomioiden vuoksi on havaittu tarpeelliseksi laatia EU:lle vahvempi ja johdonmukaisempi tietosuojakehys, jota tuetaan tehokkaalla täytäntöönpanolla, siten että digitaalitalous voi kehittyä koko sisämarkkinoiden alueella ja yksilöt voivat valvoa omia tietojaan.

⁹⁴ Oikeusministeriö 2015. Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistaminen.

⁹⁵ KOM (2010) 609, lopullinen, 2.

⁹⁶ KOM (2012) 11, final, 2.

⁹⁷ Tietosuojadirektiivi 95/46/EY

⁹⁸ KOM (2010) 609, lopullinen, 2-3.

Näin myös vahvistetaan oikeusvarmuutta ja luottamusta käytännön toiminnan sujuvuuteen talouden toimijoiden ja viranomaisten kannalta.⁹⁹

Keskeisinä tavoitteina Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön kehittämisessä on muun muassa yksilön oikeuksien ja sisämarkkinaulottuvuuden lujittaminen, rikosasioissa tehtävää poliisi- ja oikeudellista yhteistyötä koskevien tietosuojasääntöjen tarkistaminen, tietosuojan globaalin ulottuvuuden huomioon ottaminen ja tietosuojasääntöjen täytäntöönpanon valvonnan tehostaminen institutionaalisia järjestelyjä lujittamalla.¹⁰⁰ Tietosuoja-asetus tulee korvaamaan vuonna 1995 annetun henkilötietodirektiivin ja samalla päivitetään ja nykyaikaistetaan tietosuojadirektiivin periaatteet. Asetusehdotus sisältää säännökset mm. henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista, käsittelyn lainmukaisuudesta, rekisteröiden suostumuksen edellytyksistä ja arkaluonteisten tietojen käsittelystä.¹⁰¹ Uudistuksella tavoitellaan monelta osin nykyisen globaalin tietoyhteiskunnan vaikutuksien huomiointia sääntelyn tarkoituksenmukaisuudessa sekä joustavuudessa.

Uudistusehdotus sisältää ehdotuksen asetukseksi, jolla vahvistettaisiin EU:n yleinen tietosuojakehyks (yleinen tietosuoja-asetus), ja ehdotuksen direktiiviksi, jolla vahvistettaisiin säännöt henkilötietojen suojaamiseksi tilanteissa, joissa niitä käsitellään rikosten torjumista, tutkimista, selvittämistä ja syytteen esenpanoa tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten (tietosuojadirektiivi).¹⁰² Yleisellä tietosuoja-asetuksella kumottaisiin EY:n henkilötietodirektiivi 95/46/EY. Lisäksi tietosuojadirektiivillä kumottaisiin v. 2008 annettu tietosuojapuitepäätös, joka on ensimmäinen yleinen tietosuojainstrumentti EU:ssa näillä aloilla, ja jonka täytäntöönpano on vielä kesken useissa jäsenvaltioissa, myös Suomessa.¹⁰³

Euroopan unionin oikeus- ja sisäasioiden neuvosto hyväksyi kokouksessaan 15.6.2015 yleisnäkemyksen ehdotukseksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus).¹⁰⁴ Tietosuoja-asetus koskee lähtökohtaisesti kaikkea henkilötietojen käsittelyä EU:n jäsenvaltioissa. Koska kyseessä on kaikissa jäsenvaltioissa suoraan sovellettava asetusta, tulee se yhdenmukaistamaan eurooppalaista tietosuojasääntelyä, joka tällä hetkellä muodostuu 28 jäsenvaltion epäyhtenäisestä sääntelystä.

⁹⁹ KOM (2012) 11, final, 3.

¹⁰⁰ Oikeusministeriö 2015. Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistaminen.

¹⁰¹ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2015, EU:n tietosujauudistus.

¹⁰² Oikeusministeriö 2015, Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistaminen.

¹⁰³ Oikeusministeriö 2015, Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistaminen.

¹⁰⁴ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2015, EU:n tietosujauudistus.

Annetun ehdotuksen keskeisin osa on yleinen tietosuoja-asetus, joka olisi voimaan tultuaan sellaisenaan ja suoraan sovellettavissa kaikissa Euroopan unionin maissa. EU:n perussopimuksissa määriteltyihin tavoitteisiin pyritään erityyppisillä oikeudellisilla säädöksillä. Asetukset ovat EU:n jäsenmaita sitovia säädöksiä, joiden kaikkia osia on sovellettava jäsenvaltioissa.¹⁰⁵ Tietosuoja-asetusehdotuksen käsittely on edennyt kohti sen oletettua hyväksymistä ja on olettavaa, että asetus tullaan hyväksymään ilman merkittäviä muutoksia asetuksen nykytilasta.

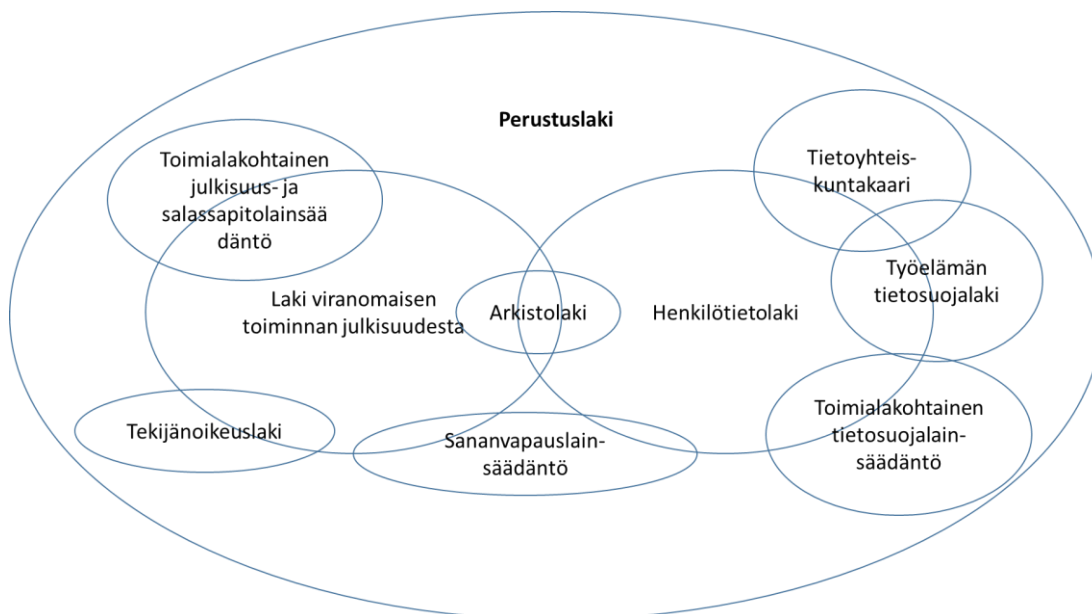
EU:n tavoitteena on saada lopullinen päätös asetuksen hyväksymisestä vuoden 2015 loppuun mennessä. Kun asetus on hyväksytty, sitä ryhdytään soveltamaan kahden vuoden siirtymäajan jälkeen, eli aikaisintaan vuoden 2018 alusta alkaen. Tietosuoja-asetusehdotuksen toteuttamiseksi ja hyväksymiseksi vaikuttaisi olevan vahva tahto, joten on olettavaa, että asetusehdotus hyväksytään ilman suurempia muutoksia. Euroopan unionin asetusten ollessa jäsenmaitaan velvoittavia, voidaan pohtia, tulisiko asetusehdotuksen asettamia velvoitteita huomioida jo ennen asetuksen virallista voimassaoloa.

5 Keskeinen kansallinen lainsäädäntö yksityisyyden ja henkilötietojen suojan osalta

Yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa ohjaava kansallinen lainsäädäntökokonaisuus muodostuu useasta limittäin menevästä säädöksestä. Lisäksi viranomaisen toimintaa, jota kunnallis- ja valtionhallintokin edustaa, koskevat julkisuutta ja hyvää hallintoa säätelevät lait tuoden erityispiirteitä mukaan.

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta ja hyvää hallintoa koskevien säädösten ohjatessa viranomaisten toimintaa on myös syytä muistaa, että yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa koskevat keskeiset säädökset velvoittavat pääpiirteittäin myös yksityissektorin toimijoita. Yksityisyyden suojan kansallinen lainsäädäntö saa alkunsa perustuslain 10 §:stä, jossa säädetään yksityiselämän suojasta. Pykälän samassa momentissa todetaan lisäksi, että henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla, joka käytännössä on henkilötietolaki. Lisäksi yksityisyydestä ja henkilötietojen suojasta säädetään joissakin erillislaeissa.

¹⁰⁵ Europa.eu. EU:n oikeus.

Kuva 3 Keskeinen kansallinen tietosuojalainsäädäntö (Voutilainen 2012, 55 mukailten)

Tässä luvussa käsitellään keskeisimpiä henkilötietojen suojaa ohjaavia lakeja, kuten henkilötietolakia, lakia yksityisyyden suojasta työelämässä sekä tietoyhteiskuntakaarta yleisellä tasolla. Lisäksi kappaleessa käsitellään kunnallishallinnon toimijaa koskevia erityislakeja henkilötietojen suojaan liittyvin osin. Myös näiden osalta tarkastelu toteutetaan yleisellä tasolla.

5.1 Julkisuusperiaate sekä viranomaisen toiminnan julkisuus

Julkisuusperiaatteella tarkoitetaan pääasiallisesti sitä, että se luo mahdollisuuden avoimeen keskusteluun yhteiskunnassa ja ohjaa julkisen vallan käyttäjiä käsittelemään asioitaan julkisesti.¹⁰⁶ Julkisuusperiaate ohjaa viranomaisorganisaatioiden toimintaa ja liittyy siten kiinteästi myös kunnallishallintoon. Viranomaisen toiminnan julkisuudella on keskeinen rooli julkisen vallan käytössä. Julkisuusperiaate on yksi viranomaisen toimintaa ohjaavista oikeudellisista perusperiaatteista. Suomen perustuslain 12 §:n mukaan viranomaisen asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Viranomaisen asiakirjojen julkisuudesta säädetään tarkemmin omassa laisaaan viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999). Myös lain viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1 luvun 1 §:ssä määritellään julkisuusperiaate.¹⁰⁷ Tämän julkisuusperiaatemääritelmän mukaan jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta. Tällä halutaan edesauttaa julkisen vallankäytön läpinäkyvyyttä. Lisäksi julkisuusperiaatteen mukaan viranomaisen tulee

¹⁰⁶ Kulla - Koillinen 2014, 1.

¹⁰⁷ Ks. Tarkemmin HE 30/1998, 1, Suomessa oikeutta saada tietoja viranomaisten toiminnasta ohjaa julkisuusperiaate.

pyrkii toimimaan avoimuutta ja toiminnan julkisuutta edistään. Julkisuusperiaate merkitsee oikeutta saada tietoja viranomaisten toiminnasta.¹⁰⁸ Yhtä lailla se merkitsee oikeutta saada tietoja jokaista itseään koskien. Huomionarvoista on, että hallituksen esityksessä eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi yksityiskohtaisten perustelujen mukaan viranomaisten hallussa olevien tallenteiden julkisuutta ja jokaisen oikeutta saada tieto julkisesta tallenteesta voidaan rajoittaa rajoituslausekkeen mukaan vain välttämättömistä syistä erikseen lailla.¹⁰⁹ Yksityisyyden sekä henkilötietojen suojan osalta pääasiallinen rajoitus julkisuuteen on toteutettu henkilötietolain kautta. Viranomaisen toiminnan julkisuusperiaatteen mukaisesti tiedonsaannin rajoittamisen perusteluiden yhteydessä on ilmoitettava muun muassa ne säännökset, jotka oikeuttavat olemaan antamatta tietoa.¹¹⁰

Kunnallishallinnossa julkisuusperiaate tarkoittaa toiminnan olevan avointa ja julkista, jotta ihmiset voivat saada tietoa se toiminnasta. Julkisuusperiaatteelle on olemassa niin sanotusti vastinpari, eli salassapito.¹¹¹ Julkisuusperiaatteen toteuttamistavoista ja yleisimmistä salassapitoperusteista on säädetty laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta.¹¹² Salassapidosta on lisäksi säädetty keskeisesti muun muassa henkilötietolaissa, joka velvoittaa myös kunnallishallintoa. Julkisuusperiaatetta on tarkasteltu useimmiten ihmisten vaikutus- ja valvontamahdollisuuksien näkökulmasta.¹¹³ Yksityisyyden suojalla ja erityisesti arkatietoisten? henkilötietojen suojalla on perusoikeudellinen rooli, joka edellyttää huomioimaan salassapitoa. Euroopan unionin tietosuojadirektiivi, joka on perusta henkilötietolaille, on antanut mahdollisuuden huomioida julkisuusperiaate kansallisessa lainsäädännössä.¹¹⁴

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta sääntelee viranomaisten asiakirjojen ja muiden tietoa-aineistojen julkisuutta ja salassapitoa sekä tiedon antamista asiakirjasta sekä siihen liittyvää menettelyä yksityiskohtaisemmin. Lain säätämisen keskeisenä tavoitteena on ollut lisätä viranomaisen toiminnan avoimuutta ja tehostaa julkisuusperiaatteen toteutumista.¹¹⁵ Laki sääntelee osaltaan myös viranomaisten velvollisuutta toteuttaa hyvää tiedonhallintatapaa, johon sisältyvät myös tietoturvallisuusvaatimukset. Nämä ovat oleellisesti huomioitavia asioita osana yksityisyyden ja henkilötietojen suojan kokonaisuutta. Lisäksi laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta on säännökset viranomaisten velvollisuudesta edistää tiedonsaantia.¹¹⁶ Perustuslain 12 §:n julkisuusperiaatteen ohella voidaan todeta, että laki viranomaisen

¹⁰⁸ Finlex. Lainkirjoittajan opas. 12.4.

¹⁰⁹ HE 1/1998, 79.

¹¹⁰ Kuntaliitto. Julkisuusperiaate.

¹¹¹ Kulla - Koillinen 2014, 4.

¹¹² HE 96/1998, Yksityiskohtaiset perustelut.

¹¹³ Kulla - Koillinen 2014, 5.

¹¹⁴ 95/46/EY johdanto-osa 72 kohta.

¹¹⁵ Kulla - Koillinen 2014, 21.

¹¹⁶ Oikeusministeriö. Julkisuuslaki.

toiminnan julkisuudesta pyrkii ohjaamaan viranomaisia yhtäläiseen avoimeen toimintaan. Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta 3 §:ssä todetaan, että tiedonsaantioikeuksien ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan. Lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta on sisällytetty yksityisyyden suojan kannalta tarpeelliset henkilötietojen luovuttamisen rajoitukset. Lähtökohdiana on, ettei laissa edelleenkään rajoitettaisi yksittäisen tiedon luovuttamista viranomaisen henkilökisteristä, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu. Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädetään myös, millä edellytyksillä henkilötietojen laajamittainen luovuttaminen esimerkiksi sähköisessä muodossa on sallittua.¹¹⁷

Hallituksen esityksessä laiksi viranomaisen toiminnan julkisuudesta yksityiskohtaisessa perusteluissa viranomaisen asiakirjan julkisuudesta todetaan, että viranomaisten asiakirjat ovat julkisia asiakirjoja, jollei laissa erikseen toisin säädetä.¹¹⁸ Sijoittamalla julkisuusperiaate lain ensimmäiseksi kohdaksi on haluttu korostaa julkisuuden ja avoimuuden tärkeyttä viranomaisen toiminnassa. Muulla lainsäädännöllä voidaan kuitenkin poiketa julkisuusvelvoitteesta ja useat erityislait ottavatkin tähän kantaa. Perusperiaate kuitenkin on, että viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja tallenteet ovat julkisia.

Perustuslain 12 §:n julkisuusperiaate sekä laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta osoittamat vaatimukset muodostavat vankan perustelun julkisen vallankäytön avoimuudelle ja kunnallishallinnon toimijalle. Viranomaisen on toimijana ensisijaisesti pyrittävä edistämään asioiden julkisuutta ja tiedonsaantia, jota voidaan rajoittaa ainoastaan erillislainsäädännöllä, kuten henkilötietolailla tai muulla lailla säädetyllä perusteella. Kunnallishallinnon toimijan on oletettava huomioon sekä julkisuutta ja viranomaisen toiminnan avoimuutta sääntelevät lait että salassapitoa koskevat velvoitteet yksityisyyden ja henkilötietojen käsittelyn suojaamisessa.

5.2 Hyvä hallinto

Hyvän hallinnon vaade viranomaisen toiminnassa on lain edellyttämä velvoite viranomaiselle ja siten kunnallishallinnon toimijoille. Kunnallishallinnon viranomaistoiminta ulottuu nykyään monin eri tavoin lähes jokaiselle elämän osa-alueelle. Kunnallishallinnon toiminnan ollessa laajaa ja vaikuttaen lähes jokaisen yksilön elämään monin eri tavoin, on erityisen tärkeää

¹¹⁷ HE 96/1998, 41.

¹¹⁸ HE 30 / 1998, 45.

pyrkii huolehtimaan siitä, että viranomaiset toimivat mahdollisimman asianmukaisesti ja laillisesti.¹¹⁹ Tämä tarkoittaa monelta osin sitä, että yksilöiden oikeuksien varmistaminen ja viranomaisen toiminnan lainmukaisuus on kyettävä turvaamaan ja niitä on pyrittävä aktiivisesti edistämään. Pyrkimys hyvään hallintoon, viranomaisen toiminnan sujuvuuteen, menettelytapojen helppouteen, asiallisuuteen ja laillisuuteen, selkeyteen ja joustavuuteen ovat hyvän hallinnon edellytyksiä.¹²⁰

Hyvä hallinto kytkeytyy osaltaan ihmisten perusoikeuksiin. Hyvän hallinnon määritelmiin sisältyy keskeisenä piirteenä viranomaisen yleinen velvollisuus turvata perusoikeuksien toteutuminen.¹²¹ Voidaan todeta, että hyvä hallinto edesauttaa ihmisten oikeusturvan toteutumista.¹²² Yksityisyyden suojan ollessa johdettavissa perustuslain perusoikeuksista voidaan todeta, että myös yksityisyyden ja tätä kautta henkilötietojen suojaaminen on osa hyvää hallintoa.

Hallintolain (434/2003) 2. luvussa säädetään tarkemmin hyvän hallinnon perusteista. Kyseisen lain 6 §:n mukaan viranomaisen on muun muassa käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin ja viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.¹²³ Edellä mainittu tukee näkemystä siitä, että velvoitteet viranomaisen toiminnan lainmukaisuudesta yksityisyyden ja henkilötietojen suojan turvaamisessa ovat yksityistä toimijaa vahvemmat. Hallituksen esityksessä eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta (HE 72/2002) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että viranomaisella on yleinen velvollisuus käyttää toimivaltaa vain siihen tarkoitukseen, johon se on lain mukaan määritelty tai tarkoitettu käytettäväksi.¹²⁴ Samankaltainen velvoite esiintyy muun muassa yksityisyyden suojaan tarkemmin sääntelevässä henkilötietolain 5 §:ssä. Yksityisyyden ja henkilötietojen suojaan koskevien lakien lisäksi tämä hyvän hallinnon periaate velvoittaa viranomaisia huomioimaan toiminnassaan tarkoitussidonnaisuuden ja toiminnan lainmukaisuuden julkisen vallan käyttäjänä. Myös tämä velvoite on johdettavissa hallintolain lisäksi henkilötietolaista.

Viranomaisen toiminnassa, kuten yksityisen toimijoidenkin piirissä, henkilötietojen käsittelyä on merkittävästi sähköistetty. Sähköisten tiedonsiirtomenetelmien käytön lisääntyminen on lyhyen ajan kuluessa muuttanut hallinnon toimintamuotoja.¹²⁵ Sähköisen hallinnon voidaan

¹¹⁹ Mäenpää 2011, 1.

¹²⁰ Mäenpää 2008, 8.

¹²¹ Mäenpää 2008b, 3.

¹²² Mäenpää 2008, 9.

¹²⁴ HE 72/2002, 55.

¹²⁵ HE 72/2002, johdanto.

katsoa muodostuvan sähköisistä palveluista ja tietojärjestelmistä, viranomaisen asianhallinta-järjestelmistä, erilaisista tietovarannoista ja tietoverkoista sekä palvelujen käyttäjistä.¹²⁶ Viranomaisen hallintoasioiden käsitteleminen tietojärjestelmissä muodostaa käsitteen hyvästä sähköisestä hallinnosta. Sähköistä hallintoa terminä ei ole määritelty lain tasolla mutta se voidaan huomioida osana tietoyhteiskunnan kehittymistä hallinnon mukautuessa tähän.¹²⁷ Erityisesti sähköisten hallintoprosessien osalta on varmistettava, että yksityisyyden ja henkilötietojen suoja viranomaisen toiminnassa huomioidaan.

Hyvä hallinto viranomaisen toiminnassa liittyy monelta osin yksityisyyden suojan ja henkilötietojen suojan aihepiiriin. Viranomaisien toimintaa rekisterinpitäjänä ohjaa yhtä lailla henkilötietojen käsittelyä koskevat erityislait, mutta lisävaateita tuovat julkisen vallan käytölle asetetut velvoitteet. Tämä perusteella voidaankin todeta, että viranomaisen toimintaa henkilötietojen rekisterin käsittelijänä ohjataan lainsäädännöllisesti yksityistä sektoria tiukemmin.

Julkisuuslain 3 § säädettyjen tiedonsaantioikeuksien ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena on puolestaan toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan. Mäenpään mukaan avoimuudella pyritään muun muassa varmistamaan, ettei viranomaisen toiminta ole asiatonta.¹²⁸ Ei yksin riitä, että hallinto toimii asianmukaisesti vaan jokaisella on oikeus tarkastaa asia. Hyvä hallinto luo mahdollisuuden mielipiteen muodostamiselle sekä kritiikin antamiselle. Mäenpää tuo esille, että viranomaisilla on yleinen velvollisuus edistää perisoikeuksien ja siten myös julkisuuden toteuttamista.¹²⁹

5.3 Henkilötietolaki

Henkilötietolaki on tullut voimaan 1.6.1999. Laki toimii Suomen kansallisessa lainsäädännössä keskeisenä yksityisyyden suojaa ja henkilötietojen käsittelyä ohjaavana lakina. Henkilötietolaille on korvattu vuonna 1987 voimaan tullut henkilörekisterilaki sekä siihen liittyvä henkilörekisteriasetus (476/1987). Henkilötietolain säätämällä on vastattu niihin kansainvälisiin tietosuojan sääntelyä koskeviin velvoitteisiin, joita muun muassa yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (95/46/EY) on Euroopan unionin jäsenmailtaan velvoittanut. Henki-

¹²⁶ Voutilainen 2012, 2.

¹²⁷ Voutilainen 2006, 1.

¹²⁸ Mäenpää 2008, 23.

¹²⁹ Mäenpää 2008, 23.

lötietolailla on ollut tavoitteena saattaa Suomen kansallinen lainsäädäntö vastaamaan tietosuojadirektiiviä niin, että kansallinen liikkumavara on kyetty ottamaan huomioon.¹³⁰ Tämän lisäksi henkilötietolain tavoitteena on ollut henkilötietojen käsittelyn sääntelyn selkeyttäminen.¹³¹ Henkilötietojen sääntelyn toimivuus on riippuvainen siitä, kuinka hyvin lainsäädännössä onnistutaan tasapainottamaan erilaiset tietoon ja sen saatavuuteen liittyvät arvot, sekä siitä, kuinka hyvin rekisterinpitäjät ja muut henkilötietojen käsittelyyn osallistuvat ymmärtävät lainsäädännön tavoitteet ja sääntelyn taustalla olevat perusoikeudet.¹³² Lisäksi kunnallishallinnon rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on yksityisiä tahoja tarkemmin kyettävä ymmärtämään viranomaistoimijan voimakkaammin velvoittava vastuu lainmukaisesta toiminnasta ja perusoikeuksien edistämisestä, josta yksityisyyden suojassa ja henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudessa on kyse.

Henkilötietolaki on yleislaki, jonka vuoksi mahdollisia muissa laeissa olevia henkilötietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä sovelletaan ensisijaisesti henkilötietolain kyseisiin säännöksiin verraten.¹³³ Henkilötietolain 2 §:n mukaisesti henkilötietolaki antaa tilaa muille laeille, jos niissä säädetään henkilötietolaista poikkeavasti henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietolaki täydentää kunnallishallintoa koskevaa lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta sekä hyvän hallinnon vaateita henkilötietojen käsittelyn osalta.

Henkilötietolain tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä, sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. Tähän lakiin kiteytyy merkittävästi myös muun yhteiskunnan mukana kehittyvä sähköinen hallinto ja hallintotapa. Henkilötietolain tarkoituksena on yksityiselämän suojan ja yksityisyyden suojaa turvaavien perusoikeuksien turvaaminen henkilötietoja käsiteltäessä.¹³⁴ Henkilötietolailla toteutetaan osaltaan perustuslaissa edellytettyä menettelyä säätää henkilötietojen suojasta lailla.¹³⁵

Henkilötietolain 2 §: mukaisesti lakia sovelletaan lähestulkoon kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei ole luettavissa henkilökohtaisiin tai yksityisiin käyttötarkoituksiin. Laki ei velvoita noudattamaan henkilötietojen käsittelyä niissä tilanteissa, joissa henkilötietoja käsitellään yksityiseen tarkoitukseen ja henkilötietojen käsittelijänä on yksityinen henkilö.

¹³⁰ HE 96/1998, 24.

¹³¹ HE 96/1998, 24.

¹³² HE 96/1998, 24.

¹³³ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2013, Henkilötietolaki.

¹³⁴ Pitkänen-Tiilikka-Warna 2013, 27-28.

¹³⁵ Voutilainen 2012, 254.

5.4 Laki yksityisyyden suojasta työelämässä

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) koskee ainoastaan työelämää¹³⁶ ja sen tavoitteena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia työelämässä. Laki on henkilötietolakia täydentävä erityislaki, joka sisältää kohdennettua säädäntöä yksityisyyden suojasta sekä henkilötietojen suojasta työelämän viitekehyksessä. Lain yksityisyyden suojasta työelämässä 2 §:n mukaisesti siinä säädetään työntekijöitä koskevien henkilötietojen käsittelystä, työntekijöille tehtävistä testeistä ja tarkastuksista sekä niitä koskevista vaatimuksista, teknisestä valvonnasta työpaikalla sekä työntekijän sähköpostiviestin hakemisesta ja avaamisesta. Laki on tullut voimaan ensimmäisen kerran 1.10.2001. Nykyinen, uudistuksen läpikäynyt voimassa oleva laki yksityisyyden suojasta työelämässä, on tullut voimaan 1.10.2004. Uudistuksen yhteydessä lakiin on sisällytetty säädökset koskien huumausainetestausta, sähköpostin käsittelyä ja kameravalvonnan toteuttamista työpaikoilla.¹³⁷

Lain yksityisyyden suojasta työelämässä 1 §:n määrittelemällä tavalla se sisältää suoraan ohjaavaa säädäntöä koskien yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa työpaikoilla. Lakia sovelletaan niin työsuhteeseen työntekijään kuin virkamieheen, virkasuhteessa olevaan ja näihin verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa olevaan sekä soveltuvin osin työnhakijaan. Oleellinen kohta laissa yksityisyyden suojasta työelämässä on 3 §, jossa määritellään, millaisia tietoja työntekijästä työnantaja saa käsitellä.¹³⁸ Pykälän mukaan työnantaja saa käsitellä vain välittömästi työntekijän työsuhteen kannalta tarpeellisia henkilötietoja, jotka liittyvät työsuhteen osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien hoitamiseen tai työnantajan työntekijöille tarjoamiin etuuksiin taikka johtuvat työtehtävien erityisluonteesta. Tästä säädetyistä tarpeellisuusvaatimuksesta ei 3 §:n 2 momentin mukaan voi poiketa työntekijän suostumuksella.

5.5 Tietoyhteiskuntakaari

Liikenne- ja viestintäministeriön valmistelemaan tietoyhteiskuntakaareen on koottu keskeiset sähköistä viestintää koskevat säädökset. Tietoyhteiskuntakaari ja siihen liittyvät asetukset tulivat voimaan vuoden 2015 alusta.¹³⁹ Tietoyhteiskuntakaareen on koottu seuraavat sähköistä viestintää ja sen tietosuojaa sisältäneet lait: viestintämarkkinalaki (393/2003), sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004), verkkotunnuslaki (228/2003), laki radiotaajuuksista ja telelaitteista (1015/2001), laki lapsipornografian levittämisen estotoimista (1068/2006), laki

¹³⁶ Nyyssölä 2014, 30.

¹³⁷ Nyyssölä 2014, 30.

¹³⁸ Nyyssölä 2009, 30.

¹³⁹ Liikenne- ja viestintäministeriö. Tietoyhteiskuntakaari.

televisio- ja radiotoiminnasta (744/1998), laki eräiden suojauksen purkujärjestelmien kieltämisestä (1117/2001) sekä laki eräiden radiotaajuuksien huutokaupoista (462/2009).

Tietoyhteiskuntakaaren tavoitteena on ollut selkeyttää kansallista lainsäädäntöä ja poistaa siinä esiintyneitä päällekkäisyyksiä.¹⁴⁰ Hallituksen esityksessä eduskunnalle tietoyhteiskuntakaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 161 §:n ja rikoslain 38 luvun 8 b §:n muuttamisesta (HE 221/2013) todetaan, että tietosuojakaarella toteutetaan sähköisen viestinnän sääntelyn kokonaisuudistus.¹⁴¹ Yksityisyyden ja henkilötietojen suojan kannalta uudistuksella on merkitystä, sillä sähköisen viestinnän tietosuojalaki on sisältänyt yksityisyyden suojan ja luottamukselliseen viestintään liittyvää erityissääntelyä.

Erityisesti tietoyhteiskuntakaaren VI osa, viestinnän luottamuksellisuus ja yksityisyyden suoja, sisältää henkilötietojen suojan kannalta merkittävää lainsäädäntöä. Viestinnän luottamuksellisuutta ja yksityisyyden suojaa koskeva osa vastaa voimassa olevan sähköisen viestinnän tietosuojalain kohtia monelta osin sillä lisäyksellä, että sääntely ulotetaan muihinkin viestinnän välittäjiin kuin teleyrityksiin.¹⁴² Tietoyhteiskuntakaaren säätämällä vastataan osaltaan yhteiskunnan sähköisten palvelujen ja sähköisen viestinnän kehityssuuntiin. Vaikutukset ulottuvat ja ne on otettava huomioon yksityisyyden ja henkilötietojen suojaan liittyen sekä yksityisten toimijoiden että kunnallishallinnon toimijoiden piirissä.

5.6 Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa

Viranomaistoimijoita ohjataan lainsäädännöllisesti tehtäviensä ja palvelujensa sähköiseen toteuttamiseen. Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003) on tullut voimaan 1.2.2003. Sähköistä asiointia viranomaistoiminnassa koskevan uuden lain tavoitteena on, että viranomaistoiminnassa voitaisiin laajalti siirtyä käyttämään sähköistä asiointia.¹⁴³ Kyseisen lain 5 §:n 1 momentin mukaan perusajatuksena on, että viranomaisen, jolla on tarvittavat tekniset, taloudelliset ja muut valmiudet, on niiden rajoissa tarjottava kaikille mahdollisuus lähettää ilmoittamaansa sähköiseen osoitteeseen tai määriteltyyn laitteeseen viesti asian viereille saattamiseksi tai käsittelemiseksi. Tällöin on lisäksi kaikille tarjottava mahdollisuus lähettää sähköisesti viranomaiselle sille toimitettavaksi säädettyjä tai määrättyjä ilmoituksia, sen pyytämiä selvityksiä tai muita vastaavia asiakirjoja taikka muita viestejä.

¹⁴⁰ Tietosuojavaltuutetun toimisto. Tietoyhteiskuntakaari on pääosin tullut voimaan 1.1.2015.

¹⁴¹ HE 221/2013, 1.

¹⁴² HE 221/2013, 151.

¹⁴³ Kuntaliitto. Sähköisen asioinnin uudistus.

6 Rekisterinpitäjän velvoitteet henkilötietojen käsittelyssä sekä EU:n tietosuojasetuksen edellyttämät muutokset

Rekisterinpitäjällä on merkittävä rooli henkilötietojen käsittelyn lainmukaisessa toteuttamisessa. Rekisterinpitäjälle suoraan asetettujen velvoitteiden lisäksi rekisterinpitäjä toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista henkilötietolain mukaisesti.

Tässä kappaleessa käsitellään voimassa olevassa henkilötietolaissa asetettuja yleisiä periaatteita henkilötietojen käsittelylle rekisterinpitäjän näkökulmasta. Samalla selvitetään, miten EU:n tietosuojasetusehdotuksessa käsiteltävästä asiasta vastaavasti säädetään ja tuoko asetusehdotus mukanaan muutoksia rekisterinpitäjän velvoitteisiin tai vastuisiin. Tarkastelussa huomioidaan kunnallishallinnon rekisterinpitäjälle erikseen säädettävät velvoitteet niiltä osin, miten ne kohdistuvat henkilötietojen käsittelyyn.

6.1 Rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä on keskeinen rooli yksityisyyden ja henkilötietojen suojan toteuttamisessa. Rekisterinpitäjän voidaan todeta vastaavan lähes poikkeuksessa siitä, että henkilötietoja käsitellään voimassa olevien lakien edellyttämällä tavalla. Henkilötietolain 3 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä tarkoitetaan yhtä tai useampaa henkilöä, yhteisöä, laitosta tai säätiötä, jonka käyttöön henkilörekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä henkilörekisterin käytöstä tai jonka tehtäväksi rekisterinpito on lailla säädetty.¹⁴⁴

Rekisterinpitäjä on siis se henkilö tai organisaatio, jonka käyttöä varten rekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä rekisterin käytöstä.¹⁴⁵

Vastaavasti EU:n tietosuojasetusehdotuksen IV luku käsittelee rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijää. Asetusehdotuksessa rekisterinpitäjällä tarkoitetaan luonnollista tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset, edellytykset ja keinot.¹⁴⁶ Asetusehdotuksen 4 artiklan mukaisesti tilanteissa, joissa henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset, edellytykset ja keinot määritellään unionin tai se jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin tai jäsenvaltioiden säännösten mukaisesti. Tämän lisäksi asetusehdotuksessa määritellään erikseen henkilötietojen

¹⁴⁴ Tietosuojavaltuutetun toimisto. Ota oppaaksi henkilötietolaki.

¹⁴⁵ Kuntaliitto. Henkilötietojen käsittely kunnassa.

¹⁴⁶ KOM (2012) 11, final, 4 artikla, 1, 5.

käsittelijä. Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan luonnollista tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun.¹⁴⁷

Rekisterinpitäjän määritelmä EU:n tietosuoja-asetusehdotuksessa vaikuttaisi olevan voimassa olevan henkilötietolain kanssa samankaltainen. Poikkeuksena henkilötietolakiin on kuitenkin todettava, että tietosuoja-asetusehdotuksen määritelmä rekisterinpitäjästä¹⁴⁸ täsmentää osaltaan rekisterinpitäjän velvoitteita mainitsemalla henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset, edellytykset ja keinot jo toimijan määritelmässä. Edelleen henkilötietolaista poiketen, tietosuoja-asetusehdotuksessa määritellään henkilötietojen käsittelijä rekisterinpitäjän aktiivisena toimijana. Tietosuoja-asetusehdotuksen osalta rekisterinpitäjä on henkilötietolakiin verrattuna edelleen keskeinen velvoitteiden noudattaja henkilötietojen suojaa toteuttaessa. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjää velvoittavat samat säädökset muiden rekisterinpitäjien ohella. Kunnallishallinnon toimijoilla lisähuomioita tuottavat kuitenkin viranomaisen toiminnan julkisuusperiaatteet sekä hyvän hallinnon toteuttamiselle asetetun vaatimukset.

6.2 Henkilötietojen käsittelyn yleiset periaatteet

Henkilötietolain 2 luvussa säädetään henkilötietojen käsittelyssä sovellettavista yleisistä periaatteista. Yleiset periaatteet velvoittavat ensisijaisesti rekisterinpitäjää. Henkilötietolain 2 lukuun kirjoitetut periaatteet pohjautuvat pääasiassa EU:n tietosuojadirektiivissä määriteltyihin periaatteisiin. Yleiset periaatteet henkilötietolaissa sisältävät 5 §:n rekisterinpitäjän huolellisuusveloitteesta, 6 §:n henkilötietojen käsittelyn suunnittelusta, 7 §:n käyttötarkoitussidonnaisuudesta, 8 §:n käsittelyn yleisistä edellytyksistä, 9 §:n tietojen laatua koskevista periaatteista sekä 10 §:n rekisteriselosteesta. Yleiset periaatteet määrittelevät rekisterinpitäjille keskeiset huomioitavat asiat, joita on toteutettava kaikessa henkilötietojen käsittelyssä.

Euroopan komission tietosuoja-asetusehdotuksen 2 lukuun on koottu asetusehdotuksen periaatteet henkilötietojen käsittelylle. Ehdotuksen 2 luvun artikkelit sisältävä 5 artiklan henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista, 6 artiklan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden, 7 artiklan suostumukseen liittyvistä edellytyksistä, 8 artiklan lapsen henkilötietojen käsittelystä, 9 artiklan erityisiä tietoryhmiä koskevasta käsittelystä sekä 10 artiklan käsittelystä, joka ei mahdollista tunnistamista, koskevat sisällöt. Asetusehdotuksen oikeudellisen sisällön osalta on todettu, että ehdotuksessa kuvatut periaatteet vastaavat pitkälti voimassa olevan

¹⁴⁷ KOM (2012) 11, final, 4 artikla, 1, 6.

¹⁴⁸ KOM (2012) 11, final, 4 artikla.

EU:n tietosuojadirektiivin 6 artiklassa vahvistettuja periaatteita. Uusia elementtejä direktiiviin verrattuna ovat erityisesti läpinäkyvyysperiaate, tietojen minimoinnin periaate sekä rekisterinpitäjän kattavan vastuun vahvistaminen.¹⁴⁹

6.2.1 Läpinäkyvyysperiaatteesta

Tietosuoja-asetusehdotuksen yleisten periaatteiden osalta läpinäkyvyysperiaate luo rekisterinpitäjille henkilötietojen käsittelyssä huomioitavia asioita. Läpinäkyvyysperiaate sisältyy asetusehdotuksen toisen luvun periaateisiin erityisesti 5 artiklan henkilötietojen käsittelyä koskevien periaatteiden sekä 7 artiklan suostumuksen edellytyksiä koskevien periaatteiden osalta. Asetusehdotuksen 5 artiklan 1 momentin a kohdassa painotetaan erityisesti henkilötietojen käsittelyn osalta toiminnan läpinäkyvyyttä suhteessa rekisteröityyn. Asetusehdotuksen 7 artikla puolestaan sisältää määräykset rekisteröidyn suostumuksen edellytyksistä. Näillä edellytyksillä on tarkoitus varmistaa osaltaan rekisterinpitäjän toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä rekisteröidyn kannalta. Asetusehdotuksen 7 Artiklan 1 kohdan mukaan rekisterinpitäjän on osoitettava, että rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn tiettyjä tarkoituksia varten. Tämä edellyttää rekisterinpitäjältä avointa ja yksiselitteistä toimintatapaa varmistaakseen vaatimuksen toteutumisen. Lisäksi 7 artiklan 2 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän on varmistettava, että rekisteröidyn antaessa suostumuksensa tietojen käsittelyyn kirjallisessa ilmoituksessa, joka koskee myös muita asioita, suostumuksen antamista koskeva vaatimus on esitettävä selvästi erillään näistä muista asioista. Tällä halutaan varmistaa, että rekisteröity voi tosiasiallisesti ymmärtää, mihin hän on suostumassa. Rekisterinpitäjällä on velvoite järjestää henkilötietojen käsittely niin, että rekisteröity voi antaa suostumuksensa tietojen käsittelyyn ymmärtäen suostumuksen tarkoituksen.¹⁵⁰ Rekisterinpitäjän osoittamisvelvoite suostumuksen osalta on velvoite, joka edellyttää rekisterinpitäjältä suunnitelmallista suostumusten dokumentointia.

Tietosuoja-asetusehdotuksen kolmannessa luvussa säädetään yksityiskohtaisemmin rekisterinpitäjän toiminnan läpinäkyvyysvaatimuksesta. Asetusehdotuksen 11 artiklassa otetaan käyttöön rekisterinpitäjiä koskeva vaatimus toimittaa läpinäkyvää, helposti saatavaa ja ymmärrettävää tietoa rekisteröidylle. Vaatimus perustuu erityisesti henkilötietojen ja yksityisyyden suojaa koskevista kansainvälisistä standardeista annettuun Madridin päätöslauselmaan.¹⁵¹ Re-

¹⁴⁹ KOM (2012) 11, final, 8.

¹⁵⁰ KOM(2012), 11, final, 47.

¹⁵¹ Päätöslauselman on antanut tietosuojavaltuutettujen kansainvälinen konferenssi 5. marraskuuta 2009.

kisterinpitäjällä on oltava henkilötietojen käsittelyä ja rekisteröidyn oikeuksien käyttöä varten läpinäkyvät ja helposti saatavilla olevat toimintatavat.¹⁵² Rekisterinpitäjän on toimitettava rekisteröidylle kaikki henkilötietojen käsittelyä koskevat tiedot ja viestit helposti ymmärrettävässä muodossa sekä selkeällä ja yksinkertaisella kielellä, jossa otetaan huomioon rekisteröidyn tarpeet, etenkin kun tiedot on suunnattu erityisesti lapselle.¹⁵³ Asetusehdotuksen läpinäkyvyysperiaate luo rekisterinpitäjälle velvoitteen toimia niin, ettei rekisteröityä johdeta toimintaohjeitta harhaan.

Tietosuojaa-asetusehdotuksen 12 artiklassa veloitetaan rekisterinpitäjää vahvistamaan menettelyt ja mekanismit rekisteröidyn oikeuksien käyttämistä varten. Tämä tarkoittaa muun muassa sähköisiä pyyntöjä, vaatimusta vastata rekisteröidyn pyyntöihin asetetussa määräajassa sekä kieltäytymisen perustelemista. Rekisterinpitäjän osalta asetusehdotuksen 12 artikla velvoittaa kiinnittämään erityistä huomiota rekisteröitävälle annettavista tiedoista. Toimintatavat ja menetelmät on luotava niin, että rekisteröity voi niiden ohjaamana toimia ja käyttää omia oikeuksiaan.¹⁵⁴

Tietosuojaa-asetusehdotuksen läpinäkyvyysperiaate on luomassa rekisterinpitäjälle nykyistä henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä yksityiskohtaisempia veloitteita toteuttaa rekisterinpitoa avoimesti. Avoimuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan rekisteröidyn tosiasiallista mahdollisuutta saada tietoa henkilötietojen käsittelystä sekä mahdollisuuksista käyttää oikeuksiaan. Rekisterinpitäjän on jatkossa kyettävä luomaan ymmärrettävät ja käytettävissä olevat menetelmät ja kuvaukset, jotka toteutuakseen edellyttävät hyvin dokumentoituja toimintatapakuvaus- ja kuvauksia. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän osalta asetusehdotuksen veloitteet eivät ole muuttamassa nykyistä käytäntöä merkittävästi, sillä viranomaista koskevat avoimuuteen ohjaavat toiminnan periaatteet edellyttävät vastaavia toimintamalleja. Asetusehdotus kuitenkin täsmentää tätä toimintaa henkilötietojen käsittelyä koskien.

6.2.2 Huolellisuusvelvoite

Huolellisuusvelvoite on yleinen henkilötietolain 5 §:ssä rekisterinpitäjälle kohdistuva velvoite, jonka voidaan yleisellä tasolla katsoa osoittava rekisterinpitäjää ottamaan huomioon rekisteröidyn yksityisyyden suojaa turvaavien perusoikeuksien loukkaamattomuutta. Huolellisuusvelvoitteella tarkoitetaan henkilötietolain 5 §:n mukaan, että rekisterinpitäjän tulee käsitellä henkilötietoja laillisesti, noudattaa huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä toimia

¹⁵² KOM(2012), 11, final, 49.

¹⁵³ KOM(2012), 11, final, 49.

¹⁵⁴ KOM(2012), 11, final, 49.

muutoinkin niin, ettei rekisteröidyn yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojan turvaavia perusoikeuksia rajoiteta ilman laissa säädettyä perustetta. Sama velvollisuus on mainitun pykälän mukaan myös niillä rekisterinpitäjillä, jotka itsenäisenä elinkeinon- tai toiminnanharjoittajana toimivat rekisterinpitäjän lukuun.

Hallituksen esityksessä (HE 96/1998) Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että huolellisuus ilmentää rekisterinpitäjän itseohjautuvuuden ajatusta, mikä tarkoittaa, että rekisterinpitäjien on oma-aloitteisesti pyrittävä huolehtimaan siitä, että henkilötietojen käsittely toteutetaan ottaen huomioon yksityisyyden suojaa turvaavat säännökset ja periaatteet.¹⁵⁵ Henkilötietolain huolellisuusvelvoite koskee lähtökohtaisesti kaikkea henkilötietojen käsittelyä.¹⁵⁶ Tässä mielessä huolellisuusvelvoite on voimassa olevan lainsäädännön osalta rekisterinpitäjän keskeisimpiä huomioitavia yleisvelvoitteita, sillä henkilötietojen käsittelyn huolellisuusperiaate on otettava huomioon jo tietojenkäsittely suunnitteluvaiheessa ennen varsinaista tietojen käsittelyn tosiasiallista toteuttamista. Rekisterinpitäjän huolellisuusvelvoite korostuu erityisesti silloin, kun kyseessä on niin sanottujen arkaluonteisten tietojen käsittely.¹⁵⁷

EU:n tietosuoja-asetusehdotuksessa rekisterinpitäjän huolellisuusvelvoitetta ei ole henkilötietolakia vastaavalla tavalla kirjoitettu suoraan yksittäiseen artiklaan tai artiklan kohtaan. Huolellisuusvelvoitepykälää vastaavat sisällölliset velvoitteet ovat kuitenkin sisällytetty asetusehdotuksen eri kohtiin. Henkilötietolain 5 §:n mukainen huolellisuusvelvoitteeseen sisältyvä henkilötietojen käsittelyn laillisuusedellytys on kirjoitettu asetusehdotuksen 5 artiklan kohtiin. Asetusehdotuksen 5 artiklan a ja b kohdissa todetaan, että henkilötietoja on käsiteltävä lainmukaisesti ja laillista tarkoitusta varten.¹⁵⁸ Omalta osaltaan rekisterinpitäjän huolellisuusvaadetta asetusehdotuksessa on huomioitu läpinäkyvyyperiaatteen kautta.¹⁵⁹ Huolellisuusvelvoitteen voidaan katsoa sisältyvän myös tietosuoja-asetusehdotuksen 23 artiklan sisältöön, jossa käsitellään sisäänrakennettua ja oletusarvoista tietosuojaa. Mainitun artiklan 1 kohdassa rekisterinpitäjälle osoitetaan velvoitteita toteuttaa asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla taataan rekisteröidyn oikeuksien suojeleminen.¹⁶⁰

Tietosuoja-asetusehdotuksessa rekisterinpitäjän huolelliseen tietojen käsittelyyn liittyvistä velvoitteista säädetään henkilötietolakia hajanaisemmin, mutta sääntely asetusehdotuksessa vaikuttaa olevan henkilötietolakia yksityiskohtaisemmin eri artikloihin sisällytetty. Euroopan

¹⁵⁵ HE 96/1998, 37.

¹⁵⁶ HE 96/1998, 37.

¹⁵⁷ Voutilainen 2012, 301.

¹⁵⁸ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁵⁹ KOM(2012), 11, final, 49.

¹⁶⁰ KOM(2012), 11, final, 58.

unionin Komissio on kuitenkin todennut, että rekisterinpitäjien velvollisuudet olisi määriteltävä asetusehdotuksessa voimassa olevaa tietosuojadirektiiviä selkeämmin.¹⁶¹ Henkilötietolain 5 §:ssä rekisterinpitäjälle asettaman huolellisuusvelvoitteen osalta voidaan todeta, että tietosuoja-asetusehdotuksen periaatteelliset vaatimukset vastaavat pitkälti voimassa olevaa lainsäädäntöä. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän näkökulmasta huolellisuusvelvoitteen kaltainen toimintaperiaate on annettu myös hyvää hallintoa koskevien periaatteisen perusteella. Hallintolain 6 § pykälän mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Laillisen toiminnan edellytys muodostuu viranomaiselle erityisen voimakkaaksi.

6.2.3 Henkilötietojen käsittelyn suunnittelu

Rekisterinpitäjän kannalta henkilötietojen käsittelyä on kyettävä arvioimaan käsittelyn tarkoituksena olevan asian, sekä henkilötietojen asiallisen käsittelyn kannalta. Henkilötietolain 6 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Lähtökohtaisesti rekisterinpitäjän on huolellisesti kyettävä perustelemaan, miksi henkilötietojen käsittely yleensä, tai tietynlaisen henkilötiedon käyttö on rekisterinpitäjän toiminnassa tarpeellista.¹⁶² Tämä muodostaa voimassa olevassa lainsäädännössä rekisterinpitäjälle henkilötietojen käsittelyn eräänlaisen asianmukaisuusvaatimuksen. Vaatimus kohdistuu rekisterinpidon tarpeellisuuteen yleisesti, sekä osaltaan henkilötietorekisterin käyttö-tarkoituksen määrittelyyn, josta säädetään henkilötietolaissa tarkemmin erikseen.¹⁶³

Rekisterinpitäjän on arvioitava henkilötietolain 6 §:ssä säädetty henkilötietojen käsittelyn asiallisuus tapauskohtaisesti. Tähän arviointiin ei ole olemassa tarkkaa määrittelyä rekisterinpitäjän ohjeistukseksi. Huomioitavaksi tulee kuitenkin erityisesti henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuusvaatimukset, joista säädetään huolellisuusvelvoitteen lisäksi henkilötietolain 8 §:ssä säädetyissä henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä. Henkilötietolaissa säädetään niin ikään henkilötietojen käsittelyn erityisistä edellytyksistä, joita on käsitelty henkilötietolain 14 - 19 §:ssä.¹⁶⁴ Edelleen henkilötietolain 6 §:ssä on säädetty henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta sekä siitä, mistä rekisterinpitäjän tulisi henkilötiedot säännönmukaisesti hankkia ja mihin niitä voi säännönmukaisesti luovuttaa. Nämä henkilötietolain asettamat henkilötietojen käsittelyn edellytykset on määriteltävä ennen henkilötietojen keräämistä tai niiden muodostamista henkilörekisteriksi.¹⁶⁵

¹⁶¹ KOM (2010) 609, lopullinen, 2.2.4.

¹⁶² Vanto 2011, 40-41.

¹⁶³ Voutilainen 2012, 302.

¹⁶⁴ Voutilainen 2012, 278.

¹⁶⁵ HE 96/1998 vp, 37 - 38.

Henkilötietolain 6 §:n mukainen henkilötietojen käsittelyn määrittely ja tietojen käsittelyn tarkoitus asettaa rekisterinpitäjälle moninaisen selonteko- ja selonottovelvoitteen henkilötietojen käsittelyn perusteluiksi. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus tulee mainitun pykälän mukaisesti rekisterinpitäjän toimesta määritellä siten, että siitä ilmenee, minkälaisen rekisterinpitäjän tosiasiallisten tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja käsitellään. Käytännössä tällä vaatimuksella tarkoitetaan sitä, että rekisterinpitäjällä on oltava selkeästi määriteltynä jo etukäteen se, mihin käyttötarkoitukseen tietojärjestelmää tai muodostettavaa muuta henkilörekisteriä käytetään. Tätä ohjaa osaltaan rekisterinpitäjän henkilötietolain 8 §:n mukainen velvoite henkilötietojen käsittelyn laillisuuden varmistaminen. Henkilötietojen käytön määrittely- ja suunnittelovelvoitteen tulee ohjata rekisterinpitäjän toimintaa ja tietojärjestelmien suunnittelua vahvasti jo henkilötietojen keräämisen suunnittelun alkaessa.

EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen henkilötietojen käsittelyä koskevissa periaatteissa on säädetty rekisterinpitäjää koskeva velvoite henkilötietojen käsittelyn asianmukaisuudelle. Asetusehdotuksen 5 artiklan kohdissa a - c määritellään muun muassa henkilötietojen käsittelyn asianmukaisuusvaatimuksesta sekä siitä, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten.¹⁶⁶ Nämä velvoitteet edellyttävät rekisterinpitäjältä arviointia kerättävien henkilötietojen kytkeytymisestä todelliseen asetusehdotuksen tai muun lain mukaiseen käyttötarkoitukseen, jolle on olemassa laillinen peruste. Lisäksi 5 artiklassa säädetään siitä, että kerättävien henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja niiden määrä on rajoitettava mahdollisimman vähään suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään.¹⁶⁷ Artikla asettaa näin ollen rekisterinpitäjälle arviointivelvoitteen asianmukaisuus- ja laillisuusperusteen lisäksi siitä, että kerättävät henkilötiedot itsessään on oltava kerättävään tarkoitukseen soveltuvia ja perusteltavissa. Lisäksi yksityisyyden suojaa varmistaa rekisterinpitäjän on kyettävä tunnistamaan, kuinka paljon henkilötietoja kokonaisuudessaan tarvitaan tai kuinka laajasti henkilötietoja on tarpeen kerätä yksilöistä käyttötarkoitustavoitteiden saavuttamiseksi. Tietosuoja-asetusehdotuksen 5 artiklan mukaisesti henkilötietoja saa käsitellä vain ja ainoastaan siltä osin kuin henkilötietojen tarkoituksia ei ole kyetty täyttämään käsittelemällä tietoja, joihin ei sisälly henkilötietoja. Rekisterinpitäjä on suoritettava tehtävänsä ilman henkilötietojen keräämistä, jos tämä on tosiasiallisesti mahdollista.¹⁶⁸ Tämä velvoite edesauttaa yksityisyyden suojaa yleisellä tasolla. Samaa rekisterinpitäjälle asetettua velvoitetta käsitellään niin ikään tietosuoja-asetusehdotuksen 23 artiklassa, jonka 2 kohdassa todetaan rekisterinpitäjän veloitteesta ottaa käyttöön tarvittavat keinot

¹⁶⁶ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁶⁷ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁶⁸ KOM(2012), 11, final, 45.

sen varmistamiseksi, että henkilötietojen käsittely koskee oletusarvoisesti vain niitä henkilötietoja, jotka ovat välttämättömiä tietyn käsittelytarkoituksen kannalta.¹⁶⁹

Rekisterin pitäjää koskevien henkilötietojen keräämisen määrittely- ja suunnitteluvuorituksen sekä käsittelyn tarkoituksen edellytysten osalta voikaan todeta, että nykyinen voimassa oleva henkilötietolaki sisältää jo nykyisellään tietosuojasetusehdotuksessa rekisterinpitäjälle osoitetut velvoitteet. Tietosuojasetusehdotuksessa henkilötietojen käsittelyn suunnitteluvuoritusta ei ole kootusti määritelty yhdeksi velvoiteartikkeliksi tai artiklan kohdaksi mutta vastaavuudet löytyvät asetusehdotuksen artiklojen eri kohdista. Tässä mielessä nykyinen henkilötietolaki vaikuttaa selkeämmältä. Kunnallishallinnon viranomaistehtävän osalta rekisterinpitäjään ei vaikuttaisi kohdistuvan muista rekisterinpitäjistä oleellisesti poikkeavia velvoitteita. Kunnallishallinnon viranhaltijoiden osalta voidaan kuitenkin todeta, että viranhaltijalta edellytetään lain kunnallisista viranhaltijoista (304/2003) 17 §:n mukaisesti hoitamaan virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja säännöksiä ja määräyksiä noudattaen. Tämän viranhaltijaa koskevan velvoitteen voi katsoa kohdistuvan myös kunnallishallinnon rekisterinpitäjänä toimivaan viranhaltijaan henkilötietojen käsittelyä koskevien velvoitteiden lisäksi. Yhtä lailla hyvän hallinnon velvoitteet kohdistuvat myös henkilötietojen käsittelyn suunnitteluun kunnallishallinnon rekisterinpidon osalta.

6.2.4 Käyttötarkoitussidonnaisuus ja tarpeellisuusvaatimus

Henkilötietojen käsittelyn osalta voimassa oleva lainsäädäntö tarkoittaa velvoitteita henkilötietojen käyttötarkoituksen määrittelyä ja tarpeellisuusvaatimuksesta. Henkilötietolain 7 §:ssä säädetään tästä henkilötietojen käsittelyn niin sanotusta käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Tämä rekisterinpitäjää koskeva velvoite on liitetty käyttötarkoituksen määrittelyvaatimuksen ohkeen, joka edellyttää rekisterinpitäjää huolehtimaan siitä, että henkilötietojen käsittelyn on tapahduttava juuri sitä käyttötarkoitusta varten, johon henkilötieto on alun perin kerättykin.¹⁷⁰ Edellä mainittu säädös on johdettu henkilötietolakiin Euroopan unionin tietosuojadirektiivin 6 artiklan 1 kohdan b mukaisesti.¹⁷¹ Henkilötietolaissa tai sen esitöissä ei ole määritelty tarkemmin, mitä käyttötarkoituksen yhteensopivuudella tarkemmin tarkoitetaan.¹⁷² Yhteensopimattomuudella viitataan siihen, että käsittelytarkoitus ei saa olla ristiriidassa henkilötietolain 6 §:ssä tarkoitettujen käsittelyn tarkoitusten kanssa. Yhteensopivuuden harkinta ja päätösvalta on pitkälti rekisterinpitäjän vastuulla ja tämä rekisterinpitäjän on kyettävä tarvittaessa perustellusti osoittamaan.

¹⁶⁹ KOM(2012), 11, final, 58.

¹⁷⁰ Voutilainen 2012, 303.

¹⁷¹ Tietosuojadirektiivi 95/46/EY.

¹⁷² Nyssölä 2014, 45.

Henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyy kiinteästi myös rekisterinpitäjää koskeva velvoite henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuusvaatimuksesta. Tarpeellisuusvaatimuksesta säädetään henkilötietolain 9 §:n 1 momentissa. Tämän pykälän mukaan käsiteltävien henkilötietojen tulee olla määritellyn henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen ja tarpeen kannalta oleellisia ja tarpeellisia. Yleisesti ottaen henkilötietojen voidaan arvioida olevan käsittelyn käyttötarkoitukseen liittyen tarpeellisia, kun henkilötiedot, joita käsitellään, ovat asianmukaisia eivätkä liian laajoja. Oleellista rekisterin pitäjän kannalta voidaan todeta olevan arvioida, mihin käyttötarkoitukseen henkilötiedot on kerätty ja mikä tulisi olla henkilötietojen riittävä tarkkuus ja taso tavoitteen saavuttamiseksi.¹⁷³ Tarpeellisuusvaatimuksen tarkasteluun liittyy myös yhteys käsiteltävään asiaan. Henkilötietoja saa käsitellä vain siinä laajuudessa kuin suoritettavan tehtävän toteuttaminen edellyttää.¹⁷⁴

Euroopan unionin tietosuoja-asetusehdotuksessa henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuus sekä tarpeellisuusvaatimus on niin ikään henkilötietolain kaltaisesti huomioitu. Tietosuoja-asetusehdotuksen II luvun 5 artiklan b kohdan mukaan henkilötietoja voidaan kerätä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla.¹⁷⁵ Artiklan kohta sisältää rekisterinpitäjälle ja henkilötietojen käsittelijälle useita huomioitavia velvoitteita. Ensinnäkin henkilötietoja saisi asetusehdotuksen mukaan kerätä ainoastaan nimenomaista käyttötarkoitusta varten.¹⁷⁶ Tämä velvoite ohjaa henkilötietojen keräämistä siten, että kerättävien tietojen käyttötarkoitus on oltava määriteltynä ennen niiden keräämisen aloittamista. Muuten nimenomaisen käyttötarkoituksen määrittelemisen on lähes mahdotonta varsinkin, jos tämä on kyettävä osoittamaan jälkikäteen. Lisäksi mainitun artiklan b kohta edellyttää laillista tarkoitusta henkilötietojen käsittelylle, josta säädetään tarkemmin tietosuoja-asetusehdotuksen 6 artiklassa.¹⁷⁷ Käyttötarkoitussidonnaisuuteen sekä tarkoituksenmukaisuuteen henkilötietojen keräämisen lainmukaisuudella on vahva rekisterinpitäjää ohjaava velvoite. Henkilötietojen käyttötarkoitus tai tarpeellisuus ei voi perustua muuhun, kuin kerättävien tietojen yksiselitteiseen lailliseen perusteeseen. Edelleen tietosuoja-asetusehdotuksen 5 artiklan b kohdan velvoitteena säädetään käsiteltävien ja kerättävien henkilötietojen yhteensopivuudesta. Rekisterinpitäjän edellytyksenä on, että tiettyä nimenomaista käyttötarkoitusta varten kerättyjä henkilötietoja ei saa käyttää myöhemmin muuhun tarkoitukseen.¹⁷⁸

¹⁷³ Voutilainen 2012, 305.

¹⁷⁴ Voutilainen 2012, 306.

¹⁷⁵ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁷⁶ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁷⁷ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁷⁸ KOM(2012), 11, final, 45.

Euroopan unionin tietosuoja-asetusehdotuksessa 5 artiklan c kohdassa rekisterinpitäjältä edellytetään, että käsiteltävien ja kerättävien henkilötietojen määrä on rajoitettava mahdollisimman vähään suhteessa niiden tarkoituksiin.¹⁷⁹ Velvoitetta tarkennetaan siten, että niitä saa käsitellä vain ja ainoastaan siltä osin, kuin näitä tarkoituksia ei voitu täyttää käsittelemällä sellaisia tietoja, joihin ei sisälly henkilötietoja. Mainitun artiklan c kohdan velvoitteen voi nähdä korostavan henkilötietojen keruun aitoa tarpeellisuusvaatimusta, jota varten henkilötiedoiksi luettavia tietoja ylipäänsä tarvitaan.

Rekisterinpitäjän näkökulmasta voimassa olevan kansallisen lainsäädännön suhde Euroopan unionin tietosuoja-asetusehdotukseen henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden ja tietojen keruun tarpeellisuusvaatimuksen osalta on monelta osin toisiaan myötäilevä. Henkilötietolain 7 §: ja 9 §:n 1 momentin asettamat velvoitteet sisältyvät pääpiirteittäin tietosuoja-asetusehdotuksen 5 artiklan b ja c kohtiin, joskin tietosuoja-asetusehdotuksen samaiset vaatimukset on kirjoitettu säädökseen selkeämmin. Sisällöllisesti käyttötarkoituksenmukaisuudella ja tarpeellisuusvaatimuksella ei vaikuttaisi olevat merkittäviä eroavaisuuksia voimassa olevan ja tulevan sääntelyn kesken, eikä käyttötarkoituksenmukaisuuden tai tarpeellisuusvaatimuksen velvoitteisiin sisälly erityisiä kunnallisallintoa koskevia erityispiirteitä.

6.2.5 Henkilötietojen virheettömyysvaatimus

Huolelliseen henkilörekisterin pitoon kuuluu oleellisena osana henkilötietojen oikeellisuus ja paikkansapitävyys. Tästä muodostuu rekisterinpitäjälle asetettu virheettömyysvaatimus henkilötietojen käsittelyssä.¹⁸⁰ Virheettömyysvaatimuksella tarkoitetaan henkilötietolain 9 § 2 momentin mukaan sitä, että rekisterinpitäjän tulee huolehtia henkilötietojen laadusta. Virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja ei toisin sanoen pykälän mukaan saa käsitellä. Velvoitteen voi nähdä olevan rekisterinpitäjälle haasteellinen, sillä velvoitteesta huolehtiminen edellyttää toimintamalleja ja mekanismeja käsiteltävien tietojen ajantasaisuuden varmistamiseksi.

Henkilötietolain 9 §:n 2 momentin asettama henkilötietojen virheettömyysvaatimus jakautuu merkitykseltään kahteen osaan. Ensinnäkin mainitun lainkohdan mukaan rekisterinpitäjään kohdistuva kielto virheellisten, epätäydellisten ja puutteellisten tai jo vanhentuneiksi katsottujen henkilötietojen käytöstä ohjaa rekisterinpitäjän toimintaa melko yksiselitteisesti. On rekisterinpitäjän vastuulla huolehtia, että käsiteltävät tiedot ovat relevantteja ja laajuudeltaan sekä sisällöltään käyttötarkoitukseen soveltuvia. Tämän lisäksi henkilötietolain 9 §:n 2

¹⁷⁹ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁸⁰ HE 96/1998 vp, 42.

momentin virheettömyysvaatimus asettaa rekisterinpitäjälle myös edellistä merkityksellisemmän velvoitteen. Maonitun lainkohdan mukaan rekisterinpitäjän arvioitaessa henkilötietojen virheettömyyttä on otettava huomioon henkilötietojen käsittelyn tarkoitus sekä käsittelyn merkitys rekisteröidyn yksityisyyden suojalle. Tällä tarkoitetaan erityisesti sen kaltaisia henkilötietoja, joilla voi olla välitön vaikutus rekisteröityyn, häntä koskeviin päätöksiin tai oikeuksiin.¹⁸¹ Tällä velvoitteella voidaan katsoa olevan suora yhteys rekisteröidyn perusoikeuksien toteutumiseen sekä oikeusturvaan.

Virheettömyysvaatimuksen rekisterinpitäjää koskevat velvoitteet näyttäytyvät myös kunnallishallinnon viranomaistoiminnassa. Henkilörekistereihin tallennettujen tietojen virheettömyysvaatimus kuvastaa osaltaan kunnallishallinnolle asetettuja hyvän hallinnon elementtejä. Hyvään hallintoon voidaan hallintolain 6 §:n perusteella katsoa sisältyväksi muun muassa, että tietoja käsitellään asiallisesti ja oikeisiin tietoihin perustuen. Oikeisiin ja virheettömiin tietoihin perustuva viranomaisen toiminta osoittaa myös toiminnan tehokkuutta.¹⁸² Yksilöiden suojelua henkilötietojen käsittelyssä koskevan työryhmä on lausunnossa¹⁸³ todennut, että rekisterinpitäjän velvoitteena on kohtuullisin toimenpitein kyettävä selvittämään sekä varmistamaan, että henkilötietojen käsittelyn kannalta virheelliset ja epätäydelliset tiedot poistetaan tai vaihtoehtoisesti korjataan oikeiksi. Nykyisessä sähköisessä toimintaympäristössä, jossa henkilötietoja kerätään ja käsitellään suhteellisen runsaasti, tämä velvoite ei ole yksiselitteisesti toteutettavissa. Rekisterinpitäjän kannalta tietojen oikeellisuuden varmistaminen tulisi huomioida mahdollisimman pitkälle jo henkilötietojen keräämisen suunnitteluvaiheessa.

Euroopan unionin tietosuoja-asetusehdotuksessa 5 artiklan d kohta määrittelee käsiteltävien henkilötietojen virheettömyyden vaatimusta. Kohdan mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja päivitettyjä.¹⁸⁴ Verrattuna mainittua artiklan kohtaa voimassa olevan henkilötietolain 9 §:n nykyisiin vaatimuksiin henkilötietojen virheettömyydestä, vaikuttaisi tietosuoja-asetusehdotus tiukentavan vaatimusta valittujen sanamuotojen kautta. Henkilötietolain 9 §:ssä todetaan, että rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja käytetä. Tietosuoja-asetusehdotuksessa säädetään puolestaan, että henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja päivitettyjä.¹⁸⁵ Täsmällisyys viittaa siihen, että rekisterinpitäjän on varmistettava henkilötietojen oikeellisuus jo tietojen ollessa osa henkilörekisteriä ottamatta kantaa siihen, käsitelläänkö tietoja aktiivisesti.

¹⁸¹ Voutilainen 2012, 313.

¹⁸² Voutilainen 2012, 314.

¹⁸³ 5062/01/EN/Final WP 48, 3.

¹⁸⁴ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁸⁵ KOM(2012), 11, final, 45.

Tietosuoja-asetusehdotuksen 5 artiklan d kohta edellyttää lisäksi rekisterinpitäjää huolehti-
maan henkilötietojen päivittämisestä.¹⁸⁶ Henkilötietolaissa kielletään virheellisten henkilötie-
tojen käsittely, mutta tietosuoja-asetusehdotuksessa edellytetään päivitettyjä henkilötietoja.
Ero on merkittävä ja asettaa rekisterinpitäjälle eräänlaisen selvilläolovelvoitteen henkilötie-
tojen oikeellisuudesta.

Toinen eroavaisuus virheettömyysvaatimuksessa henkilötietolain ja tietosuoja-asetusehdotuk-
sen välillä liittyy rekisterinpitäjän velvoitteisiin havaittujen virheiden korjaamisessa. Henkilö-
tietolain 9 §:n mukaisesti on lähdetty siitä, että rekisterinpitäjän on huolehdittava tietojen
oikeellisuudesta ja kyettävä selvittämään ja ryhdyttävä poistamaan virheellisiä tietoja. Tieto-
suoja-asetusehdotus toteaa asian voimakkaammin ja velvoittaa rekisterinpitäjää tekemään
kaiken mahdollisen sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden virheelliset tie-
dot poistetaan tai oikaistaan viipymättä.¹⁸⁷ Asetusehdotuksen mukainen lausuma on huomai-
tavasti voimassa olevaa henkilötietolakia velvoittavampi ja asettaa rekisterinpitäjän aktiivi-
sempaan rooliin ja vastuuseen henkilötietojen laadusta.

Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän kannalta viranomaisista velvoittaa henkilötietojen käsitte-
lystä annettujen lakien lisäksi myös hallintomenettelyä koskevat säädökset. Kunnallishallin-
non päätöksentekomenettelyssä on hallintolain 31 §:n mukaisesti otettava huomioon, että vi-
ranomainen selvittää riittävällä ja asianmukaisella tavalla tarvittavat tiedot hallintomenette-
lyn pohjaksi. Henkilötietojen käsittelyyn viitaten kunnallishallinnon rekisterinpitäjän on kyet-
tävä selvittämään henkilörekistereiden tietojen sisällön virheettömyys, jos tietoja käytetään
hallintomenettelyssä.

6.3 Rekisterinpitäjän oikeus henkilötietojen käsittelyyn

Rekisterinpitäjän on toteutettava henkilötietojen käsittely hyväksytyjen käsittelyn edellytys-
ten mukaisesti. Ilman henkilötietolakiin kirjattuja käsitellyn edellytyksiä, henkilötietojen kä-
sittely on lähtökohtaisesti kiellettyä.¹⁸⁸ Arkaluonteisiksi määriteltyjen tietojen käsittelyn
osalta vaatimukset ovat vielä tiukemmat.

Henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä säädetään henkilötietolain 8 §:ssä, jossa
luetellaan huomioitavat vaatimukset kuvan 2 mukaisesti. Rekisterinpitäjän on huomioitava,
että henkilötietojen käsittelyä koskevat edellytykset tulee täyttyä myös niissä tilanteissa,

¹⁸⁶ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁸⁷ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁸⁸ Vanto 2011, 44.

joissa tietoja siirretään rekisterinpitäjältä eteenpäin.¹⁸⁹ Pelkkä yleisen henkilötietojen käsittelyn edellytys ei kuitenkaan ole riittävä peruste käsittelylle, jos muut henkilötietolain määräämät velvoitteet eivät täyty. Tässä yhteydessä on huomioitava muun muassa henkilötietolain 6 §:n henkilötietojen käsittelyn asialliset perusteet sekä 7 §:n ennalta määritellyt henkilötietojen käyttötarkoitukset. Henkilötietolain 8 § laadittaessa on huomioitu se, että henkilötietojen käsittelystä voidaan erityislainsäädännöllä säätää ehdotetusta laista poikkeavasti tai sitä täydentävästi myös hyväksyttävien henkilötietojen käsittelyperusteiden osalta.¹⁹⁰

Henkilötietojen käsittelyoikeus henkilötietolain 8 §:n mukaan:	Henkilötietojen käsittelyoikeus tietosuojasetuksen 6 artiklan mukaan:
<ul style="list-style-type: none"> • Rekisteröity on antanut yksiselitteisesti suostumuksensa henkilötietojensa käsittelylle. • Käsittelystä säädetään laissa tai käsittely johtuu rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. • Rekisteröidyllä on asiakas- tai palvelusuhteen, jäsenyyden tai muun niihin verrattavan suhteen vuoksi asiallinen yhteys rekisterinpitäjän toimintaan (yhteysvaatimusedellytys). • Kysymys on konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän asiakkaita tai työntekijöitä koskevista tiedoista ja näitä tietoja käsitellään kyseisen yhteenliittymän sisällä. • Kysymys on henkilön asemaa tai tehtäviä tai niiden hoitoa julkisyhteisössä tai elinkeinoelämässä kuvaavista yleisesti saatavissa olevista tiedoista ja näitä tietoja käsitellään rekisterinpitäjän tai tiedot saavan sivullisen oikeuksien ja etujen turvaamiseksi. <p>Lisäksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Historiallista tai tieteellistä tutkimusta, tilastointia, viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtäviä, henkilömatriikkia ja sukututkimusta varten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa erityistarkoitusta varten • Käsittely on tarpeen sellaisen sopimuksen täytäntöön panemiseksi (rekisteröity on osapuolena / sopimustoimenpiteet rekisteröidyn pyynnöstä) • Käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi • Käsittely on tarpeen rekisteröidyn elintärkeiden etujen suojaamiseksi • Käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän • suorittamista tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämistä varten • Rekisterinpitäjän oikeutetun edun toteuttamiseksi, paitsi milloin tämän edun syrjäyttävät henkilötietojen suoja tarvitsevat rekisteröidyn edut tai perusoikeudet ja -vapaudet, erityisesti jos rekisteröity on lapsi. <p>Lisäksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Historiantutkimusta, tilastollisia tai tieteellisiä tutkimusta 83 artiklassa tarkoitettuja edellytyksiä ja takeita noudatetaan.

Kuva 4 Henkilötietojen käsittelyoikeudet

Tietosuojasetusehdotuksen 6 artiklassa säädetään henkilötietolain tavoin tietojenkäsittelyn lainmukaisuudesta.¹⁹¹ Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden ehdot henkilötietolaissa sekä EU:n tietosuojasetusehdotuksessa, ovat lueteltu kootusti kuvassa 2. Asetusehdotuksen

¹⁸⁹ Pitkänen - Tiilikka - Warna 2013, 81.

¹⁹⁰ HE 96/1998, Yksityiskohtaiset perustelut.

¹⁹¹ KOM(2012), 11, final, 45 - 46.

6 artiklassa vahvistetut kriteerit tietojenkäsittelyn lainmukaisuudesta ovat johdettu henkilötietolain mukaisesti EU:n tietosuojadirektiivin 95/46/EY 7 artiklan pohjalta.¹⁹² Oikeus henkilötietojen käsittelyyn vaikuttaa pääasiallisesti olevan saman sisältöinen henkilötietolain sekä tietosuoja-asetusehdotuksen välillä.

7 Rekisterinpitäjän informaatiovelvollisuus henkilötietojen käsittelyssä

Avoimuudella on voimassa olevassa yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa koskevassa lainsäädännössä keskeinen rooli. Rekisterinpitäjälle on asetettu velvoitteita toteuttaa aktiivista informointia henkilötietojen käsittelystä rekisteröidylle sekä valvovalle viranomaiselle. Tässä luvussa käsitellään rekisterinpitäjän informaatiovelvoitteen eri muotoja ja perusteita voimassa olevan tietosuojalainsäädännön sekä EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen osalta.

EU:n tietosuojadirektiivistä johdettuun henkilötietolakiin sisältyvään rekisterinpitäjän toiminnan avoimuuteen kuuluu oleellisesti rekisteröidyn informointivelvollisuus. Lähtökohtana on, että rekisterinpitäjän on informoitava rekisteröityä siinä vaiheessa, kun henkilötietoja kerätään ja tallennetaan ensimmäistä kertaa.¹⁹³ Rekisteröidyn informointi on toisaalta osa rekisteröidyn oikeuksia, mutta aktiivinen toimija on kuitenkin rekisterinpitäjä.

7.1 Voimassa olevan lainsäädännön näkökulma

Henkilötietolain 24 §:ssä säädetään tarkemmin informoinnista henkilötietojen käsittelyssä. Mainitun pykälän mukaan rekisterinpitäjän on henkilötietoja kerätessään huolehdittava, että rekisteröity voi saada tiedon siitä, kuka toimii rekisterinpitäjänä. Säädöksen tavoitteena on kokonaisuudessaan huomioida, että rekisteröidyllä on tosiallinen mahdollisuus olla tietoinen itseään koskevien henkilötietojen käsittelystä ja rekisterinpitäjästä, johon tarvittaessa ottaa yhteyttä. Myös poikkeuksia informointivelvoitteeseen säädetään henkilötietolain 24 § toisessa momentissa, mutta pääasiallinen tavoite on avoimuus.

Käytännössä yksi tapa rekisterinpitäjälle toteuttaa informointivelvoitettaan on laatia niin sanotun tietosuojaseloste. Tietosuojaseloste on asiakirja, jossa yhdistetään henkilötietolain 24 §:ssä säädetyn informointivelvoitteen edellyttämät tiedot ja henkilötietolain 10 §:n mukaisen rekisteriselosteen edellyttämät tiedot.¹⁹⁴ Yhtä lailla informaatiovelvollisuutta täytetään osaltaan rekisterinpitäjän laatimassa henkilörekisteriselosteessa, josta säädetään tarkemmin henkilötietolain 10 §:ssä.

¹⁹² KOM (2012) 11, final, 8.

¹⁹³ Voutilainen 2012, 308.

¹⁹⁴ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2010, 3.

Henkilötietolain 24 §:n perusteella rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta. Tietojen keräämisen ja käsittelyn tarkoituksen ilmoittamisvelvoite kytkeytyy rekisterinpitäjää velvoittavaan henkilötietojen keräämisen henkilötietolain 7 §:n tarkoituksenmukaisuusvaateeseen, jonka lainmukaisuuden tulee olla perustana rekisteröidylle tehtävässä ilmoituksessa. Ilmoitusvelvollisuuden taustalla voidaan nähdä itse informointivelvollisuuden lisäksi myös eräänlainen henkilötietojenkäsittelyn lainmukaisuuden ilmoittaminen rekisteröidylle. Rekisterinpitäjää sitovat myös henkilötietolain 24 §:n vaatimukset koskien henkilötietojen luovuttamista hallustaan. Myös tähän liittyy informointivelvoite. Rekisterinpitäjällä on henkilötietolain 24 §:n mukaisesti velvoite informoida rekisteröityä siitä, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan. Säännöksiin mukaisia henkilötietojen luovutuksia toteuttaessaan rekisterinpitäjän on siis huomioitava selontekovelvoitteensa rekisteröityä kohtaan. Tämä velvoite sisältyy tilanteisiin, joissa rekisteröidylle kerrotaan tietojen luovuttamisesta henkilötietojen keräämisen yhteydessä sekä niissä lain suomissa tilanteissa, joissa jo kerättyjä henkilötietoja ryhdytään luovuttamaan toiselle osapuolelle.

Rekisterinpitäjän informaatiovelvollisuuden ulottuvuuksiin sisältyy myös viite yksilön mahdollisuuksiin huolehtia perusoikeuksiensa toteutumisesta. Henkilötietolain informaatiovelvollisuuden kokonaisuutta koskien, rekisterinpitäjän on kyettävä huolehtimaan siitä, että rekisteröity saa käyttöönsä sellaiset tiedot omien henkilötietojensa käyttämisestä, joiden avulla hänellä on mahdollisuus oikeuksiensa toteutumisen varmistamiseen. Kyse on rekisteröidyn omien oikeuksien käyttämisestä. Tällä rekisterinpitäjää koskevalla velvoitteella on yhteinen piirre kunnallishallinnon viranomaistoiminnan hyvän hallinnon määritelmien kanssa, sillä viranomaisella on hallintolain 8 § mukaan velvoite avustaa viranomaisen kanssa asioivaa henkilöä. Rekisteröidylle on siis järjestettävä mahdollisuus myös tiedon saantiin häntä itseään koskevissa asioissa ja häntä on samalla avustettava oikeuksiensa mukaisten toimien suhteen.

Informointivelvoite henkilötietoja kerättäessä tarkoittaa käytännössä muun muassa sitä, että henkilötietojen keräämisen tapahtuessa esimerkiksi sähköisesti verkon kautta, henkilötietolain edellyttämä rekisteröidyn informointi tulee löytyä verkkosivuilta ennen tietojen antamista.¹⁹⁵ Tiedot ovat henkilötietolain 24 §:n mukaan pääsääntöisesti pyrittävä antamaan rekisteröidylle henkilötietoja kerättäessä ja talletettaessa riippumatta siitä, millä menetelmällä tietoja kerätään. Lisäksi informaatio on annettava viimeistään silloin, kun tiedot hankitaan muualta kuin rekisteröidyltä itseltään ja tietoja on tarkoitus luovuttaa eteenpäin. Velvollisuus on henkilötietolain 24 §:n mukaan huomioitava viimeistään silloin, kun tietoja ensimmäisen kerran luovutetaan.

¹⁹⁵ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2014, Miten huomioit rekisteröityjen oikeudet?

Voimassa olevan lainsäädännön perusteella oikeuksiensa turvaamiseksi rekisteröidyn tulee tietojen keräämisen yhteydessä tietää, onko tietojen antaminen pakollista vai vapaaehtoista. Lisäksi rekisteröidyn on pystyttävä selvittämään, mitä tietojen antamatta jättäminen mahdollisesti aiheuttaa. Tällä asialla on suora yhteys rekisterin pitäjän toimintaan siten, että rekisterinpitäjän on etukäteen arvioitava tilanteet, milloin tietojen antaminen on pakollista ja milloin ei.¹⁹⁶

7.2 EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen näkökulma

Euroopan unionin tietosuoja-asetusehdotuksessa rekisterinpitäjälle osoitettua informaatiovelvollisuutta on käsitelty II luvun yleisten periaatteiden lisäksi myös III luvun rekisteröidyn oikeuksissa eri kohdin. Tietosuoja-asetusehdotuksen II luvun 5 artiklan a kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän on toimittava läpinäkyvästi rekisteröidyn kannalta.¹⁹⁷ Rekisterinpitäjän toiminnan läpinäkyvyyden periaate sisältää vahvan liittymän rekisteröidyn oikeuteen saada tietoa omien henkilötietojensa käsittelystä.

Tietosuoja-asetusehdotuksen III luvussa säädetään rekisteröidyn oikeuksista. Asetusehdotuksen III luvun 1 jakson 11 artiklassa tarkennetaan läpinäkyvyyden vaatetta osana rekisterinpitäjän tiedottamis- ja viestintävelvoitteita.¹⁹⁸ Asetusehdotuksen 11 artiklan 1 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oltava henkilötietojen käsittelyä ja rekisteröidyn oikeuksien käyttöä varten läpinäkyvät ja helposti saatavilla olevat toimintatavat. Tietosuoja-asetusehdotuksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tämä vaatimus perustuu erityisesti henkilötietojen ja yksityisyyden suojaa koskevista kansainvälisistä standardeista annettuun Madridin päätöslauselmaan¹⁹⁹, jonka tavoitteet on sisällytetty asetusehdotukseen.²⁰⁰ Tietosuoja-asetusehdotuksen 11 artiklan 2 kohta täsmentää tietojen antamisen läpinäkyvyyden vaatetta sekä tietojen antamisen täsmällisyyttä edelleen. Mainitun artiklan 2 kohdan mukaan rekisterinpitäjän on toimitettava rekisteröidylle kaikki henkilötietojen käsittelyä koskevat tiedot ja viestit helposti ymmärrettävässä muodossa sekä selkeällä ja yksinkertaisella kielellä, jossa otetaan huomioon rekisteröidyn tarpeet, etenkin kun tiedot on suunnattu erityisesti lapselle.²⁰¹ Rekisterinpitäjälle asetetaan eräänlainen vastuu huolehtia siitä, että rekisteröidyillä on tosiasiallinen mahdollisuus ymmärtää henkilötietojen keräämiseen ja niiden käsittelyyn liittyvät tiedot. Mielenkiintoisen artiklan vaatimuksista tekee se, että rekisterinpitäjän on jollakin tavalla kyettävä

¹⁹⁶ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2010, 5.

¹⁹⁷ KOM(2012), 11, final, 45.

¹⁹⁸ KOM(2012), 11, final, 49.

¹⁹⁹ Päätöslauselman on antanut tietosuojavaltuutettujen kansainvälinen konferenssi 5. marraskuuta 2009.

²⁰⁰ KOM (2012) 11, final, 8.

²⁰¹ KOM(2012), 11, final, 49.

varmistamaan, että rekisteröity on ymmärtänyt hänelle annetut tiedot. Se, miten tämän velvoitteen toteuttaminen pystytään todentamaan rekisterinpitäjän osalta, jäänee tulevaisuuteen ja oikeuskäytännön tulkinnan varaan.

Tietosuoja-asetusehdotuksen 14 artiklassa täsmennetään rekisterinpitäjän tiedottamis- ja viestintävelvoitetta tarkemmalle tasolle. Artikla asettaa rekisterinpitäjälle yksityiskohtaiset määritelmät tiedoista, joita rekisteröidylle on annettava. Mainitun artiklan mukaan henkilötietoja kerättyä rekisterinpitäjän on toimitettava rekisteröidylle vähintään ne tiedot, joista ilmenee rekisterinpitäjän ja tämän mahdollisen edustajan sekä tietosuojavastaavan henkilöllisyys ja yhteystiedot.²⁰² Varsinaisen rekisterinpitäjän tavoitettavuustietojen lisäksi rekisteröidylle on osoitettava tieto hänen oikeudestaan tehdä valitus henkilötietojen käsittelyä koskevalle valvontaviranomaiselle ja antaa rekisteröidylle viranomaisen yhteystiedot.²⁰³

Asetusehdotuksen mukaan rekisteröidylle on edellä mainittujen lisäksi annettava tieto henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta, johon tulee sisältyä mahdolliset sopimus- ynnä muiden ehtojen vaikutukset sekä rekisterinpitäjän oikeutetut edut 6 artiklan 1 kohdan f alakohdan²⁰⁴ mukaisesti. Rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle henkilötietojen säilytysaika, tieto rekisteröidyn oikeudesta pyytää häntä itseään koskevia henkilötietoja rekisterinpitäjältä sekä oikeudesta pyytää kyseisten tietojen oikaisemista, poistamista tai vastustaa niiden käsittelyä asetusehdotuksen 17 artiklan mukaisesti.²⁰⁵

Asetusehdotuksen 14 artiklan yksityiskohtainen informointivelvollisuus sisältää myös henkilötietojen luovutukseen liittyviä kohtia. Rekisterinpitäjän on annettava rekisteröidylle tiedot henkilötietojen vastaanottajista ja -ryhmistä sekä tieto siitä, jos rekisterinpitäjä aikoo siirtää tietoja kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle. Rekisterinpitäjän on jo etupainotteisesti pyrittävä huomioimaan tiedonantoa mahdollisesta kerättyjen henkilötietojen luovuttamisesta eteenpäin.²⁰⁶

Säädettyjen yksityiskohtaisten tietojen lisäksi rekisterinpitäjän on asetusehdotuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti annettava rekisteröidylle myös kaikki muut sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn kannalta asianmukaisen tietojenkäsittelyn takaamiseksi. Mainitun

²⁰² KOM(2012), 11, final, 50 - 52.

²⁰³ KOM(2012), 11, final, 50.

²⁰⁴ Ks. Tarkemmin KOM (2012), 11, final, Artikla 6, 1, f, käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän oikeutetun edun toteuttamiseksi, paitsi milloin tämän edun syrjäyttävät henkilötietojen suoja tarvitsevat rekisteröidyn edut tai perusoikeudet ja -vapaudet, erityisesti jos rekisteröity on lapsi. Tätä ei sovelleta tietojenkäsittelyyn, jota viranomaiset suorittavat tehtäviensä yhteydessä.

²⁰⁵ KOM(2012), 11, final, 53.

²⁰⁶ KOM(2012), 11, final, 51.

artiklan kohta osoittaa rekisterinpitäjiä koskien yleistyksen, joka on tulkittavissa paikkaamaan mahdollisista yksityiskohtaisten tietojen antamisen luettelosta syntyviä aukkoja. Rekisterinpitäjän velvollisuusoletuksen on antaa rekisteröitävälle kaikki hänen tietojensa käsittelyyn liittyvä oleellinen tieto.²⁰⁷ Tämän lisäksi 14 artiklan 3 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle, onko henkilötietojen antaminen tietojen keräämisen yhteydessä pakollista vai vapaaehtoista, sekä seikat, joita tietojen antamatta jättämisestä koituu. Tämä on huomioitava silloin, kun tietojen kerääminen tapahtuu rekisteröidyltä itseltään. Tapauksissa, joissa henkilötiedot kerätään muualta, rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle lisäksi se, mistä henkilötiedot on saatu.²⁰⁸

Tietosuoja-asetusehdotus määrittelee tarkemmin myös tietojen antamisen ajallisuudesta. Asetusehdotuksen 14 artiklan 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjän on annettava tiedot rekisteröidylle silloin, kun tiedot häneltä kerätään. Muussa tapauksessa rekisteröityä on informoitava viimeistään silloin, kun tietoja on tarkoitus luovuttaa toiselle vastaanottajalle tai silloin kun tietoja luovutetaan ensimmäisen kerran.²⁰⁹ Tietosuoja-asetusehdotuksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ehdotuksessa säilytetään tietosuojadirektiivissä 95/46/EY sallitut poikkeukset, joiden mukaisesti ilmoitusvelvollisuutta ei ole silloin, jos kyseisestä rekisteröinnistä tai tietojen luovutuksesta on nimenomaisesti lailla säädetty.²¹⁰ Poikkeuksia arvioitaessa rekisterinpitäjän on kuitenkin huomioitava se, että tietojen toimittamisen rekisteröidylle osoitautuessa kohtuuttomaksi, 14 artiklan 6 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän on toteutettava tarvittavat toimenpiteet rekisteröidyn oikeutettujen etujen suojaamiseksi.²¹¹

Tietosuoja-asetuksen 14 artiklassa säädetään niistä rekisterinpitäjää koskevista tiedonantamisen velvoitteista ja tavoista, joilla rekisteröityä pyritään informoimaan etupainotteisesti. Rekisterinpitäjän näkökulmasta tulee lisäksi huomioida, että asetusehdotuksen 15 artiklan rekisteröidyn tiedonsaantioikeutta käsittelevät kohdat sisältävät yhtä lailla tiedonantovelvoitteita rekisterinpitäjälle.

Rekisterinpitäjän on rekisteröidyn pyynnöstä saatava milloin tahansa vahvistus siitä, että häntä koskevia henkilötietoja käsitellään tai siitä, että niitä ei käsitellä. Niissä tapauksissa, joissa henkilötietoja käsitellään, on rekisterinpitäjän annettava rekisteröidylle 15 artiklan mukaiset tiedot.²¹² Sisällöllisesti tiedot ovat lähes saman sisältöiset 14 artiklan rekisteröidylle ilmoittamista koskevien tietojen kanssa. Rekisteröidyn pyynnöstä rekisterinpitäjän on lisäksi

²⁰⁷ KOM(2012), 11, final, 43 - 44.

²⁰⁸ KOM(2012), 11, final, 51.

²⁰⁹ KOM(2012), 11, final, 51.

²¹⁰ KOM (2012) 11, final, 9.

²¹¹ KOM(2012), 11, final, 51.

²¹² KOM(2012), 11, final, 52.

annettava tieto mahdollisista 20 artiklan mukaisista profilointiin liittyvistä toimenpiteistä.²¹³ Rekisterinpitäjän on toimitettava pyydetyt tiedot sähköisesti, jos rekisteröity pyynnön näin esittää.²¹⁴

Tietosuoja-asetusehdotus sisältää rekisterinpitäjän informaatiovelvoitteita myös luovutettujen tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi. Asetusehdotuksen 13 artiklan mukaan rekisterinpitäjän on ilmoitettava kaikenlaisista tietojen oikaisuista tai poistoista jokaiselle vastaanottajalle, jolle tietoja on luovutettu. Oikaisujen tai tietojen poiston informointivelvoite liittyy asetusehdotuksen 16 sekä 17 artiklaan, joissa säädetään rekisteröidyn oikeuksista vaatia oikaisemaan rekisteröityä koskevat virheelliset henkilötiedot, täydentämään mahdolliset puutteelliset tiedot sekä lisäksi rekisteröidyn oikeudesta vaatia, että rekisterinpitäjä poistaa rekisteröityä koskevat henkilötiedot ja pidättyy näiden tietojen edelleen luovuttamisesta.²¹⁵

Informaatiovelvollisuus ei rajaudu ainoastaan velvoitteisiin rekisteröityä kohtaan, vaan tämentää nykyistä lainsäädäntöä henkilötietojen oikeellisuuden varmistamisesta myös luovutettujen tietojen osalta. Rekisterinpitäjää velvoittavan luovutettujen tietojen oikeellisuudesta huolehtiminen sisältää kuitenkin kohtuullisuusmääritelmän, jonka mukaan ilmoitusvelvollisuutta luovutettujen tietojen osalta arvioidaan kohtuuttomuuden ja tosiasiallisten mahdollisuuksien kautta.²¹⁶

Tietosuoja-asetusehdotuksessa määritellään rekisterinpitäjälle henkilötietolakia yksityiskohdaisemmin ajallisia vaatimuksia informoida rekisteröityä. Asetusehdotuksen 12 artiklan 2 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle viipymättä ja viimeistään kuukauden kuluttua pyynnön esittämisestä, onko 13 artiklan ja 15-19 artiklan mukaisia toimenpiteitä toteutettu ja toimitettava pyydetyt tiedot rekisteröidylle.²¹⁷ Rekisterinpitäjälle on asetusehdotuksessa säädetty mahdollisuus saada kuukauden lisäaika, jos pyytäjiä on yhtäaikaista useita. Tapauksissa, joissa rekisterinpitäjä kieltäytyy tietojen toimittamisesta, rekisterinpitäjän on annettava tästä rekisteröidylle selvitys.²¹⁸

²¹³ KOM(2012), 11, final, 55 - 56.

²¹⁴ KOM(2012), 11, final, 52.

²¹⁵ KOM(2012), 11, final, 50.

²¹⁶ KOM(2012), 11, final, 51.

²¹⁷ KOM(2012), 11, final, 49.

²¹⁸ Ks. Tarkemmin KOM (2012), 11, final, 12 artikla, 3, jos rekisterinpitäjä kieltäytyy toteuttamasta toimenpiteitä rekisteröidyn pyynnön perusteella, rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle kieltäytymisen syyt ja kerrottava mahdollisuudesta tehdä valitus valvontaviranomaiselle ja käyttää muita oikeussuojakeinoja.

7.3 Huomioita

Tietosuoja-asetusehdotuksen 11 artiklan läpinäkyvä tiedottamista ja viestintää koskeva yleisvelvoite²¹⁹ sisältävää monin tavoin 14 sekä 15 artiklassa yksilöityjä vaateita rekisterinpitäjälle huolehtia siitä, että rekisteröity kykenee arvioimaan oikeuksiensa käyttöä. Rekisterinpitäjälle asetetut vaatimukset tietojen koskevien viestien helposta ymmärrettävyydestä ja muodosta sekä selkeydestä ja yksinkertaisuudesta pyrkivät muuttamaan nykyistä käytäntöä rekisterinpitäjän informointivelvollisuuden osalta.²²⁰ Nykyiset käytännöt esimerkiksi sähköisesti verkon kautta kerättävistä henkilötiedoista ja keräämisen yhteydessä rekisteröidylle annettavat tiedot ovat pääsääntöisesti monimutkaisia ja pitkiä, osin sekavia ja myös muuta tietoa sisältäviä sekä ammattikieltä sisältäviä tekstejä. Näiden kautta annettujen tietojen tosiasiallinen ymmärtäminen on hyvin haastavaa. Tämä onkin johtanut siihen, että valtaosa hyväksyy ehdot henkilötietojen keruusta ja niiden käyttämisestä lukematta ja ymmärtämättä sen vaikutuksia. Tätä ongelmakohtaa tietosuoja-asetusehdotus selkiyttää. Rekisterinpitäjää koskien tietosuoja-asetusehdotus sisältää voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna huomattavasti yksityiskohtaisempia ja rekisteröidyn oikeusturvan kannalta selkeämpiä velvoitteita antaen tietoa rekisteröidylle sekä aktiivisesti ja etupainotteisesti että rekisteröidyn tietoja pyytäessä. Voidaan todeta, että tietosuoja-asetusehdotuksella tavoitellaan rekisteröityjen tiedonsaannin parantamista oman yksityisyyden suojan valvomiseksi.

Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän osalta avoimuus ja informaatiovelvollisuus on jo nykyisellään muuta rekisterinpitäjää velvoittavampi. Vaikka lainsäädäntö tietosuojan osalta on sekä kunnallishallinnon että yksityisen rekisterinpitäjän osalta sama, velvoittaa kunnallishallinnon hyvän hallinnon vaatimukset toimimaan avoimesti ja rekisteröidyn oikeuksia edistäen.

7.4 Tietoturvaloukkauksista ilmoittaminen

Tietosuoja-asetuksen 32 artiklassa säädetään omana kokonaisuutena henkilötietojen tietoturvaloukkauksesta ilmoittaminen rekisteröidylle. Vastaavan sisältöistä velvoitetta ei henkilötietolaissa ole rekisterinpitäjälle määritelty. Asetusehdotuksen 32 artikla asettaa rekisterinpitäjälle ennalta huomioon otettavia valmiuksia huolehtia rekisteröityjen informoinnista tilanteissa, joissa tunnistetut tietoturvaloukkaukset ovat omiaan aiheuttamaan haittavaikutuksia rekisteröidylle.²²¹ Veloitteeseen on sisällytetty myös ajallinen huomio siitä, että informointi

²¹⁹ KOM(2012), 11, final, 49.

²²⁰ KOM(2012), 11, final, 50 - 52.

²²¹ KOM(2012), 11, final, 63 - 64.

on toteutettava viivytyksettä.²²² Tämän johdosta rekisterinpitäjällä on oltava ennalta suunnitellut menetelmät informoinnin toteuttamiseksi.

Asetusehdotuksen 31 artiklan mukaisesti rekisterinpitäjän on tietoturvaloukkausten yhteydessä annettava rekisteröidyille tiedot ja ohjeet mahdollisten keinojen valikoimasta, joilla voidaan lieventää tietoturvaloukkauksen vaikutuksia yksityisyyden suojaan. Edelleen mainitun artiklan mukaan rekisteröidyille on annettava yhteystietoineen tiedot rekisterinpitäjän tietosuojavastaavasta. Informaatiovelvoitetta rekisteröidyille ei kuitenkaan asetusehdotuksen mukaan ole, jos rekisterinpitäjä kykenee valvovaa viranomaista tyydyttävällä tavalla muuttamaan henkilötiedot muotoon, jota ulkopuoliset eivät voi hyödyntää. Asetusehdotuksessa valvova viranomainen voi tässä yhteydessä harkintansa perusteella velvoittaa rekisterinpitäjää tekemään ilmoituksen rekisteröidyille.²²³

7.5 Rekisteriseloste

Rekisterinpitäjän informointivelvollisuuden osana henkilötietolain 10 §:ssä säädetään rekisteriselosteesta. Rekisterinpitäjän veloitteena on laatia rekisteriseloste kaikista muodostamista henkilörekistereistään.²²⁴ Rekisteriselosteen keskeisenä tavoitteena on antaa henkilötietojen käsittelystä tietoa rekisteröidyille.²²⁵ Toisaalta, rekisteriselosteella voidaan toteuttaa rekisterinpitäjälle osoitettua henkilötietojen käsittelyn määrittely- ja suunnitteluelvoitetta.²²⁶ Rekisteriselosteen tavoitteena on pyrkiä turvaamaan henkilötietojen käsittelyssä edellytettävä avoimuus.²²⁷ Henkilötietolain 10 §:n mukaan rekisterinpitäjän on pidettävä rekisteriseloste jokaisen saatavilla, mutta tästä voidaan poiketa erityisistä syistä.²²⁸

Rekisteriselosteen sisällöllinen vähimmäisvaatimus on niin ikään ilmaistu henkilötietolain 10 §:ssä. Rekisteriselosteesta tulee ilmetä vähintään rekisterinpitäjän ja tarvittaessa tämän edustajan nimi ja yhteystiedot, henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja kuvaus rekisteröityjen ryhmästä tai ryhmistä ja näihin liittyvistä tiedoista tai tietoryhmistä. Lisäksi rekisteriselosteesta on ilmentävä, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan ja siirretäänkö tietoja Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle. Selosteeseen on kuvattava myös keskeiset tiedon rekisterin suojauksen periaatteista. Huolehtimalla rekisteriselosteen laadinnasta ja sen sisällöllisestä riittävydestä, rekisterinpitäjä toteuttaa samalla henkilötietolain 6 §:ssä

²²² KOM(2012), 11, final, 63.

²²³ KOM(2012), 11, final, 462 - 63.

²²⁴ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2014, Rekisteriseloste.

²²⁵ Pitkänen - Tiilikka-Warna 2013, 107.

²²⁶ Voutilainen 2012, 311.

²²⁷ Pitkänen - Tiilikka - Warna 2013, 107.

²²⁸ Vanto 2011, 54.

tarkoitettua henkilötietojen käsittelyn suunnittelua.²²⁹ Rekisteriselosteen laadintavelvoite liittyy niin sanottujen manuaalisten henkilörekisterien kuin sähköistenkin tietojärjestelmien rekisterinpitoon. Hallituksen esityksessä Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi mukaan tietotekniikan kehittyttä ja automaattisen tietojenkäsittelyn yleistyttä ei enää ole nähty syytä eron tekemiseen automaattisen ja muunlaisen tietojenkäsittelyn välillä.²³⁰

Rekisterinpitäjän velvollisuutena rekisteriselostetta koskien on henkilötietolain 10 §:n mukaan huolehtia siitä, että rekisterinpitäjän muuttaessa suorittamaansa henkilötietojen käsittelyä, tulee rekisterinpitäjän täydentää ja päivittää rekisteriselostetta tätä muutosta vastaavaksi. Rekisterinpitäjän on myös muutoin huolehdittava laatimansa selosteen ajan tasalla pysymisestä sekä siitä, että se antaa todenmukaisen kuvan henkilötietojen käsittelystä.²³¹ Tarkoituksena on, että rekisteriselosteen perusteella rekisteröidyillä olisi tosiasiallinen mahdollisuus arvioida oikeuksiensa toteutuminen henkilötietojen käsittelystä. Kunnallishallinnon viranomaisen on lisäksi huomioitava rekisteriselosteen laadinnassakin hallintolain 9 §:ssä säädetyt vaatimuksen hyvästä kielenkäytöstä, johon sisältyy edellytys myös selkeästä kirjallisesta ilmaisusta.²³²

EU:n tietosuoja-asetusehdotuksessa ei ole suoraa mainintaa voimassa olevan henkilötietolain 10 § tapaan rekisteriselosteen laadintavelvoitteesta. Vastaavan sisältöinen vaade asetusehdotukseen kuitenkin sisältyy. Tietosuoja-asetusehdotuksen 12 artiklassa säädetään rekisterinpitäjää velvoittavista menettelytavoista ja mekanismeista, joiden perusteella rekisteröity voi käyttää oikeuksiaan. Rekisterinpitäjä veloitetaan vahvistamaan mainitut menettelyt ja mekanismit.²³³ Näiden vahvistaminen edellyttää monelta osin rekisterinpitäjältä kuvauksen laadintaan kirjallisesti, jolloin rekisteröidyillä on mahdollisuus tutustua kuvauksiin. Vaatimus menettelyjen ja mekanismien vahvistamisesta sisältää myös sähköiset menettelyt rekisteröityjen oikeuksien toteuttamiseksi.²³⁴ Tietosuoja-asetusehdotuksessa 12 artiklan 6 kohdassa EU komissio varaa mahdollisuuden laatia yhtäläisen lomakkeen tämän veloitteen täyttämistä varten.

Henkilötietolain 10 § mukaista rekisteriselostetta lähestytään tietosuoja-asetusehdotuksessa yksityiskohtaisemmin 28 artiklassa, jossa säädetään rekisterinpitäjän velvoitteesta säilyttää tietojenkäsittelyn toteuttamiseksi laaditut asiakirjat. Mainitun artiklan mukaan rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on säilytettävä asiakirjat kaikista vastuullaan tapahtuvista

²²⁹ HE 96/1998, Yksityiskohtaiset perustelut.

²³⁰ HE 96/1998, Yksityiskohtaiset perustelut.

²³¹ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2014, Rekisteriseloste.

²³² Voutilainen 2012, 312.

²³³ KOM(2012), 11, final, 49 - 50.

²³⁴ KOM(2012), 11, final, 49.

henkilötietojen käsittelystä.²³⁵ Artikla ei suoranaisesti vastaa samaa velvoitetta henkilötietolain mukaisen rekisteriselosteen laadinnasta, mutta sisällöllisesti artiklassa mainittu asiakirjojen säilytys on lähellä rekisteriselosteen asiavaateita. Asetusehdotuksen 28 artiklan mukaan rekisterinpitäjän säilyttämässä asiakirjoissa on oltava vähintäänkin rekisterinpitäjän tai yhteisen rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän sekä rekisterinpitäjän mahdollisen edustajan nimi ja yhteystiedot sekä mahdollisen tietosuojavastaavan nimi ja yhteystiedot. Näiden lisäksi artikla edellyttää rekisterinpitäjää kuvaamaan henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset, mukaan lukien rekisterinpitäjän oikeutetut edut, kuvaus rekisteröityjen ryhmistä ja niihin liittyvistä tietoryhmistä.²³⁶ Menettelytapakuvauksissa sekä luoduissa mekanismeissa tulee olla esillä myös henkilötietojen vastaanottajat tai vastaanottajien ryhmät ja yhtä lailla ne rekisterinpitäjät, joille henkilötietoja luovutetaan niiden oikeutettujen etujen vuoksi sekä tarvittaessa tiedot henkilötietojen siirtämisestä kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle. Lisäksi asiakirjoissa on oltava yleinen maininta eri tietoryhmien poistamisen määräajoista sekä kuvaus 22 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuista mekanismeista, joissa kuvataan henkilötietojen käsittelyn asetuksen mukainen toiminta²³⁷. Yhtä lailla asetusehdotuksen 12 artiklan taapaa EU komissio voi laatia tätä velvoitetta varten yhtäläiset vakiolomakkeet.

Tietosuoja-asetusehdotus ei vaikuttaisi sisältävän suoraan nykylainsäädännön mukaisesti säädettyä rekisterinpitäjän velvollisuutta henkilötietolain 10 §:n kaltaisen rekisteriselosteen laadinnasta. Tästä huolimatta asetusehdotus sisältää voimassa olevaa lainsäädäntöä voimakkaamman rekisteröidyn informointivelvoitteen. Tietosuoja-asetusehdotuksen 12 sekä 28 artiklojen velvoitteiden lisäksi asetusehdotus velvoittaa rekisterinpitäjää varmistamaan rekisteröidyn tiedonsaanti monelta osin voimassa olevaa henkilötietolakia laajemmin. 14 artiklassa säädetty rekisteröidylle ilmoittaminen²³⁸ ja 15 artiklassa säädetty rekisteröidyn tiedonsaanti-oikeus²³⁹ sisältävät laajasti rekisterinpitäjälle asetettuja informointivelvoitteita. Asetusehdotuksessa rekisterinpitäjän informointirooli voidaan nähdä nykyistä aktiivisempänä ja etupainotteisempänä. Nykyisen henkilötietolain 10 § mukaisen rekisteriselosteen vaatimukset tulevat vähintäänkin katetuksi asetuksen velvoitteilla ja monelta osin rekisterinpitäjän roolia kasvatetaan. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän näkökulmasta keskeistä eroa yksityiseen rekisterinpitäjään verraten ei rekisteriselosteen laadinnan velvoitteen osalta vaikuta olevan. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän on sekä henkilötietolain että tietosuoja-asetusehdotuksen mukaan laadittava riittävät dokumentoidun kuvaukset rekisteröidyn informoimiseksi, johon sisältyvät myös hyvän hallinnon vaateet.

²³⁵ KOM(2012), 11, final, 60 - 61.

²³⁶ KOM(2012), 11, final, 60 - 61.

²³⁷ KOM(2012), 11, final, 57.

²³⁸ KOM(2012), 11, final, 50 - 52.

²³⁹ KOM(2012), 11, final, 52.

7.6 Ilmoitusvelvollisuus valvovalle viranomaiselle

Rekisterinpitäjälle on henkilötietolaissa säädetty velvollisuus ilmoittaa automaattisesta henkilötietojen keruusta.²⁴⁰ Rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuuteen liittyy kiinteästi henkilötietojen käsittelyn ohjausta ja valvontaa koskevat henkilötietolain pykälät. Lain 9 luvussa säädetään henkilötietojen käsittelyn valvonnasta sekä tarkemmin niin sanotusta tietosuojaviranomaisesta. Hallituksen esityksessä eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi yksityiskohtaisessa perusteissa todetaan, että voimassa olevan Eu:n tietosuojadirektiivin 28 artikla mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, että jäsenvaltioiden tietosuojadirektiivin mukaisesti toteuttamien toimenpiteiden soveltamista sen alueella valvoo yksi tai useampi julkinen viranomainen.²⁴¹ Suomessa tietosuojaa valvovat viranomaiset ovat henkilötietolain 38 § mukaisesti tietosuojavaltuutettu sekä tietosuojalaitakunta. Tietosuojavaltuutetun sekä tietosuojalautakunnan tehtävistä säädetään yksityiskohtaisemmin laissa tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta (389/1994).

<p>Tietosuojavaltuutetun tehtävät henkilötietolain 38 §:n ja Lain tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 5 §:n mukaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Antaa ohjausta ja neuvontaa sekä tekee yhteistyötä sidosryhmien kanssa • Tekee ratkaisuja • Ohjaa käytännesääntöjen laadintaa • Valvoo ja tekee tarkastuksia • On kuultavana ja antaa lausuntoja viranomaisille, syyttäjälle ja tuomioistuimille • Tiedottaa • Toimii kansainvälisessä yhteistyössä 	<p>Tietosuojalautakunnan tehtävät henkilötietolain 38 §:n ja Lain tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 2 §:n mukaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tärkein päätösvaltaa henkilötietoasioissa käyttävä elin • Lupa-asioiden ja määräysten antaminen • Tietosuojavaltuutetun lautakunnan käsiteltäviksi siirtämistä asioista päättäminen • Seurata henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita
---	---

Kuva 5 Tietosuojavaltuutetun ja Tietosuojalautakunnan tehtävät

Henkilötietolain 36 §:ssä säädetään siitä, että rekisterinpitäjän on ilmoitettava henkilötietojen automaattisesta käsittelystä tietosuojavaltuutetulle lähettämällä tälle rekisteriseloste. Vaatimuksella rekisteriselosteesta lainsäätäjä on luonut formaalin tietosisällöltään yhtenevän ilmoitusmenettelyn. Lisäksi rekisterinpitäjän on pykälän mukaan ilmoitettava tietosuojavaltuutetulle henkilötietojen siirrosta Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueen tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle, jos tietoja siirrettäessä kohdemaassa voidaan taata tietosuojan riittävä taso henkilötietolain 22 § mukaisesti. Rekisterinpitäjän on ilmoitettava henkilötietojen siirrosta, jos siirto tehdään rekisteristä, josta yleinen tai erityisin perustein tapahtuva tiedonsaanti on nimenomaisesti säädetty henkilötietolain 23 §:n 6 kohdassa sekä rekisterinpitäjän

²⁴⁰ Voutilainen 2012, 315.

²⁴¹ HE 98/1998, 70.

antaessa sopimuslausekkein tai muulla tavoin riittävät takeet henkilöiden yksityisyyden ja oikeuksien suojasta henkilötietolain 23 §:n 7 kohdassa. Myös niissä tilanteissa, joissa rekisterinpitäjä ottaa käyttöön 31 § tarkoitetun automatisoidun päätöksentekojärjestelmän, on tehtävä ilmoitus.

Rekisterinpitäjän ilmoituksen valvontaviranomaiselle on henkilötietolain 37 § mukaan tehtävä riittävän ajoissa, kuitenkin viimeistään 30 päivää ennen henkilörekisteriin tallettaviksi aiotujen henkilötietojen keräämistä ja tallettamista tai muuhun ilmoitusvelvollisuuden aiheuttavaan toimenpiteeseen ryhtymistä. Koko ilmoitusmenettelyn tavoitteena on pääsääntöisesti mahdollistaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden tosiasiallinen valvonta.²⁴² Turhan ja byrokratiaa kasvattavan ilmoitusmenettelyn välttämiseksi rekisterinpitäjien ei ole tarvetta tehdä ilmoitusmenettelyä sen kaltaisista tiedoista, joiden ei oleteta loukkaavan rekisteröidyn oikeuksia tai vapauksia.²⁴³ Henkilötietolailla tavoiteltavana toimintamallina on, että rekisterinpitäjä ottaa aktiivisen vastuun ja pyrkii huomioimaan yksityisyyden suojan ja rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi tarvittavat menettelyt.

Tietosuojaa-asetusehdotus asettaa rekisterinpitäjälle veloitteita ilmoittaa ja asioida valvontaviranomaisen kanssa useassa eri yhteydessä. Voimassa olevan Suomen kansallisen lainsäädännön mukaisella tavalla tietosuojaa-asetusehdotuksen myötä tietosuojaviranomaisena Suomessa säilyisivät tietosuojavaltuutettu sekä tietosuojalautakunta.

Asetusehdotuksen 34 artiklassa asetetaan rekisterinpitäjälle velvoite ennakkohyväksynnästä ja ennakkokuulemisesta. Artiklan mukaan rekisterinpitäjän (tai henkilötietojen käsittelijän) on saatava valvovalta viranomaiselta ennen henkilötietojen käsittelyä ennakkohyväksyntä sen varmistamiseksi, että suunniteltu käsittely on asetusehdotuksessa säädetyn mukaista. Rekisterinpitäjän asiointi painottuu näin nykyistä enemmän henkilötietojen käsittelyn suunnitteluvaiheeseen. Ennakkohyväksyntää edellytetään henkilötietojen käsittelyn riskien lieventämiseksi erityisesti silloin, kun tietoja ollaan siirtämässä kolmansiin maihin.²⁴⁴

Rekisterinpitäjän on tietosuojaa-asetusehdotuksen 34 §:n mukaan kuultava valvovaa viranomaista ennen henkilötietojen käsittelyn aloittamista silloin, kun asetusehdotuksen mukaisesti rekisterinpitäjän toteuttama tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi henkilötietojen käsittelyyn liittyviä huomattavia riskejä tai jos valvontaviranomainen katsoo tarpeelliseksi suorittaa ennakkokuulemisen tilanteissa, joissa valvontaviranomaisen on laadittava ja julkaistava

²⁴² Pitkänen - Tiilikka - Warna 2013, 235.

²⁴³ HE 96/1998, Yksityiskohtaiset perustelut.

²⁴⁴ KOM(2012), 11, final, 65 - 66.

luettelo käsittelytoimista.²⁴⁵ Ennakkokuulemisen yhteydessä valvontaviranomainen voi kieltää henkilötietojen käsittelyn²⁴⁶ tai edellyttää rekisterinpitäjää tekemään toimenpiteitä puutteiden korjaamiseksi. Edellä mainittujen lisäksi tietosuojaa-asetusehdotus velvoittaa rekisterinpitäjää toimittamaan valvontaviranomaiselle asetusehdotuksen 33 artiklassa säädetyn vaikutusten arvioinnin tulokset sekä valvontaviranomaisen pyytäessä muut tarpeelliset tiedot.²⁴⁷ Näiden toimitettujen tietojen osalta valvontaviranomainen kykenee arvioimaan, ovatko käsittelytoimet asetusehdotuksen mukaisia.

Tietosuojaa-asetusehdotuksen 34 artiklassa säädetyn lisäksi asetuksessa säädetään nykyistä yksityiskohtaisemmin rekisterinpitäjää velvoittamista toimintamalleista, jotka liittyvät tietoturvaloukkauksista ilmoittamiseen valvontaviranomaiselle. Asetusehdotuksen 31 artiklassa edellytetään, että rekisterinpitäjän on ilmoitettava valvontaviranomaiselle tapahtuneesta henkilötietojen tietoturvaloukkauksesta ilman aiheetonta viivytystä. Rekisterinpitäjän on tehtävä tämä ilmoitus mahdollisuuksiensa mukaan 24 tunnin kuluessa loukkauksen ilmitulosta. Yhtä lailla henkilötietojen käsittelijää veloitetaan ilmoittamaan havaitusta loukkauksesta rekisterinpitäjälle heti, jotta rekisterinpitäjä voi toimia oman veloitteesta mukaisesti.²⁴⁸

Henkilötietojen tietoturvaloukkauksesta ilmoittaminen valvontaviranomaiselle tietosuojaa-asetusehdotuksen 31 artiklan mukaan

- Kuvattava henkilötietojen tietoturvaloukkaus, mukaan lukien kyseessä olevien rekisteröityjen ryhmät ja lukumäärät sekä tietueiden ryhmät ja lukumäärät
- Ilmoitettava tietosuojavastaavan henkilöllisyys ja yhteystiedot tai muu yhteyspiste, josta voi saada lisätietoa
- Suositeltava toimenpiteitä, joilla lievennetään henkilötietojen tietoturvaloukkauksen mahdollisia haittavaikutuksia
- Kuvattava henkilötietojen tietoturvaloukkauksen seurauksia
- Kuvattava toimenpiteet, joita rekisterinpitäjä on ehdottanut tai jotka se on toteuttanut henkilötietojen tietoturvaloukkauksen johdosta

Kuva 6 Rekisterinpitäjän ilmoitus tietoturvaloukkauksissa

Edellä mainittujen lisäksi rekisterinpitäjän tulee asetusehdotuksen 31 artiklan mukaisesti²⁴⁹ dokumentoida kaikki tietoturvaloukkaukset sekä niihin liittyvät korjaavat toimet. Rekisterinpitäjän on tehtävä kuvaukset siinä tarkkuudessa, että valvovalla viranomaisella on tosiasiallinen mahdollisuus arvioita, onko asetusehdotuksen 31 artiklaa noudatettu.

²⁴⁵ KOM(2012), 11, final, 65 - 66.

²⁴⁶ Ks. Tarkemmin KOM (2012), 11, final, 34 artikla, 3, jos valvontaviranomainen katsoo, että suunniteltu käsittely ei ole tämän asetuksen mukaista, etenkin jos riskejä ei ole yksilöity tai lievennetty riittävästi, sen on kiellettävä suunniteltu käsittely ja esitettävä tarvittavat ehdotukset havaittujen puutteiden korjaamiseksi.

²⁴⁷ KOM(2012), 11, final, 66.

²⁴⁸ KOM(2012), 11, final, 62 - 63.

²⁴⁹ Ks. Tarkemmin KOM (2012), 11, final, 31 artikla, 4.

Rekisterinpitäjän velvollisuuksista ilmoittaa tietosuojaviranomaiselle henkilötietojen käsittelystä säädetään voimassa olevassa henkilötietolaissa. Ilmoitusvelvollisuus on kuitenkin rajattu vastaamaan pääasiallisesti automaattisen henkilötietojen käsittelyn toteuttamista. EU:n tietosuoja-asetusehdotuksessa rekisterinpitäjän ilmoitusvelvoitteita voidaan pitää nykytilannetta huomattavasti laajempina. Asetusehdotuksen 34 artiklassa säädetty rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän velvoite asioida valvontaviranomaisen kanssa ja hankkia valvontaviranomaiselta ennen henkilötietojen käsittelyä ennakkohyväksyntä, sisältää monin tavoin henkilötietolain mukaisia elementtejä.

Sen sijaan asetusehdotuksen 31 artikla, jossa rekisterinpitäjälle asetetaan velvoitteita ilmoittaa valvontaviranomaiselle henkilötietojen tietoturvaloukkauksista, on voimassaolevaan lainsäädäntöön verraten poikkeava. Tämän kaltainen velvoite ei ole yhtä yksiselitteisesti sisällynyt henkilötietolakiin ja kokonaisuudessaan velvoite tuo rekisterinpitäjälle erityisen selvitysovelvoitteen henkilötietojärjestelmissään tapahtuvista väärinkäytöksistä. Ilmoitusvelvollisuus koskee rekisterinpitäjää vähäistä suurempien tietoturvaloukkausten tapahtuessa.²⁵⁰ Rekisterinpitäjän on kyettävä valvomaan henkilörekisteriensä loukkauksia aktiivisesti ja viiveettä, sillä asetusehdotus asettaa rekisterinpitäjälle 24 tunnin ajallisen vaateen.²⁵¹

Asetusehdotuksen 34 artiklan ennakkohyväksyntää ja ennakkokuulemista koskevan velvoitteen osalta huomionarvoista rekisterinpitäjän kannalta on se, että yhteydenpito valvontaviranomaisen kanssa lisääntyy ja muuttuu nykyistä ennakoivammaksi. Yhteydenpito ja ennakoarviointi painottuvat erityisesti suuren henkilötietoriskin omaavien henkilörekisterin pidon osalta.

8 Tietojen tarkastaminen, korjaaminen ja poistaminen rekisterinpitäjän kannalta

Henkilörekisterin muodostaminen ja ylläpitäminen perustuu avoimuuteen, joka mahdollistaa rekisteröityjen oikeuden valvoa omien tietojensa käsittelyä.²⁵² Avoimuutta ja toiminnassa toteuttavaa julkisuutta edellytetään korotetusti kunnallishallinnon organisaatioilta. Avoimuuteen henkilötietojen käsittelystä liittyvät vahvasti myös rekisteröidyn oikeudet, joita rekisterinpitäjän on huomioitava. Rekisterinpitäjän kannalta on tunnistettava se erityispiirre avoimuudesta, että tarkastusoikeutta rekisteröidyn omiin tietoihin ei juurikaan ole rajattu. Rekisterinpitäjän on siis mahdollistettava tietojen tarkastaminen lähes kaikissa tapauksissa rekisteröidyn tätä pyytäessä. Kunnallishallinnon toimijan osalta lain viranomaisen toiminnan julkisuudesta edellyttämän avoimuuden lisäksi myös muiden kuin rekisteröityjen on mahdollista saada tietoja tarkasteltavakseen, ellei pyydettävä tieto ole salassa pidettäväksi määritelty.

²⁵⁰ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2015, EU:n tietosuojauudistus.

²⁵¹ KOM(2012), 11, final, 62.

²⁵² Voutilainen 2012, 257.

Rekisterinpitäjän on järjestettävä tarkastusmahdollisuus myös arkaluonteisiin tietoihin silloin, kun rekisteröity haluaa tarkastaa omia henkilötietojaan. Tässä luvussa käsitellään henkilötietojen tarkastamista, korjaamista ja poistamista henkilötietolain sekä EU:n tietosuoja-asetuksen asettamien rekisterinpitäjän velvoitteiden osalta.

8.1 Tarkastusoikeus

Tarkastusoikeus henkilötietojen käsittelyn liittyen sisältyy ensisijaisesti rekisteröidyn oikeuksiin. Rekisteröidyn tarkastusoikeuden myötä syntyy rekisterinpitäjälle kuitenkin merkittäviä velvoitteita, jotka vaikuttavat koko henkilötietojen käsittelyn suunnitteluun. Henkilötietolain 26 §:n mukaan rekisterinpitäjän on salassapitosäännösten estämättä annettava rekisteröidylle mahdollisuus selvittää, mitä häntä koskevia tietoja henkilörekisteriin on talletettu tai ettei rekisterissä ole häntä koskevia tietoja. Tässä yhteydessä rekisterinpitäjän on lisäksi ilmoitettava rekisteröidylle rekisterin säännönmukaiset tietolähteet sekä se, mihin rekisterin tietoja käytetään tai säännönmukaisesti luovutetaan. Oikeus omien tietojen tarkastamiseen on laaja. Henkilötietolain 28 §:ssä tarkennetaan tapaa, jolla tarkastuspyyntö rekisterinpitäjälle ilmoitetaan. Asianmukaisen ilmoituksen saatuaan rekisterinpitäjän on ilman aiheetonta viivytystä varattava rekisteröidylle tilaisuus tutustua 26 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin tai annettava tiedot pyydettyä kirjallisesti. Rekisterinpitäjää velvoittaa tietojen antamisen yhteydessä vaatimus selkeästä ilmaisutavasta, joka liittyy myös muihin rekisterinpitäjän informointivelvoitteisiin. Yhtä lailla kunnallishallinnon rekisterinpitäjän toimintaan liittyy hyvän hallinnon asettava hallintolain 9 §:n mukainen selkeän kielen vaatimus, joten tiedot rekisteröidylle on annettava ymmärrettävässä muodossa. Henkilötietolain 28 §:n mukaan niissä tilanteissa, joissa rekisterinpitäjä päättää kieltäytyä tietojen antamisesta, on rekisterinpitäjän annettava siitä kirjallinen todistus rekisteröidylle. Tällä menettelyllä halutaan edesauttaa rekisteröidyn oikeuksien käyttämisen mahdollisuutta. Tietynlainen rekisteröidyn avustamisvelvollisuus korostuu erityisesti kunnallishallinnon rekisterinpitäjällä, sillä hallintolain 8 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan asian hoitamiseen liittyvää neuvontaa. Lisäksi kunnallishallinnon rekisterinpitäjän on tarvittaessa ohjattava asiakkaansa toimivaltaisen viranomaisen palveluihin hallintolain 8 §:n perusteella. Käytännössä tämä voi tarkoittaa rekisteröidyn ohjaamista henkilötietojen käsittelyä valvovan viranomaisen palveluihin tilanteissa, joissa rekisterinpitäjä kieltäytyy tietojen luovuttamisesta.

Tietosuoja-asetusehdotuksessa henkilötietolain 26 § mukainen rekisteröidyn tarkastusoikeus on sisällytetty useamman eri artiklan alle. Tietosuoja-asetusehdotuksen 15 artiklassa, jossa käsitellään rekisteröidyn tiedonsaantioikeutta, todetaan, että rekisteröidyllä on oikeus saada

pyynnöstä rekisterinpitäjältä milloin tahansa vahvistus siitä, käsitelläänkö häntä koskevia tietoja vai ei.²⁵³ Artiklan sisältö vastaa henkilötietolain 26 §:n perusajatusta. Tietosuoja-asetusehdotuksen 15 artiklan 1 kohdan g alakohdassa todetaan, että rekisterinpitäjän on annettava rekisteröidylle tieto siitä, mitä henkilötietoja rekisteröidystä käsitellään. Vastaavuus voimassa olevan henkilötietolain kanssa voidaan todeta olevan saman sisältöinen.

8.2 Tietojen korjaaminen ja poistaminen

Rekisterinpitäjällä on velvollisuus korjata käsittelemiään henkilötietoja. Tällä edesautetaan henkilötietojen oikeellisuutta ja ajantasaisuutta. Myös tämä on osa rekisteröidyn oikeuksia, mutta edellyttää rekisterinpitäjältä aktiivisia toimia sekä huolellisuutta. Voimassa olevan henkilötietolain 29 §:ssä säädetään rekisterinpitäjän velvollisuudesta korjata henkilörekisterissä oleva virheellinen tieto ja velvollisuudesta estää tällaisen tiedon leviäminen.²⁵⁴ Mainitun pykälän mukaan rekisterinpitäjän on ilman aiheetonta viivytystä oma-aloitteisesti tai rekisteröidyn vaatimuksesta oikaistava, poistettava tai täydennettävä rekisterissä oleva, käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto. Vaikka kyseessä on myös rekisteröidyn oikeus tietojen korjaamiseen, henkilötietolaki edellyttää rekisterinpitäjältä oma-aloitteisuutta ja ennakkoivaa toimintaa. Rekisterinpitäjän oma-aloitteisuus liittyy myös siihen, että rekisterinpitäjän on estettävä virheellisen tiedon leviäminen, jos tieto voi vaarantaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai hänen oikeuksiaan. Rekisterinpitäjä tekee arvion rekisteröidyn tietojen korjauspyynnöstä sen perusteella, mihin henkilötietoja on tarkoitettu käytettäväksi.²⁵⁵

Henkilötietolain 29 §:n perusteella rekisterinpitäjälle kuuluu velvollisuus huolehtia siitä, että rekisterinpitäjän toiselle osapuolelle luovutetut henkilötiedot ovat yhtä lailla ajantasaisia ja oikeita. Kyseinen velvoite voi monelta osin olla haasteellinen toteutettavaksi. Tässä onnistuakseen rekisterinpitäjän on syytä huolehtia henkilötietojen luovuttamisen etukäteissuunnittelusta mahdollisimman hyvin. Tämä mahdollistaa myös tietojen korjaamisen helpommin. Rekisterinpitäjän on tietojen korjaamisen yhteydessä huomioitava velvoite ja ilmoitettava tiedon korjaamisesta myös niille tahoille, joille rekisterinpitäjä on luovuttanut tai jolta rekisterinpitäjä on saanut virheellisen henkilötiedon. Rekisterinpitäjän velvollisuuteen liittyy kuitenkin kohtuuttomuusarviointi.

²⁵³ KOM(2012), 11, final, 52.

²⁵⁴ HE 96/1999, Yksityiskohtaiset perustelut.

²⁵⁵ Pitkänen - Tiilikka - Warna 2013, 208.

Tietosuoja-asetusehdotuksessa tietojen poistamisesta sekä siihen kiinteästi liittyvistä velvoitteista on säädetty 13, 16 sekä 17 artiklassa. Asetusehdotuksen 16 artiklassa säädetään henkilötietolain sisällön tapaan rekisteröidyn oikeudesta vaatia, että rekisterinpitäjä oikaisee rekisteröityä koskevat virheelliset henkilötiedot. Rekisteröidyllä on oikeus saada puutteelliset henkilötiedot täydennettyä, erityisesti oikaisun avulla.²⁵⁶ Tämä tarkoittaa rekisterinpitäjän näkökulmasta sitä, että oikaisupyyntö on pyrittävä toteuttamaan ilman erityistä kieltäytymissyitä. Tietojen vastaanottajien oikeuksia käsittelevä 13 artikla toteaa, että rekisterinpitäjän on ilmoitettava kaikenlaisista 16 ja 17 artiklan mukaisesti tehdyistä oikaisuista tai poistoista jokaiselle vastaanottajalle, joille tietoja on luovutettu ellei tämä osoittaudu mahdottomaksi tai vaadi kohtuutonta vaivaa.²⁵⁷ Sisältö on siis henkilötietolain säädösten kanssa lähes vastaava.

Tietosuoja-asetusehdotukseen sisältyy henkilötietolaista poiketen uudenlainen rekisteröidylle osoitettu oikeus, joka on erityisen merkittävä myös rekisterinpitäjän velvoitteiden kannalta. Asetusehdotuksen 17 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta tulla unohdetuksi ja poistaa omat tiedot. Artiklassa täsmennetään EU:n tietosuojadirektiivin 95/46/EY 12 artiklan b alakohdassa säädettyä oikeutta tietojen poistamiseen, josta on voimassa olevassa lainsäädännössä säädetty henkilötietolaissa. Rekisterinpitäjällä on tietosuoja-asetusehdotuksen 17 artiklan mukaan velvoite rekisteröidyn pyynnöstä poistaa rekisteröityä koskevat henkilötiedot ja pidättäytyä näiden tietojen edelleen luovuttamisesta. Erityisesti velvoite koskee henkilötietoja, jotka rekisteröidystä on kerätty lapsena.²⁵⁸

Asetusehdotuksen mukaiseen tietojen poistamisveloitteeseen liittyy kuitenkin rajoitteita. Rekisterinpitäjän on poistettava tiedot, jos tietoja ei enää tarvita niiden tarkoitusten toteuttamista varten, rekisteröity peruuttaa suostumuksen, johon käsittely on perustunut 6 artiklan 1 kohdan a alakohdassa²⁵⁹ säädetyn rekisteröidyn antaman suostumuksen perusteella. Lisäksi henkilötiedot on poistettava, jos suostumuksen kohteena ollut säilytysaika on päättynyt eikä tietojenkäsittelyyn ole muuta laillista perustetta.

Asetusehdotuksen 17 artiklassa henkilötietojen poistamiseen liittyy myös rekisteröidyn oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Tästä säädetään tarkemmin tietosuoja-asetusehdotuksen 19 artiklassa. Lähtökohtaisesti tämä tarkoittaa sitä, että rekisterinpitäjä ei saa enää käsitellä henkilötietoja, jos rekisteröidyn henkilötietojen käsittelyn vastustus hyväksytään.²⁶⁰ Rekisterinpitäjän on tässä yhteydessä kyettävä todistamaan, että oikeus henkilötietojen käsittelyyn

²⁵⁶ KOM(2012), 11, final, 53.

²⁵⁷ KOM(2012), 11, final, 50.

²⁵⁸ KOM(2012), 11, final, 53 - 54.

²⁵⁹ Ks. Tarkemmin KOM (2012), 11, final, 6 artikla, 1, a, rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa erityistarkoitusta varten.

²⁶⁰ KOM(2012), 11, final, 55.

on vastustuksesta huolimatta olemassa. Todistustaakka on täsmennetty koskemaan nimenomaan rekisterinpitäjää.²⁶¹ Edellä mainittujen lisäksi rekisterinpitäjän on luonnollisesti poistettava tiedot myös tilanteissa, joissa tietojenkäsittelylle ei muista syistä ole tämän tietosuojasetusehdotuksen mukaista perustetta.

Tietojen poistaminen edellyttää rekisterinpitäjältä erityistä huomiointia niiden tietojen osalta, joita rekisterinpitäjä on toiminnassaan julkistanut. Tietosuojasetuksen 17 artiklan 2 kohta edellyttää rekisterinpitäjää tekemään kaikki sellaiset toimenpiteet, joilla toteutetaan poistettaviksi päätettyjen tietojen aiemmasta julkistamisesta johtuvat vaikutukset.²⁶² Tämä tehtävä voi olla monelta osin vaikeasti toteutettavissa, joten velvoite voidaan toteuttaa kohdullisuuden rajoissa. Poistettavien henkilötietojen julkistamisesta johtuvat toimenpiteet velvoittavat rekisterinpitäjää toteuttamaan myös sellaiset tekniset toimenpiteet, joilla vaikutuksia vähennetään. Lisäksi rekisterinpitäjän on mahdollisuuksiensa mukaan ilmoitettava tietojen poistamisesta myös niin sanotuille kolmansille tietoja käsitteleville osapuolille. Erityisen huomionarvoista on, että tietosuojasetusehdotuksen mukaan varsinainen rekisterinpitäjä on vastuussa myös niiden julkistettujen tietojen osalta, joita kolmannet osapuolet ovat julkistaneet.

Tietosuojasetusehdotuksen perusteella rekisterinpitäjän on poistettava henkilötiedot viipymättä, ellei niiden säilyttäminen ole tarpeellista asetusehdotuksen tai muun lain kannalta.²⁶³ Joiltakin osin henkilötietojen poistaminen ei ole aina välttämätön toimenpide, jolloin tietojen poistamisen sijasta rekisterinpitäjän on rajoitettava niiden käsittelyä. Tätä rajoitusvelvoitetta koskien tietosuojasetusehdotuksessa on säädetty 17 artiklan 4 kohdassa tarkemmat edellytykset, jolloin rekisterinpitäjä voi näin toimia. Henkilötietojen käytön rajoitusvelvoitteesta rekisterinpitäjän on kuitenkin ilmoitettava rekisteröidylle, ennen kuin käsittelyä koskeva rajoitus poistetaan ja henkilötietoja ryhdytään jälleen käsittelemään.²⁶⁴ Asetusehdotus tarkoittaa lisäksi rekisterinpitäjän velvollisuutta järjestää sen kaltaiset menettelytavat ja mekanismit, joilla se kykenee tosiasiallisesti huolehtimaan henkilötietojen poistamisesta tai säilyttämisestä johtuvia asetettuja määräaikoja.²⁶⁵

²⁶¹ KOM (2012) 11, final, 3.4.3.4.

²⁶² KOM(2012), 11, final, 53.

²⁶³ KOM (2012) 11, final, 53.

²⁶⁴ KOM(2012), 11, final, 54.

²⁶⁵ KOM (2012) 11, final, 54.

8.3 Käsittelyn kieltö osana rekisterinpitäjän velvoitteita

Henkilötietolain 30 §:ssä säädetään rekisteröidyn oikeudesta kieltää rekisterinpitäjää käsittelemästä häntä itseään koskevia tietoja suoramainontaa, etämyyntiä ja muuta suoramarkkinointia sekä markkina- ja mielipidetutkimusta samoin kuin henkilömatrikkelia ja sukututkimusta varten. Käytännössä tämä takoitetaan rekisterinpitäjän kannalta sitä, että rekisteröidyltä riittää ilmoitus rekisterinpitäjälle velvoitteen täytäntöön saattamiseksi.

Vastaavan sisältöinen velvoite sisältyy tietosuojasetusehdotuksen 19 artiklan 2 kohtaan. Tämän mukaan rekisteröidyllä on oikeus vastustaa suoramarkkinointia varten toteutettavaa henkilötietojen käsittelyä.²⁶⁶ Rekisterinpitäjän osalta on huomioitavaa, että tätä oikeutta rekisterinpitäjän on tarjottava rekisteröidylle nimenomaisesti ja ymmärrettävällä tavalla sekä muusta tiedotuksesta erillään.

9 Henkilötietojen käsittelyn turvaaminen ja tietojen suojaaminen

Rekisterinpitäjälle on säädetty velvoite huolehtia henkilötietojen käsittelyn tietoturvallisuuden toteuttamisesta ja henkilötietojen suojaamisesta. Henkilötietolain 32 §:ssä edellytetään, että rekisterinpitäjällä on velvollisuus toteuttaa kaikki sellaiset toimenpiteet, joita henkilötietojen suojaaminen edellyttää. Tämä velvoite kattaa sekä teknisesti toteutettavat ratkaisut että sellaiset organisatoriset toimet, joilla estetään asiattomien henkilöiden pääsymahdollisuudet tietoihin käsiksi. Edelleen henkilötietolain 32 § tarkoittaa rekisterinpitäjälle asetettua tietojen suojaamisvelvoitetta siten, että asiattomien ei tule päästä tietoihin käsiksi vahingossa eikä laittomasti. Rekisterinpitäjän on mainitun pykälän mukaan suojattava henkilötietoja niiden asiattomalta hävittämiseltä, muuttamiselta, luovuttamiselta, siirtämiseltä tai muulta laittomalta käsittelyltä. Henkilötietolain 32 § edellyttää, että tarvittavien suojaustoimenpiteiden toteuttamisessa rekisterinpitäjän on kyettävä huomioimaan saatavilla olevat menetelmät, suojaamisesta aiheutuvat kustannukset, käsiteltävien tietojen arkaluonteisuus, tietojen määrä ja niiden ikä sekä kokonaisuudessaan suojattavien tietojen merkitys yksityisyyden suojalle. Henkilötietolain säätämisvaiheessa on pyritty huomioimaan tulevaisuuden teknologinen kehitys, jonka vuoksi lakiin ei ole kirjattu yksityiskohtaisesti suojuksessa käytettäviä ratkaisuja.²⁶⁷ Niissä tapauksissa, joissa rekisterinpitäjän lukuun toimii joku muu, on tämän huolehdittava henkilötietojen suojaamisesta ja informoinnista rekisterinpitäjälle. Sellaisen

²⁶⁶ KOM(2012), 11, final, 55.

²⁶⁷ Vanto 2011, 138.

rekisterinpitäjältä ulkopuolisten tietojärjestelmiä ja tietojärjestelmäpalveluja tuottavan toimijan, joka kunnallishallinnon viranomaisen puolesta toteuttaa henkilötietojen käsittelyä, on sitouduttava sopimuksilla noudattamaan rekisterinpitäjän tietoruvallisuuspolitiikkaa.²⁶⁸

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi toodetaan, että rekisterinpitäjän on määriteltävä tietojen käyttöoikeudet ja käsittelyyn oikeuttavat tavat, kuten esimerkiksi tallennus, muuttaminen, haku ja tuhoaminen.²⁶⁹ Salasanajärjestelmän avulla tai vastaavin turvajärjestelyin on varmistettava, että tietoja pääsevät käsittelemään vain ne henkilöt, joilla on siihen oikeus.²⁷⁰ Henkilötietojen suojaamisen velvoite sisältää rekisterinpitäjälle roolin aktiivisesti valvoa ja olla selvillä siitä, kuka rekisteriin pääsee.²⁷¹ Henkilötietojen suojaus on tämän lisäksi toteutettava niin, että luodut menetelmät tai järjestelmät kykenevät osoittamaan laittomien käyttöyritysten tiedot.²⁷² Kunnallishallinnon toimijan on noudatettava henkilötietolain lisäksi asetettuja vaatimuksia hyvästä hallinnosta tiedonhallintatavan toteuttamisessa lain viranomaisen toiminnan julkisuudesta 18 §:n mukaisesti. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjältä edellytetään henkilötietojen suojaamisen järjestämiseen liittyen myös kuntalain (410/2015) 39 §:n mukaisesti toteutettavan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaista hoitamista. Henkilötietojen käsittelyn suojaaminen ja siihen liittyvät menetelmät ovat osa sisäisen valvonnan mekanismeja ja riskienhallintaa.

Osana henkilötietojen käsittelyn turvaamisvelvoitetta rekisterinpitäjän on huolehdittava niiden tietojen hävittämisestä. Henkilötietojen hävittämisvelvoitteesta säädetään henkilötietolain 34 §:ssä. Rekisterinpitäjän on hävitettävä sellainen henkilörekisteri, joka ei ole enää rekisterinpitäjän toiminnan kannalta tarpeellinen.²⁷³ Rekisterinpitäjän on kyettävä tosiasiallisesti varmistamaan, että rekisteri asianmukaisesti hävitetään.²⁷⁴ Hävittämisen suunnittelussa ja toteuttamisessa rekisterinpitäjän on huomioitava kaikki tietojen tallentamisessa käytetyt muodot huomioiden niin paperirekisterit, siirrettävät muistilaitteet, ynnä muut vastaavat sekä laajemmat tietojärjestelmät. Poikkeuksena hävittämisvelvoitteeseen säädetään niistä henkilötiedoista, jotka ovat muulla lailla erikseen säädetty säilytettäväksi. Lisäksi hävittämisvelvoitetta rajoitetaan henkilötietolain 35 §:ssä säädetyllä arkistoitavaksi määriteltävän tiedon osalta. Arkistointivelvoite koskettaa erityisesti kunnallishallinnon toimijaa, jonka arkistointivelvoitteista säädetään tarkemmin arkistolaisissa (831/1994).

²⁶⁸ Voutilainen 2012, 319.

²⁶⁹ HE 96/1998 vp, 66.

²⁷⁰ HE 96/1998, Yksityiskohtaiset perustelut, 32.

²⁷¹ Voutilainen 2012, 318.

²⁷² HE 96/1998 vp, 66.

²⁷³ HE 96/1998 vp, yksityiskohtaiset perustelut, 34.

²⁷⁴ Voutilainen 2012, 320.

Tietosuoja-asetusehdotuksessa rekisterinpitäjän velvollisuudesta huolehtia henkilötietojen suojamisesta säädetään IV luvun 1 jakson rekisterinpitäjää ja henkilötietojen käsittelijää koskevissa yleisissä velvollisuuksissa. Asetusehdotuksen 22 artiklan perusteella rekisterinpitäjän on hyväksyttävä toimintamenetelmät ja toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi ja osoittamiseksi, että henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan tietosuoja-asetusehdotusta.²⁷⁵ Tämä rekisterinpitäjää koskeva velvoite sisältää yleiskannanoton siitä, että rekisterinpitäjän on tosiasiallisesti järjestettävä menettelynsä niin, että henkilötietojen käsittely on säädetyn mukaista. Asetusehdotuksen 22 artiklan 3 kohdassa todetaan erikseen, että rekisterinpitäjän on järjestettävä myös sellaiset mekanismit, joilla henkilötietojen käsittelyn asetuksenmukaisuus voidaan tarkastaa. Asetusehdotuksen kohta mainitsee sekä sisäisten että ulkoisten tarkastajien käytön mahdollisuuden tilanteesta riippuen.²⁷⁶ Kunnallishallinnon toimijan kannalta tämän kaltaisesta riippumattoman sisäisen tarkastuksen järjestämisestä on säädetty myös kuntalaissa.

Rekisterinpitäjän on tietosuoja-asetusehdotuksen 23 artiklan mukaan huolehdittava sisäänrakennetun ja oletusarvoisen tietosuojan periaatteista. Mainitun artiklan 1 kohdassa asetetaan vaatimukseksi, että rekisterinpitäjän on toteutettava asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet ja menettelyt uusien tekniikka ja toteuttamiskustannukset huomioon ottaen siten, että käsittely vastaa tämän asetuksen vaatimuksia ja takaa rekisteröidyn oikeuksien suojelun. Edellä mainitut on huomioitava sekä henkilötietojen käsittelyä suunniteltaessa että toteuttavan käsittelyn yhteydessä. Tietosuoja-asetusehdotuksen mukaan Euroopan unionin Komissiolla on mahdollisuus asettaa tekniset standardit suojaustoimille.²⁷⁷

Rekisterinpitäjää velvoittavat myös toimet, joilla pyritään varmistamaan käsiteltävien henkilötietojen laajuus suhteessa käsittelyn tarpeeseen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että henkilötietojen käsittelyssä ei tule päästä käsittelemään enempää tietoja kuin tarkoituksen vuoksi on tarpeellista. Sama koskee myös henkilötietojen keräämistä. Rekisterinpitäjän on huomioitava, että henkilötietoihin pääsyä on hallittava erityisesti rajoittamalla määrällisesti tietoihin käsiksi pääseviä henkilöitä. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän kannalta on huomattava se tosiasia, että tietosuoja-asetuksen velvoitteet henkilötietojen käsittelystä ja viranomaisen toiminnan julkisuutta säätelevien lakien velvoitteet ovat oikeassa painoarvossa.

Henkilötietojen käsittelyn jakautuminen usealle toimijalle edellyttää rekisterinpitäjältä tietojen suojaamisen toteuttamisesta sopimista muun toimijan kanssa. Asetusehdotuksen 24 artiklan perusteella rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava asianmukaiset

²⁷⁵ KOM(2012), 11, final, 57 - 58.

²⁷⁶ KOM(2012), 11, final, 58.

²⁷⁷ KOM(2012), 11, final, 58.

tekniset ja organisatoriset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että henkilötietojen käsittely ja suojattavien henkilötietojen luonteeseen liittyvät riskit määrittelevät tietojen suojaustason. Lisäksi rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava riskinarvioinnin pohjalta toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi vahingossa tapahtuvalta tai laittomalta tuhoamiselta tai vahingossa tapahtuvalta häviämiseltä sekä lainvastaisen käsittelyn ja erityisesti luvattoman luovuttamisen, levittämisen tai tiedonsaannin taikka henkilötietojen muuttamisen estämiseksi.²⁷⁸

Rekisterinpitäjän velvollisuudesta huolehtia henkilötietojen käsittelyn tietoturvallisuudesta on säädetty sekä voimassa olevassa henkilötietolaissa että tietosuoja-asetusehdotuksessa monelta osin samansisältöisesti. Rekisterinpitäjällä on velvoite varmistaa, ettei henkilötietoihin ole pääsyä asiattomilta ja huolehdittava siihen tarvittavat teknologiset, hallinnolliset ja organisatoriset toimet. Veloitteet koskevat rekisterinpitäjän tietojärjestelmien ja sähköisten henkilötietojen lisäksi myös sitä, että rekisterinpitäjä pystyy huolehtimaan myös paperisten tietojenkäsittelyn turvallisuudesta.

Henkilötietolain ja EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen eroavaisuutena voidaan todeta, että henkilötietolain 32 § edellyttää teknisen tietoturvallisuuden toteuttamisessa rekisterinpitäjää huolehtimaan tarvittavista toimenpiteistä. Asetusehdotuksen 30 artiklan sanamuoto on tästä poikkeava ja velvoittaa rekisterinpitäjää huolehtimaan tietoturvallisuudesta käyttäen uusinta tekniikkaa. Asetusehdotukseen valittu sanamuoto voi olla osin harhaanjohtava. Sanamuodon valinnalla tavoitellaan tilaa, jossa rekisterinpitäjän on seurattava tietoteknistä kehitystä ja pidettävä tietoturvallisuusratkaisunsa ajantasaisena.

Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän kannalta on huomattava se tosiasia, että tietosuoja-asetuksen veloitteet henkilötietojen käsittelystä ja viranomaisen toiminnan julkisuutta säätelevien lakien veloitteet ovat oikeassa painoarvossa. Kunnallishallinnon viranomaisen toteuttaessaan hallintomenettelyään sähköisesti, on huomioitava sähköistä asiointia viranomaistoiminnassa koskevan lain 6 §:n vaatimus huolehtia siitä, että sen sähköiset tiedonsiirtomenetelmät ovat toimintakunnossa ja mahdollisuuksien mukaan käytettävissä muulloinkin kuin viraston aukioloaikana. Toimintakuntoisuus voidaan laajasti ymmärtää myös tietojenkäsittelyn lainmukaisuuden ja tietoturvallisuuden varmistamisena.

²⁷⁸ KOM(2012), 11, final, 58.

9.1 Henkilötietojen siirtäminen toiseen maahan

Henkilötietolain säätämisen taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston tietosuojadirektiivi. Tietosuojadirektiivin tarkoituksena on ollut turvata yksilön perusoikeudet ja -vapaudet tietojenkäsittelyssä sekä lainsäädäntöä harmonisoimalla pyrkiä turvaamaan henkilötietojen vapaa liikkuvuus Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä.²⁷⁹ Tällä on tavoiteltu sitä, että henkilötietojen vapaa liikkuvuus olisi mahdollista jäsenmaiden välillä ilman, että sitä rajoittavat lainsäädännölliset esteet.²⁸⁰

Henkilötietolain 22 §:ssä säädetään henkilötietojen siirrosta Euroopan unionin ulkopuolelle. Mainitun lain 22 §:n 1 momentin mukaan henkilötietoja voidaan siirtää Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueen tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle ainoastaan, jos kyseisessä maassa taataan tietosuojan riittävä taso. Tämän pykälän osalta pyritään nimenomaan siihen, että tietosuoja ei myöskään saa estää henkilötietojen siirtoa sellaisiin kolmansiin maihin, jotka voivat turvata tietosuojan ja henkilötietojen käsittelyn riittävän tason.²⁸¹ Henkilötietolain 22 §:n 2 momentti ohjaa rekisterinpitäjää määrittelemään, että tietosuojan tason riittävyttä on arvioitava ottaen huomioon tietojen luonne, suunnitellun käsittelyn tarkoitus ja kestoaika, alkuperämaa ja lopullinen kohde, asianomaisessa maassa voimassa olevat yleiset ja alakohtaiset oikeussäännöt sekä käytäntösäännöt ja noudatettavat turvatoimet.

Henkilötietolain 22 §:n muotoilu asettaa rekisterinpitäjälle mahdollisuuden arvioida tietosuojan tason riittävydestä siinä maassa, jonne tietoja siirretään.²⁸² Henkilötietolain 36 § kuitenkin edellyttää rekisterinpitäjää ilmoittamaan henkilötietojen siirrosta Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueen tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle, jos tietoja siirretään 22 §:n yleisten perusteiden mukaisesti tai 23 §:n 6 tai 7 kohdassa tarkoitettuun perusteeseen eikä siirrosta ole laissa säädetty. Henkilötietolain 23 §:n 6 ja 7 kohtien perusteet sisältävät siirrot, jotka tehdään rekisteristä, josta yleinen tai erityisin perustein tapahtuva tiedonsaanti on nimenomaisesti säädetty tai rekisterinpitäjä antaa sopimuslausekkein tai muulla tavoin riittävät takeet henkilöiden yksityisyyden ja oikeuksien suojasta eikä komissio ole todennut takeita riittämättömiksi.

Henkilötietolain 22 a §:n mukaan henkilötietoja voidaan siirtää Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueen tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle siltä osin kuin Euroopan komissio on toden-

²⁷⁹ HE 96/1998 vp, Esityksen pääasiallinen sisältö.

²⁸⁰ Voutilainen 2012, 321.

²⁸¹ HE 96/1998 vp, Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset. Henkilötietojen siirto EU:n ulkopuolelle.

²⁸² Vanto 2011, 85.

nut kyseisessä maassa taattavan tietosuojan riittävän tason. Tämän lisäksi EU:n ja Yhdysvaltojen välillä on ollut Euroopan komission päätös niin kutsutusta Safe Harbor - sopimuksesta.²⁸³ Sopimuksen mukaisen menettelyn taustalla on ollut pyrkimykset helpottaa EU:n ja Yhdysvaltojen välisen toiminnan sujuvuutta henkilötietojen käsittelyn osalta. Euroopan unionin tuomioistuin on kuitenkin päättänyt, että Safe Harbor - sopimus on pätemätön.²⁸⁴ Tämä päätös tulee tiettävästi vaikeuttamaan huomattavasti EU:n ja Yhdysvaltain välistä toimintaa henkilötietojen siirtoon liittyvissä asioissa.

EU:n tietosuoja-asetusehdotus sisältää henkilötietojen siirtoa kolmansiin maihin tai kansainvälisille järjestöille ohjaavaa säädäntöä erityisesti asetusehdotuksen V luvussa. Asetusehdotuksen 40 artikla sisältää siirtoja koskevan yleisen periaatteen, jonka mukaan henkilötietojen siirtäminen tai käsittely, joka kohdistuu kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle, voidaan toteuttaa vain, jos rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä noudattavat V luvussa vahvistettuja edellytyksiä.²⁸⁵

Asetusehdotuksen 41 artiklan tarkoittaa menettelyitä, joita kolmansiin maihin tai kansainvälisille järjestöille siirtäminen tai henkilötietojen käsittely rekisterinpitäjältä edellyttää. Mainitun artiklan 1 kohdan mukaan siirto voidaan toteuttaa, jos Euroopan komissio on päättänyt, että maa tai alue, johon tietoa ollaan siirtämässä, tai tietojenkäsittelyn sektori tai kyseinen kansainvälinen järjestö voi taata riittävän tietosuojan tason.²⁸⁶ Euroopan komission päätöksen mukaiselle siirrolle ei rekisterinpitäjä tarvitse erillistä lupaa. Komissio julkaisee Euroopan unionin virallisessa lehdessä luettelon niistä kolmansista maista, kolmannen maan alueista ja tietojenkäsittelyn sektoreista sekä kansainvälisistä järjestöistä, joiden osalta se on päättänyt, että tietosuojan taso on tai ei ole riittävä.²⁸⁷ Sellaisia siirtokohteita koskien, joista komissio ei ole tehnyt päätöstä 41 artiklan mukaisesti, voi rekisterinpitäjä kuitenkin siirtää henkilötietoja 42 artiklan 1 kohdan perusteella kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle.²⁸⁸ Siirto voi tapahtua vain, jos kyseinen rekisterinpitäjä tai henkilötietojen käsittelijä on antanut oikeudellisesti sitovassa välineessä asianmukaiset takeet, joilla varmistetaan henkilötietojen suoja. Asianmukaisista takeista säädetään 42 artiklan lisäksi tietosuoja-asetusehdotuksessa 43, 87, 57 sekä 62 artikloissa tarkemmin. 42 artiklan 5 kohta asettaa lisähuomioita rekisterinpitäjälle niissä tapauksissa, joissa asianmukaisia takeita ei ole saatavilla. Rekisterinpitäjän on haettava ennakkohyväksyntä siirrolle valvovalta viranomaiselta.²⁸⁹

²⁸³ Safe Harbor 2015, U.S.-EU & U.S.-Swiss Safe Harbor Frameworks.

²⁸⁴ Court of Justice of the European Union. Press release no 117/15. Luxembourg, 6 October 2015.

²⁸⁵ KOM(2012), 11, final, 70 - 71.

²⁸⁶ KOM(2012), 11, final, 71 - 72.

²⁸⁷ KOM(2012), 11, final, 71 - 72.

²⁸⁸ KOM(2012), 11, final, 71.

²⁸⁹ KOM(2012), 11, final, 72.

Tietosuoja-asetusehdotuksen osalta henkilötietojen siirron edellytyksiin osoitetaan poikkeustilanteita, joita täsmennetään ja selkeytetään 44 artiklassa. Poikkeukset liittyvät henkilötietojen siirron tarpeeseen tilanteissa, joissa 41 artiklan mukaista Euroopan komission päätöstä ei ole annettu siirron kohteesta tai 42 artiklassa tarkoitettuja asianmukaisia tarpeita ei ole annettu.²⁹⁰ Asetusehdotuksen artiklan 44 mukaisesti poikkeuksia ovat ne, että rekisteröity on suostunut siirtoon tietäen riskeistä, rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välisen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi tai sopimuksen toimenpiteiden toteuttamiseksi rekisteröidyn pyynnöstä sekä rekisterinpitäjän ja toisen luonnollisen tai oikeushenkilön välisen sopimuksen tekemiseksi tai täytäntöönpanemiseksi rekisteröidyn edun mukaisesti. Lisäksi yleistä etua koskevan tärkeän syyn vuoksi. Yleinen etu on tunnustettava unionin lainsäädännössä tai sen jäsenvaltion lainsäädännössä, jota rekisterinpitäjään sovelletaan. Poikkeuksia 44 artiklan mukaisesti ovat myös tilanteet oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi sekä rekisteröidyn tai toisen henkilön elintärkeiden etujen suojaamiseksi, jos rekisteröity on fyysisesti tai juridisesti estynyt antamasta suostumustaan. Myös julkisesta rekisteristä tehty siirto, joka on unionin tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti yleisön käytettävissä tai kenen tahansa sellaisen henkilön käytettävissä, joka voi esittää tiedonsaannille perustellun syyn, siltä osin kuin rekisterin käytettävissä olemisen edellytykset, joista säädetään unionin tai jäsenvaltion lainsäädännössä, täytyvät kussakin yksittäisessä tapauksessa, ovat poikkeuksia. Edellä mainittujen lisäksi asetusehdotuksen 44 artiklan mukainen poikkeus syntyy, kun siirto on tarpeen sellaisten rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän oikeutettujen etujen toteuttamiseksi, joita ei voida pitää toistuvina tai laajamittaisina, kun rekisterinpitäjä tai henkilötietojen käsittelijä on arvioinut kaikkia tiettyyn tiedonsiirtoon tai siirtojen sarjaan liittyviä olosuhteita ja on tämän arvioinnin pohjalta tarvittaessa antanut henkilötietojen suojaa koskevat asianmukaiset takeet.²⁹¹

Henkilötietojen siirtämiseen toisiin maihin liittyy myös informaatiovelvoitteita. Tietosuoja-asetusehdotuksen 14 artiklan mukaisesti rekisterinpitäjän on ilmoitettava henkilötietojen siirrostä rekisteröidylle, että rekisterinpitäjä aikoo siirtää tietoja kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle.²⁹² Tämän lisäksi rekisterinpitäjän on 15 artiklan perusteella rekisteröidyn pyynnöstä annettava tiedot niistä vastaanottajista tai vastaanottajaryhmistä, joille henkilötietoja on luovutettu tai on tarkoitus luovuttaa. Tämä velvoite koskee erityisesti kolmansissa maissa olevien vastaanottajien tietojen antamista.²⁹³ Osana rekisterinpitäjän informaatiovelvoitetta myös tietosuoja-asetusehdotuksen asiakirjojen pitoon liittyvien velvoittei-

²⁹⁰ KOM(2012), 11, final, 74.

²⁹¹ KOM(2012), 11, final, 74 - 76.

²⁹² KOM(2012), 11, final, 51 - 52.

²⁹³ KOM(2012), 11, final, 52.

den osalta on huomioitava mahdollinen henkilötietojen siirto kolmansiin maihin. Asetusehdotuksen 28 artiklan mukaan rekisterinpitäjän on säilytettävissä asiakirjoissaan sisällytettävät tiedot henkilötietojen siirtämisestä kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle, mukaan lukien tieto siitä, mikä kolmas maa tai kansainvälinen järjestö on kyseessä, sekä asianmukaisia tiedonsiirtoon liittyviä 44 artiklassa tarkoitettuja takeita koskevat asiakirjat.²⁹⁴ Rekisterinpitäjän asiakirjamenettelyihin voidaan lukea kuuluvaksi myös asetusehdotuksen 34 artiklassa säädetty ennakkohyväksyntää ja ennakkokokoulemista koskeva velvoite silloin, kun on kyse henkilötietojen siirrosta kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle.²⁹⁵

Vuonna 1995 hyväksytyn tietosuojadirektiivin toisena merkittävänä tavoitteena oli sisämarkkinoiden toteuttaminen, joka yksityisyyden suojaa ja henkilötoetietojen käsittelyä koskien tarkoittaa henkilötietojen vapaata liikkuvuutta.²⁹⁶ Muuttuneessa maailmassa tietojenkäsittelyn lisääntynyt ulkoistaminen, usein EU:n ulkopuolelle, aiheuttaa monenlaisia ongelmia käsitteelyyn sovellettavan lainsäädännön ja sen myötä siihen liittyvän vastuun suhteen. Tietosuojasetusehdotuksen valmistelun yhtenä keskeisenä ajatuksena on ollut pyrkimys kehittää tietosuojan sisämarkkinaulottuvuutta ja helpottaa henkilötietojen vapaata liikkuvuutta.²⁹⁷ Tästä syystä tietosuojasetusehdotuksessa säädetään henkilötietojen liikkuvuudesta yksityiskohtaisesti.

Tietosuojasetusehdotuksen valmistelutyön aikana tapahtuneet muutokset saattavat vaikuttaa asetusehdotuksen lopulliseen sisältöön koskien tietojen siirtoa EU:n alueen ulkopuolelle. EU:n ja Yhdysvaltojen välillä ollut Euroopan komission päätös niin kutsutusta Safe Harbor -sopimuksesta on todettu pitämättömäksi, joka vaikeuttaa henkilötietojen siirtoa EU:n ja Yhdysvaltojen välillä. Tietosuojasetusehdotuksessa on säädetty henkilötietojen siirtämisestä kolmansiin maihin nykyistä yksityiskohtaisemmin ja riskiperusteisuuslähtöisesti. Nähtäväksi kuitenkin jää, muuttaako Safe Harbor -sopimuksen mitätöityminen tietosuojasetuksen sisältöjä ennen sen lopullista hyväksymistä.

10 Tietosuojavastaava

Yksi rekisterinpitäjän henkilötietojen käsittelyn velvoitteiden hoitamista helpottava käytännön tapa on nimetä organisaatioon tietosuojavastaava.²⁹⁸ Voimassa olevan henkilötietojen käsittelyä ohjaavaan henkilötietolakiin ei kuitenkaan tällä hetkellä sisälly velvoitetta tietosuojavastaavaa.

²⁹⁴ KOM(2012), 11, final, 60 - 61.

²⁹⁵ KOM(2012), 11, final, 65 - 66.

²⁹⁶ KOM (2010) 609, lopullinen, 2.

²⁹⁷ KOM (2010) 609, lopullinen, 4.

²⁹⁸ Vanto 2011, 184.

vastaavan nimeämisestä. Henkilötietolain 10 §:n mukaan rekisterinpitäjän on laadittava henkilörekisteristä rekisteriseloste, johon merkitään rekisterinpitäjän lisäksi rekisteriasioista vastaava henkilö tai rekisterinpitäjän edustaja.²⁹⁹ Tietosuojavastaavan nimeäminen voi joissakin tapauksissa selkeyttää rekisterinpitäjän toimintaa ja helpottaa velvoitteiden noudattamista. Tietosuojavastaavan nimeäminen organisaatioon ei kuitenkaan poista rekisterinpitäjänä olevan organisaation vastuuta vaan vastuu rekisterinpidosta säilyy aina rekisterinpitäjällä.³⁰⁰ Tällä hetkellä Suomessa joitakin toimijoita koskien tietosuojavastaavan nimeäminen on velvoitettu alaa koskevissa erityislaissa. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007) sekä laki sähköisestä lääkemääräyksestä (61/2007) velvoittavat tälläkin hetkellä, että jokainen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen antaja sekä apteekki ja Kansaneläkelaitos ja lisäksi Terveydenhuollon oikeusturvakeskus ovat velvoitetuja nimeämään tietosuojavastaavan.

Vaikka tietosuojavastaavan nimeäminen ei edellä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta ole lainsäädännöllisesti rekisterinpitäjiä yleisesti velvoittava, on nimeäminen joissakin tapauksissa kannattavaa henkilötietojen käsittelyn hallitsemiseksi. Tietosuojavastaavan toimenkivasta on koottu Tietosuojavaltuutetun sekä Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) toimesta opas, jossa on kuvattu kootusti tietosuojavastaavan tehtäviä. Tehtäväkuvaukset pohjautuvat lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä lakiin sähköisestä lääkemääräyksestä määrittelemiin tietosuojavastaavan tehtäviin. Tehtäväkuvausta ja tietosuojavastaavan roolia sekä asemaa organisaatiossa voi kuitenkin toteuttaa myös muilla toimialoilla.

Tietosuojavastaavan keskeisenä tehtävänä on toimia organisaatiossa asiantuntijana ja auttaa rekisterinpitäjää käsittelemään henkilötietoja lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietosuojavastaavan tehtävänä on toimia asiantuntija-apuna sekä organisaation henkilöstölle että johdolle, jolla on lopulta vastuu rekisterinpitäjänä henkilötietojen käsittelystä.³⁰¹ Tietosuojavastaavan ja STM:n oppaan mukaan tietosuojavastaava osallistuu organisaation henkilötietojen käsittelyä koskevaan suunnittelutoimintaan, osallistuu rekisterinpitäjän hyväksymiä tietosuoja- ja tietoturvaohjeita koskevaan valmisteluun ja ylläpitoon, seuraa ja valvoo henkilötietojen käsittelyä ja niiden suojausmenetelmiä, osallistuu rekisterinpitäjän henkilöstölle annettavan tietosuojakoulutuksen toteuttamiseen sekä tukee henkilökuntaa ja rekisteröityjä tietosuoja-asioissa. Lisäksi tietosuojavastaava toimii yhdyssiteenä valvontaviranomaisiin, raportoi

²⁹⁹ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2010, Toimenkuva, tehtävät ja asema, 2.

³⁰⁰ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2010, Toimenkuva, tehtävät ja asema, 2.

³⁰¹ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2010, Toimenkuva, tehtävät ja asema, 2.

organisaation johdolle tietosuojan (ja tietoturvallisuuden) tilasta ja kehittämistarpeista (sisäiset auditoinnit ja käytönvalvonta) sekä vastaa organisaation johdon osoittamista muista tietosuojaa tukevista tehtävistä.

Tietosuojavastaavan koulutuksesta ei tällä hetkellä ole säädettyjä erityisiä vaatimuksia³⁰² mutta vastaavalla tulisi tietosuojavastaavan ja STM:n oppaan mukaan kuitenkin olla riittävä koulutus tehtäväänsä sekä mahdollisuus ylläpitää erityisammattitaitoaan.³⁰³ Oppaassa lisäksi kuvataan tietosuojavastaavan asemaa organisaatiossa, jonka mukaisesti tietosuojavastaavan tulee voida suorittaa asetetut tehtävät mahdollisimman itsenäisesti. Vastaavan on tunnettava organisaatio jossa työskentelee hyvin ja lisäksi hän on tilivelvollinen suoraan ylimmälle johdolle.³⁰⁴ Näillä määritteillä on tarkoitus mahdollistaa se, että tietosuojavastaava voi tosiasiallisesti toimia riippumattomasti, antaa raporteissaan suoran näkemyksensä tietosuojan tilasta ja esittää aitoja kehittämissuhteita tietosuojan parantamiseksi.

Tietosuojavastaavan asetusehdotuksessa tietosuojavastaavan nimittämisestä rekisterinpitäjän velvoitteena säädetään ehdotuksen 4 jaksossa. 35 artiklassa asetetaan rekisterinpitäjälle velvollisuus nimittää tietosuojavastaava. Velvoite koskee ehdotuksen mukaan julkisella sektorilla ja yksityisellä sektorilla suurissa yrityksissä tai yrityksissä, joissa rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän keskeiset tehtävät muodostuvat säännöllistä ja järjestelmällistä seurantaan edellyttävistä käsittelytoimista.³⁰⁵ Yritysten osalta velvoite tarkennetaan edellisen lisäksi siten, että tietosuojavastaava on nimettävä niissä yrityksissä, joissa on vähintään 250 työntekijää.³⁰⁶ Tietosuojavastaavan valmisteluvaiheiden yhteydessä tietosuojavastaavan nimittäminen on ollut jäsenmaiden rekisterinpitäjiä velvoittava. Euroopan unionin oikeus- ja sisäasioiden neuvosto hyväksyi kokouksessaan 15.6.2015 yleisnäkemyksen ehdotukseksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta.³⁰⁷ Tämän perusteella tietosuojavastaavien asettaminen sisältyy edelleen asetusehdotukseen, mutta se ei enää ole jäsenmaiden rekisterinpitäjiä velvoittava, ellei nimeämisestä ole säädetty kansallisella lainsäädännöllä. Tämä jättää jäsenmaille harkintavaltaa niistä toimialoista, joissa tietosuojavastaavan laissa säädetty nimeämisvelvoite nähdään tarpeelliseksi.

Tietosuojavastaavan asetusehdotuksen 35 artiklan tietosuojavastaavan nimittämiseen liittyy myös linjaus siitä, että yritykset ja pienet organisaatiot voivat nimittää yhteisen tietosuojavastaavan.

³⁰² Vanto 2011, 188.

³⁰³ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2010, Toimenkuva, tehtävät ja asema, 3.

³⁰⁴ Tietosuojavaltuutetun toimisto 2010, Toimenkuva, tehtävät ja asema, 3.

³⁰⁵ KOM (2012) 11, final, 11.

³⁰⁶ KOM (2012) 11, final, 67.

³⁰⁷ Eurooppa-neuvosto. Euroopan unionin neuvosto 15.6.2015.

Vastaavasti rekisterinpitäjän ollessa viranomainen tai kunnallishallinnon elin, tietosuojavastaava voidaan nimittää sen useampaa yksikköä varten, kyseisen viranomaisen tai elimen organisaatorakenne huomioon ottaen.³⁰⁸

Asetusehdotuksen mukaan tietosuojavastaavaa nimitettäessä rekisterinpitäjän on otettava huomioon tietosuojavastaavaksi nimitettävän osaaminen. 35 artiklan 5 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjän on huomioitava vastaavan ammattipätevyys ja erityisesti tietosuojalainsäädäntöä ja alan käytänteitä koskeva erityisasiantuntemus sekä valmiudet suorittaa tietuoja-asetusehdotuksessa määritellyt vastaavan tehtävät.³⁰⁹ Tietosuojavastaavan pätevyyden ja osaamisen arviointi ja tarvittavan tason asettaminen jää pitkälti rekisterinpitäjän vastuulle. Vaatimuksia määriteltäessä on kuitenkin otettavan huomioon se, minkälaisia tietoja rekisterinpitäjä käsittelee ja mikä on tietojen suojaustaso.

Edellä mainitun tietosuojavastaavan tehtävässä tarvittavan osaamisen lisäksi rekisterinpitäjän on arvioitava, miten tietosuojavastaavan muut mahdolliset tehtävät voidaan yhteensovittaa tietosuojavastaavan tehtävien kanssa eturistiriitojen välttämiseksi. Tietosuojavastaavan asemasta säädetään tarkemmin asetusehdotuksen 36 artiklassa. Asetusehdotuksen mukaan tietosuojavastaava voi olla joko rekisterinpitäjän palveluksessa tai hänet voidaan palkata organisaation ulkopuolelta hoitamaan vastaavan tehtävää. Asetusehdotuksen mukaan nimitys tehtäisiin kuitenkin vähintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan ja lisäksi tietosuojavastaava voidaan erottaa toimestaan vain jos hän ei enää täytä tehtäviensä suorittamisen edellyttämiä vaatimuksia. Rekisterinpitäjällä on velvoite ilmoittaa nimittämistä tietosuojavastaavan yhteystiedot valvovalle viranomaiselle sekä yleisesti saataville tarvittavaa yhteydenpitoa varten.³¹⁰ Tällä pyritään mahdollistamaan rekisteröityjen sekä viranomaisen oikeus ottaa yhteyttä tietosuojavastaavaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä asioissa.

Tietuoja-asetusehdotuksessa määritellään tietosuojavastaavan asemasta sekä vastaavan tehtävistä tarkemmin 36 ja 37 artiklassa. Kyetäkseen hoitamaan tehtävänsä, tietosuojavastaava on otettava ajoissa mukaan niiden asioiden käsittelyyn organisaatiossa, joihin sisältyy henkilötietojen käsittelyä. Tietosuojavastaavalle on kyettävä tarjoamaan toimintaedellytykset itsenäiseen ja riippumattomaan työskentelyyn. Työn onnistumisen tukemiseksi vastaavalle on järjestettävä asianmukaiset työvälinnet ja työtilat. Työnsä tuloksista ja havainnoista tietosuojavastaavan tulee raportoida organisaation ylimmälle johdolle.³¹¹ Tällä pyritään varmistamaan vastaavan työn vaikuttavuus. Asetusehdotuksen 37 artiklan mukaan rekisterinpitäjän tai

³⁰⁸ KOM (2012) 11, final, 67 - 68.

³⁰⁹ KOM (2012) 11, final, 67.

³¹⁰ KOM (2012) 11, final, 68.

³¹¹ KOM (2012) 11, final, 68 - 69.

henkilötietojen käsittelijän on osoitettava tietosuojavastaavalle ainakin seuraavat tehtävät: antaa rekisterinpitäjälle tai henkilötietojen käsittelijälle tietoja ja neuvoja sekä dokumentoida tämä toiminta ja saadut vastaukset, seurata rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän henkilötietojen suojaan liittyvien toimintamenetelmien täytäntöönpanoa ja soveltamista sekä seurata tämän asetuksen täytäntöönpanoa ja soveltamista ja erityisesti sisäänrakennettuun tietosuojaan, oletusarvoiseen tietosuojaan ja tietoturvallisuuteen liittyviä vaatimuksia sekä rekisteröidylle ilmoittamista ja rekisteröityjen esittämiä pyyntöjä, jotka koskevat tähän asetukseen pohjautuvien oikeuksien käyttöä. Lisäksi tietosuojavastaavan tehtävään kuuluu varmistaa tietosuoja-asetuksessa määriteltyjen asiakirjojen säilytys, seurata henkilötietojen tietoturvaloukkauksiin liittyvien asiakirjojen säilyttämistä ja tietoturvaloukkauksista ilmoittamista ja seurata tietosuoja koskevan vaikutustenvaikutuksen laatimista rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän toimesta sekä ennakkohyväksynnän tai ennakkokuulemisen soveltamista vaadittaessa. Edellä mainittujen lisäksi asetusehdotuksen 37 artiklan mukaisia tietosuojavastaavan tehtävä on seurata valvontaviranomaisen pyyntöihin vastaamista ja tietosuojavastaavan toimivaltuuksien mukaisesti tehdä yhteistyötä valvontaviranomaisen kanssa jälkimmäisen pyynnöstä tai tietosuojavastaavan omasta aloitteesta sekä toimia valvontaviranomaisen yhteyspisteenä tietojenkäsittelyyn liittyvissä kysymyksissä ja tarvittaessa kuulla valvontaviranomaista tietosuojavastaavan omasta aloitteesta.

Tietosuoja-asetusehdotuksen valmistelutyön aikana tietosuojavastaavan nimittämistä asetuksessa määriteltyihin organisaatioihin on yritetty saada pakolliseksi. Tämän hetken valmisteluvaihe on antamassa EU:n jäsenmaille mahdollisuuden kansallisessa lainsäädännössä määritellä, millä toimialoilla tietosuojavastaava tulee nimittää.³¹² Asetusehdotuksen alkuperäinen tavoite on näiltä osin lientymässä. Yksi syy tähän vaikuttaisi olevan byrokratian ja kustannusten huomioon ottaminen. Tietosuojavastaavan nimittämisen jäädessä kansallisesti päätettäväksi, asetusehdotus kuitenkin tarkentaa ja yhdenmukaistaa tietosuojavastaavan roolia ja tehtävien hoitamisen edellytyksiä nykyisestä. Vaikka vastaavan nimittäminen ei pakollista olisikaan, asetusehdotuksessa rekisterinpitäjälle asetettujen velvoitteiden hoitaminen voi edellyttää vastaavan nimittämistä. Monelta osin tämä selkeyttäisi rekisterinpitäjän toimintaa.

Tietosuoja-asetusehdotuksessa määritellyt tietosuojavastaavan toiminnan mahdollistamisen, aseman sekä osaamisvaatimusten sisältö on Suomen nykyisessä, lähinnä sosiaali- ja terveysalaa koskevassa, erityislainsäädännössä kuvatun kaltaista. Asetusehdotuksessa näitä on kuvattu tarkemmalla ja yksiselitteisemmällä tavalla. Perusajatus vaikuttaa säilyvän kuitenkin

³¹² Eurooppa-neuvosto. Euroopan unionin neuvosto 15.6.2015.

samanlaisena. Tavoitteena tietosuojasetusehdotuksessa on, että tietuojavastaavan on kyettävä hoitamaan tehtävänsä ammattitaitoisesti ja riippumattomasti työn vaikuttavuuden aikaan saamiseksi.

11 Johtopäätökset

Maailma on teknologisessa muutoksessa, joka vaikuttaa lähes kaikessa toiminnassa tietoyhteiskunnan kehityksen edellyttämiin suuntiin. Teknologian nopea kehitys ja globalisoituminen muokkaavat osaltaan myös henkilötietojen käsittelyä. Uudistuvat tavat jakaa tietoa sosiaalisten verkostojen kautta sekä suurten ja koko ajan kasvavien datamäärien varastointi verkkopalvelimille ovat arkipäivää monille Euroopan 250 miljoonasta internetin käyttäjästä.³¹³ Tämä asettaa yksityisyydelle ja henkilötietojen suojalle uudenlaisia haasteita myös yritysten ja organisaatioiden osalta.

Yksityisyys ja henkilötietojen suoja ovat perusoikeuksia. Periaate, jonka mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan, on vahvistettu Lissabonin sopimuksen myötä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT-sopimus) 16 artiklan 1 kohdassa.³¹⁴ Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklassa vahvistetaan, että henkilötietojen suoja on perusoikeus.³¹⁵ Vuonna 1995 voimaan saatettu EU:n tietosuojadirektiivi 95/46/EY on ollut luomassa perusteita Eurooppalaiselle tietosuojalainsäädännölle. Direktiivissä on vahvistettu kaksi Euroopan yhdentymiskehityksen tavoitetta: yksilön perusoikeuksien ja vapauksien ja erityisesti tietosuojaa koskevan perusoikeuden suojelu sekä sisämarkkinoiden toteuttaminen eli tässä tapauksessa henkilötietojen vapaa liikkuvuus.³¹⁶ Digitalisoituvassa toimintaympäristössä direktiivillä annetut säännöt eivät enää riitä takaamaan tarvittavaa yhdenmukaisuuden tasoa Euroopan unionin jäsenmaiden tietosuojalainsäädännössä eivätkä varmistamaan oikeutta tehokkaaseen henkilötietojen suojaan. Tästä syystä Euroopan komissio on antanut tietosuojaa koskevan EU:n tietosuojasetusehdotuksen³¹⁷ lainsäädäntökehityksen uudistamiseksi.³¹⁸ Tavoitteena on, että tietosuojasetus hyväksytään vielä vuoden 2015 aikana tai viimeistään vuoden 2016 alussa. Voimaan tullessaan asetus on kaikilta osiltaan velvoittava ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa kahden vuoden siirtymäajan jälkeen.

³¹³ COM(2012) 9, final, 2.

³¹⁴ SEUT, C 326/55.

³¹⁵ KOM (2012) 11, final, 2.

³¹⁶ KOM (2010) 609, final, 2.

³¹⁷ KOM (2012) 11, Final

³¹⁸ COM(2012) 9, final, 3.

11.1 Muutoskehityksestä henkilötietojen käsittelyssä

Tietojen käsittelyssä siirrytään kasvavalla vauhdilla käyttämään paikasta riippumattomia tallennusratkaisuja. Tietojen käsittelyssä nämä niin kutsutut pilvipalvelut ovat lisääntyneet vauhdilla viime vuosien aikana. Sama ilmiö on kohdistunut myös henkilötietojen käsittelyyn. Pilvipalvelulla tarkoitetaan palvelua, jossa tarjotaan paikasta riippumattomia tietoverkon yli käytettäviä IT-palveluita.³¹⁹

Pilvipalveluiden osalta huomioon otettavaksi rekisterinpitäjän näkökulmasta tekee se, että pilvipalvelujen tuottamiseen käytettävät tietotekniset ratkaisut ja tietoaaineiston säilytykseen käytettävät palvelimet voivat sijaita lähes missä maassa tahansa. Rekisterinpitäjän on huomioitava tämä henkilötietojen siirtoon ja käsittelyyn liittyen. Pilvipalvelujen osalta voimassa oleva lainsäädäntöä sovelletaan aina automaattiseen henkilötietojen käsittelyyn. Kun rekisterinpitäjä, kunnallishallinnon tai yksityinen, siirtää henkilötietoja pilvipalveluun, vastuu käsittelyn lainmukaisuudesta henkilötietolain näkökulmasta säilyy rekisterinpitäjällä eikä pilvipalvelun tarjoaja ole pääsääntöisesti rekisterinpitäjä.³²⁰ Henkilötietolakia täysimääräisesti sovellettaessa myös pilvipalveluihin, rekisterinpitäjää velvoittavat kaikki henkilötietojen käsittelyä ohjaavat velvoitteet ja yleiset periaatteet. Näiden lisäksi myös henkilötietolain 32 §:n mukaan rekisterinpitäjän on toteuttava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin. Tämä velvoite voi pilvipalvelujen osalta olla haastava todennettava, joten varmuutta on haettava sopimusmenettelyillä palvelun käyttöönoton yhteydessä.

Tietosuoja-asetusehdotuksen osalta pilvipalvelujen käyttöä koskeva sääntely henkilötietojen käsittelyssä ei tee poikkeusta muun kaltaisen käsittelyn suhteen. Asetusehdotuksen velvoitteet rekisterinpitäjälle kohdistuvat yhtä lailla itse toteutettuun sekä palveluostona hankittuun henkilötietojen käsittelyyn ja tallentamiseen. Asetusehdotuksen asettamat edellytykset henkilötietojen käsittelyn suunnitelmallisuudesta, riskiperusteisesta arvioinnista, ennakoilmoitusmenettelystä sekä muista rekisterinpitöön asetetuista velvoitteista koskevat niin ikään rekisterinpitäjää. Tietosuoja-asetusehdotuksella yhtenä kantavana argumenttina on mukauttaa tietosuojasääntelyä nykyisestä ottamaan paremmin huomioon uusien, erityisesti verkkoympäristön, teknologioiden nopeaan kehitykseen ja globalisaatioon liittyvät haasteet ja säilyttää samalla säädöskehityksen teknologianeutraalius.³²¹

³¹⁹ Kuntaliitto. Muistio 4.7.2013, 1.

³²⁰ Kuntaliitto. Muistio 4.7.2013, 1.

³²¹ KOM(2012) 11, final, 4.

11.2 EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen tuomia muutoksia

Voimaan tullessaan tietosuoja-asetus tuo tullessaan muutoksia nykyiseen Eurooppalaiseen tietosuojasääntelyyn. Yhtenä rekisterinpitäjää koskettavana tietosuojalainsäädännön uudistamisen periaatteellisena ajurina voidaan pitää muutosta liittyen tietojen omistajuuteen. Nykytilanteessa henkilötietojen keräämisestä, yhdistämisestä ja analysoinnista on tullut merkittävä osa monien yritysten taloudellisesta toiminnasta.³²² Yritykset ovat ottaneet eräänlaisen omistajuuden kerättyihin henkilötietoihin ja niiden hyödyntämiseen toimimalla nykyisen tietosujalainsäädännön mukaisesti, mutta usein monimutkaisilla ja pitkillä sopimuslausekkeilla rekisteröityjen tietoja hyödyntäen. Rekisteröidyllä ei aina ole mahdollisuutta ymmärtää hänen henkilötietojensa käyttöä tai hänelle kuuluvia oikeuksiaan. Tietosuoja-asetusehdotuksen yhtenä lähtöajatuksena on vahvistaa yksilöiden mahdollisuutta ja oikeutta valvoa tehokkaasti omia henkilötietojaan.³²³

Rekisterinpitäjän kannalta tietosuoja-asetusehdotus vaikuttaisi selkeyttävän rekisterinpitäjälle asetettuja velvoitteita. Samalla tietosuoja-asetus on tuomassa henkilötietoja käsitteleville organisaatioille täsmennettyjä velvoitteita henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden osoittamisesta nykyistä aktiivisemmin. Näiden osalta henkilötietojen käsittelyn avoimuudella ja etenkin läpinäkyvyydellä tavoitellaan toiminnan selkeytystä rekisterinpitäjän toiminnan sekä rekisteröidyn oikeuksien osalta. Rekisterinpitäjän on asetuksen voimaantulon myötä viestittävä rekisteröidyille selkeästi ja läpinäkyvällä tavalla ja asetuksen edellyttämien tietojen on oltava helposti rekisteröityjen saatavilla ymmärrettävästi ja selkeästi muotoiltuina.³²⁴ Asetusehdotuksen läpinäkyvyyssperiaatteen³²⁵ mukaisesti, tietosuoja-asetusehdotus tarkoittaa rekisterinpitäjän velvoitteita huolehtia rekisteröityjen informoinnista siten, että rekisteröidyllä on tosiasiallinen mahdollisuus ymmärtää hänen henkilötietojensa käytön tarkoitus sekä käyttää tarvittaessa lain hänelle suomia keinoja oikeuksiensa toteuttamiseksi.

Nykyisestä tietosujalainsäädännöstä poiketen asetusehdotus tulee muokkaamaan voimakkaasti rekisterinpitäjän etupainotteisuutta henkilötietojen käsittelyn, tietojen käsittelyn ennakosuunnittelua ja toiminnan dokumentointia. Tämä tuo rekisterinpitäjälle uudenlaisen lähestymistavan ja veloitteen asetuksenmukaisen toiminnan osoittamisesta. Rekisterinpitäjän on asetusehdotuksen mukaan kyettävä jokaisen tiedon osalta näyttämään toteen, että rekisteröity on antanut tähän suostumuksensa tai rekisterinpitäjälle on jokin muu lainmukainen

³²² COM(2012) 9, final, 2.

³²³ COM(2012) 9, final, 2.

³²⁴ KOM (2010) 609, final, 6.

³²⁵ KOM (2012) 11, final, 49.

peruste toiminnalleen.³²⁶ Tämä vaatii täsmällistä ja suunnitelmallista henkilötietojen käsittelyn ennakkosuunnittelua ja dokumentointia. Pystyäkseen toteuttamaan edellä mainittuja velvoitteita, tietosuoja-asetusehdotuksessa on säädetty rekisterinpitäjälle toimintamallien sekä mekanismien suunnittelu ja kuvaamisveloite henkilötietojen käsittelyn asetuksenmukaisuuden osoittamiseksi.³²⁷

Rekisterinpitäjälle asetusehdotuksessa osoitetaan aktiivisempaa roolia myös muilla tavoilla. Yksi tämän kaltainen muutos on muun muassa se, että asetusehdotuksen mukaan rekisterinpitäjän on varmistettava käsiteltävien henkilötietojen täsmällisyys ja ajantasaisuus.³²⁸ Henkilötietolain 9 § määrittää asiaa kieltämällä virheellisten ja vanhentuneiden henkilötietojen käytön, muttei ohjaa hankkimaan täsmällistä tietoa aktiivisesti. Asetusehdotus puolestaan edellyttää rekisterinpitäjää ottamaan tietojen oikeellisuudesta selkoa.³²⁹ Saman periaatteen mukaisesti asetusehdotuksessa kokonaan uutena rekisteröidyn oikeutena tietosuoja-asetusehdotuksessa on 17 artiklan mukainen oikeus tulla unohdetuksi ja poistaa henkilötiedot, joka edellyttää rekisterinpitäjältä henkilötietojen poistamista, jos erityistä lainmukaista perustetta tietojen käytölle ei ole osoitettavissa.³³⁰ Rekisteröidyn oikeus luo rekisterinpitäjälle velvoitteet, jota aiemmin ei vastaavalla tavalla ole säädetty. Lisäksi rekisterinpitäjälle on asetettu veloite toteuttaa henkilötietojen käsittelyyn liittyen vaikutusten arviointia silloin, kun käsiteltävät henkilötiedot sitä edellyttävät. Tämä lisää rekisterinpitäjän ennakoivaa ja riskiarviointiin perustuvaa henkilötietojen käsittelyä nykyisestä.

Rekisterinpitäjän veloitteet informoinnista henkilötietojen käsittelyssä täsmentyvät nykytilanteeseen nähden myös valvojan viranomaisen suuntaan. Rekisterinpitäjälle on asetusehdotuksessa tuotu vastuulle tehdä ennakkohyväksyntä- ja ennakkokuulemismenettelyä valvojan viranomaisen kanssa asetuksessa määriteltyjen ehtojen täyttyessä.³³¹ Tavoitteena tällä rekisterinpitäjälle osoitetulla veloitteella on lisätä entisestään yksityisyyden suojan varmistamista henkilötietojenkäsittelyn yhteydessä. Samalla lisätään kanssakäymistä rekisterinpitäjän ja valvojan viranomaisen välillä toiminnan läpinäkyvyyden parantamiseksi. Rekisterinpitäjän on asetusehdotuksen mukaan ilmoitettava valvovalle viranomaiselle myös havaitsemistaan tietoturvaloukkauksista.³³² Vastaavasti ilmoitus on tehtävä rekisteröidylle. Myös tämän kaltaisilla uusilla rekisterinpitäjää koskevilla veloitteilla tuodaan henkilötietojen käsittelyyn avoimuutta.

³²⁶ KOM (2012) 11, final, 45.

³²⁷ KOM (2012) 11, final, 49.

³²⁸ KOM (2012) 11, final, 45.

³²⁹ KOM (2012) 11, final, 45.

³³⁰ KOM (2012) 11, final, 53- 54.

³³¹ KOM (2012) 11, final, 65 - 66.

³³² KOM (2012) 11, final, 63 - 64.

Tietosuoja-asetusehdotus tuo voimaan astuessaan paljon vaatimuksia, jotka tarkoittavat monelta osin nykyisten rekisterinpitäjien toimintatapojen tarkastelua ja useimmissa tapauksissa jopa kokonaan uusien toimintamallien luomista. Yleisesti voidaan todeta, että rekisterinpitäjän velvoitteet ovat tietosuoja-asetuksen myötä muodostamassa rekisterinpitäjistä nykyistä aktiivisempaa ja etupainotteisempaa toimijaa. Vaikkakin nykyinen henkilötietolaki on edelleen pääosin käyttökelpoinen laki, on rekisterinpitäjälle osoitetut velvoitteet ripoteltu eri puolille henkilötietolain pykäläitä. Sama näyttäisi olevan myös tietosuoja-asetusehdotuksen osalta. Rekisterinpitäjälle kuuluvia velvoitteita on kirjoitettu eri puolelle asetusta eri artiklojen sisään. Tästä huolimatta asetusta vaikuttaa luettavuudeltaan selkeältä henkilötietolain tapaan.

Rekisterinpitäjän kannalta tietosuoja-asetusehdotus on tuomassa joitakin uusia velvoitteita henkilötietojen käsittelyyn. Pääasiassa asetusehdotus näyttää kuitenkin täsmentävän nykyisiä jo henkilötietolaissa säädettyjä rekisterinpitäjän velvoitteita. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjän osalta asetusehdotus ei näytä tuovan erityisiä muutoksia nykytilanteeseen. Kunnallishallinnon rekisterinpitäjää koskettaa asetusehdotuksen säädäntö samalla tavalla kuin muitakin rekisterinpitäjiä. Viranomaistoimintaa koskevat erityislait kuitenkin säilyvät tässä yhteydessä ennallaan vaikuttamassa kunnallishallinnon rekisterinpitämisessä.

Rekisterinpitäjän toiminnan läpinäkyvyyttä lisätään, avoimuutta ja aktiivista ja ennakoivaa roolia korostetaan samalla, kun rekisteröidyn mahdollisuuksia oikeuksiensa toteuttamiseen kasvatetaan. Tietosuoja-asetusehdotuksen tuomat muutokset rekisterinpitäjän velvoitteisiin vaikuttavat vastaavan nyky-yhteiskunnan tarpeisiin mutta Eurooppalaisen lainsäädännön perusajatukset henkilötietojen suojaamisessa säilyvät samankaltaisina.

Lähteet

- Aarnio, A. 1989. Laintulkinnan teoria. WOY:n graafiset laitokset, Juva.
- Aarnio, A. 2006. Tulkinnan taito - Ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta.
- Hallberg, P. & Karapuu, T. & Ojanen, T. & Martin, S. & Tuori, K. & Viljanen, V-P. 2011. Perusoikeudet. Talentum Media Oy. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita.
- Husa, J. & Pohjolainen, T. 2014. Julkisen vallan oikeudelliset perusteet.
- Husa, J. & Mutanen, A & Pohjolainen, T. 2009. Kirjoitetaan juridiikkaa.
- Korhonen, R. 2003. Perusrekisterit ja tietosuojat. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Jyränki, A. Uusi perustuslakimme. 2000. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Jyränki, A. & Husa, J. 2012. Valtiosääntöoikeus. Kariston kirjapaino Oy. Hämeenlinna.
- Kulla, H. & Koillinen, M. 2014. Julkisuus ja henkilötietojen suoja viranomaistoiminnassa. PAINOSA-LAMA Oy Turku.
- Mäenpää, O. 2015. Hallinto-oikeus. Talentum Media Oy. Helsinki.
- Mäenpää, O. 2008. Julkisuusperiaate tietoyhteiskunnassa.
- Mäenpää, O. 2008b. Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Mäenpää, O. 2011. Oikeus hyvään hallintoon. Unigrafia Oy Yliopistopaino. Helsinki.
- Neuvonen, R. 2014. Yksityisyyden suoja suomessa. Helsingin kamari Oy.
- Nyyssölä, M. 2009. Yksityisyyden suoja työsuhteissa. WS Bookwell Oy. Juva
- Nyyssölä, M. 2014. Yksityisyyden suoja työsuhteissa. Print West. Viro.
- Ojanen, T. 2003. Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Ojanen, T. 2010. EU-oikeuden perusteita. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Pahlman, I. 2007. Asiakirjajulkisuus ja tietosuojat sosiaali- ja terveydenhuollossa. Edita Prima Oy, Helsinki
- Pitkänen, O. & Tiilikka, P. & Warna, E. 2013. Henkilötietojen suoja. Talentum.
- Raitio, J. 2013. Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat. Talentum Media Oy
- Vanto, J. 2011. Henkilötietolaki käytännössä. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Viljanen, V-P. 2001. Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Talentum Media Oy.
- Voutilainen, T. 2012. Oikeus tietoon - informaatio-oikeuden perusteet.
- Voutilainen, T. 2006. Hyvä sähköinen hallinto. Edita Prima Oy. Helsinki.

Virallislähteet

Article 29 - data protection working party. Opinion 8/2001 on the processing of personal data in the employment context. 5062/01/EN/Final WP 48.

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus) KOM 2011 160 lopullinen.

Euroopan ihmisoikeussopimus ENIOS SopS 63/1999.

Euroopan komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus). KOM(2012) 11 final.

Euroopan neuvoston tietosuojasopimus SopS 36/1992.

Euroopan unionin perusoikeuskirja 2000/C 364/01.

Euroopan unionin perusoikeuskirja 2012/C 326/02.

Euroopan unionin tietosuojadirektiiviehdotus KOM(2012) 10 lopullinen.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto 2012/C 326/01.

Hallituksen esitys Eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta. HE 72/2002.

Hallituksen esitys Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 96/1998.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi. HE 30/1998.

Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta. HE 309/1993 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta. HE 309/1993.

Hallituksen esitys eduskunnalle tietoyhteiskunta-kaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 161 §:n ja rikoslain 38 luvun 8 b §:n muuttamisesta. HE 221/2013.

Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi. HE 1/1998.

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Kattava lähestymistapa henkilötietojen suojaan Euroopan unionissa. KOM(2010) 609 lopullinen.

Komission tiedonanto euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Yksityisyydensuoja verkottuvassa maailmassa - Euroopan uusi tietosuoja-kehys COM(2012) 9 final.

Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön muuttamisesta 2007/C 306/01.

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä laeiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain ja kunnallisvaalilain muuttamisesta. PeVL 3/1992 vp.

Recommendation of the Council concerning Guidelines governing the Protection of Privacy and Transborder Flows of the Personal Data 23.8.1980.

The European Commission, Internal Market DG, Functioning and impact of the Internal Market 5062/01/EN/Final WP 48.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotukseksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksiksi yhteisestä eurooppalaisesta kauppalaista (KOM(2011) 635 lopullinen).

Artikkelit ja muut lähteet

Karhu, J. 2003. Perusoikeudet ja oikeuslähdeoppi. Lakimies 5/2003 s. 789-807

Sähköiset lähteet

Court of Justice of the European Union 2015. Press release no 117/15. Luxembourg, 6 October 2015. Viitattu 6.10.2015.

<http://www.politico.eu/wp-content/uploads/2015/10/schrems-judgment.pdf>

Eduskunnan oikeusasiamies.2015. Perusoikeudet. Viitattu 14.4.2015.

<http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/ea/oikeusasiamies/perusoikeudet.htx>

EUR-Lex. 2014. Henkilötietojen suojele. Viitattu 14.4.2015.<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=URISERV:l14012>

EUR-Lex. 2014. Tietosuoja sähköisen viestinnän alalla. Viitattu 14.4.2015.<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:l24120>

Eurooppa-neuvosto. 2015. Tietosuoja: neuvosto yleisnäkemykseen. Euroopan unionin neuvosto 15.6.2015. Viitattu 20.9.2015.

<http://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2015/06/15-jha-data-protection/>

Europa.eu. EU:n oikeus. Viitattu 5.11.2015.

http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_fi.htm

Finlex. 2015. Lainkirjoittajan opas. Viitattu 14.4.2015.

<http://lainkirjoittaja.finlex.fi/>

Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto. Tutkimuksen eri tasojen teoreettinen aines. Viitattu 20.4.2015.

<http://www.avoin.helsinki.fi/kurssit/oikjohd/materiaali/osa1.html>

Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Oikeushistoria. Viitattu 20.4.2015.

<http://www.helsinki.fi/oikeustiede/oppiaineet/oikeushistoria/>

Hirvonen Ari. Mitkä metodit? 2011. Opas oikeustieteen metodologiaan. Viitattu 24.4.2015.

http://www.helsinki.fi/oikeustiede/tutkimus_ja_julkaisut/julkaisut/yleinen_oikeustiede/hirvonen_mitka_metodit.pdf

Husa Jaakko. Oikeusfolisofia oikeusvertailuna. Viitattu 25.4.2015.

<http://netn.fi/sites/netn.fi/files/netn052-23.pdf>

Itä-Suomen yliopisto. Oikeustieteiden laitos. Ohjeita oikeustieteiden kirjallisten töiden laadintaan lukuvuonna 2013-2014. Viitattu 15.3.2015.

http://www2.uef.fi/documents/16189/1381055/Oikeustieteiden_kirjoitusohje_2013-2014.pdf/1ac8d859-8c6c-4c9e-9b6f-d4bde518e793

- Kuntaliitto. 2003. Sähköisen asioinnin uudistus. Viitattu 25.10.2015.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/yleiskirjeet/2003/Sivut/y6802003-sahkoisen-asioinnin-uudistus.aspx>
- Kuntaliitto. 2013. Tietosuoja ja pilvipalvelut henkilötietolain näkökulmasta. Muistio 4.7.2013. Viitattu 25.10.2015.
http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/laki/hallintojuridiikka/julkisuus_tietosuoja/tietosuojapilvipalvelut/Documents/Tietosuoja%20ja%20pilvipalvelut%20henkilötietolain%20näkökulmasta_Muistio.pdf
- Kuntaliitto. Henkilötietojen käsittely kunnassa. Viitattu 13.10.2015.
http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/laki/hallintojuridiikka/julkisuus_tietosuoja/henkilötietojen-kasittely/Sivut/default.aspx
- Kuntaliitto. Julkisuusperiaate. Viitattu 30.9.2015.
http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/laki/hallintojuridiikka/julkisuus_tietosuoja/toiminnan-julkisuus/Sivut/default.aspx
- Lahtinen, M. & Tamminen-Dahlman, A. & Vehkamäki, P. 2013. Julkisuus ja tietosuoja opetus-
toimissa. Viitattu 20.4.2015.
http://www.oph.fi/download/152370_julkisuus_ja_tietosuoja_opetustoimissa.pdf
- Liikenne- ja viestintäministeriö. Tietoyhteiskuntakaari. Viitattu 30.9.2015.
<http://www.lvm.fi/web/hanke/tietoyhteiskuntakaari>
- Lötjönen, S. (toim.). Tutkijan ammattietiikka. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 18.4.2015.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/tutkijan_ammattietiikka_99.pdf?lang=fi
- Mäenpää, O. 2015. Julkisuusperiaate tietoyhteiskunnassa. Viitattu 20.10.2015.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/3731/julkisuusperiaate.pdf?sequence=1>
- Oikeusministeriö. 2014. Perustuslaki. Viitattu 14.4.2015.
<http://oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajataavoitteet/lakiensaaminen/perustuslaki.html>
- Oikeusministeriö. 2015. Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistaminen. Viitattu 14.4.2015.
<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/informaatio-oikeus/euroopanunionintietosuojalainsaadannonuudistaminen.html>
- Safe Harbor. 2015. U.S.-EU & U.S.-Swiss Safe Harbor Frameworks. Viitattu 25.10.2015.
<http://export.gov/safeharbor/>
- Siltala, R. 2001. Johdatus oikeusteoriaan ja oikeushistoriaan. Viitattu 14.4.2015.
http://www2.uef.fi/documents/16189/2490417/Johdatus+oikeusteoriaan+ja+oikeushistoriaan_Siltala.pdf/03d48cf7-01e3-497d-aded-1f7ac27d5bf9
- Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2010. Rekisterinpitäjän yleinen informointivelvollisuus. Viitattu 2.10.2015.
http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/opaat/6JfqAxJct/Rekisterinpitajan_yleinen_informointivelvollisuus.pdf
- Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2010. Tietosuojavastaavan toimenkuva, tehtävät ja asema. Viitattu 8.10.2015.
http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/opaat/6JfqN4sf1/Tietosuojavastaavan_toimenkuva_tehtavat_ja_asema.pdf

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2014. Miten huomioit rekisteröityjen oikeudet? Viitattu 2.10.2015.
<http://www.tietosuoja.fi/fi/index/rekisterinpitajalle/mitenhuomioitrekisteroityjenoikeudet.html>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2014. Rekisteriseloste. Viitattu 3.10.2015.
<http://www.tietosuoja.fi/fi/index/useinkysyttya/rekisteriseloste.html>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2015. EU:n tietosuojauudistus. Viitattu 14.4.2015.
<http://www.tietosuoja.fi/fi/index/lait/euntietosuojauudistus.html>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2015. Kansainväliset normit ja ohjeet. Viitattu 12.10.2015.
<http://www.tietosuoja.fi/fi/index/lait/kansainvalisetnormitjaohjeet.html>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2015. Tietoyhteiskuntakaari on pääosin tullut voimaan 1.1.2015. Viitattu 11.10.2015.
<http://www.tietosuoja.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2015/01/tietoyhteiskuntakaari-onpaaosintullutvoimaan1.1.2015.html>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. Ota oppaaksi henkilötietolaki. Viitattu 18.9.2015.
http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/oppaat/6Jfq8WnQ7/Ota_oppaaksi_henkilotietolaki.pdf

Voutilainen Tomi. 2012. Sähköisen hallinnon oikeudelliset perusteet 12.-13.12.2012. Viitattu 30.9.2015.
http://wanda.uef.fi/oikeustieteet/luennot12-13/S%E4hk%F6isen-hallinnon-oikeudelliset-perusteet_jakelu.pdf

Kuviot

Kuva 1 Säännöt normiristiriitojen välttämiseksi (Husa - Pohjolainen 2014, 21 mukailten) .	12
Kuva 2 Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja (Tiilikka - Pitkänen - Warna 2013, 24 mukailten)	21
Kuva 3 Keskeinen kansallinen tietosuojalainsäädäntö (Voutilainen 2012, 55 mukailten) ...	28
Kuva 4 Henkilötietojen käsittelyoikeudet	48
Kuva 5 Tietosuojavaltuutetun ja Tietosuojalautakunnan tehtävät	59
Kuva 6 Rekisterinpitäjän ilmoitus tietoturvaloukkauksissa	61